

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická
Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brdy jako fenomén v historii

Autor práce: **Aneta Záhořiková**
Vedoucí práce: **PaedDr. Helena Východská**

2024

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá historií Vojenského újezdu Brdy, především v prostoru bývalého Vojenského výcvikového prostoru Jince. Hlavním výstupem práce, mimo shrnutí historie Brd v jednotlivých historických etapách, je didaktická aplikace pro žáky základních škol, která byla vytvořena v rámci této práce.

Klíčová slova

Historie, panství, Brdy, vojenský újezd, pravěk, středověk, novověk

Abstract

This bachelor thesis deals with the history of the Brdy Military Training Area, primarily focusing on the area of the former Jince Military Training Grounds. The main output of the thesis, besides summarizing the history of Brdy in various historical periods, is a didactic application designed for primary school students, which was developed as part of this thesis.

Key Words

History, domain, Brdy, military training area, prehistory, medieval period, modern age

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2024

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce, PaedDr. Heleně Východské, za cenné rady, odborné vedení, ochotu a především za trpělivost. Dále děkuji své rodině a přátelům, kteří mi poskytli jakoukoli formu podpory v průběhu psaní své práce, konkrétně Tereze S., Tereze G., Natálii D., Jakubovi Š. a Tomášovi K. V neposlední řadě si vážím přínosu všech autorů, jejichž práce ovlivnily mé výzkumné úsilí.

Obsah

Úvod	- 8 -
1 Brdská vrchovina	- 14 -
2 Pravěké Brdy	- 19 -
2.1 Zajímavá místa v pravěkých Brdech	- 24 -
2.1.1 Plešivec	- 24 -
2.1.2 Žďár	- 27 -
2.1.3 Třemšín	- 28 -
2.1.4 Hradec	- 29 -
3 Středověk v Brdech	- 31 -
3.1 Zajímavá místa ze středověkých Brd	- 33 -
3.1.1 Dršťka	- 33 -
3.1.2 Valdek	- 34 -
3.1.3 Žebrák a Točnick	- 36 -
3.1.4 Strašické hrady	- 38 -
3.1.5 Svatá Dobrotivá	- 39 -
3.1.6 Teslínské probošství	- 40 -
4 Brdy v období novověku	- 43 -
4.1 Správní celky	- 43 -
4.1.1 Panství Zbiroh	- 44 -
4.1.2 Panství Spálené Poříčí	- 45 -
4.1.3 Panství Mirošov	- 45 -
4.1.4 Panství Rožmitál	- 46 -
4.1.5 Panství Hořovice	- 46 -
4.1.6 Panství Jince	- 48 -
4.1.7 Panství Hluboš	- 48 -
4.1.8 Panství Dobříš	- 49 -

4.2	Historie VÚB a jeho přeměna na CHKO	- 50 -
4.3	Bahna	- 56 -
5	Vojenské újezdy na území ČR.....	- 59 -
5.1	Vojenský újezd Březina.....	- 59 -
5.2	Vojenský újezd Libavá	- 60 -
5.3	Vojenský újezd Boletice.....	- 61 -
5.4	Vojenský újezd Hradiště.....	- 62 -
6	Praktická část.....	- 64 -
6.1	Didaktická aplikace	- 64 -
6.2	Cesta Brdy za odhalením Fabiána	- 67 -
	Závěr.....	- 85 -
	Summary.....	- 87 -
	Literatura	- 88 -
	Internetové zdroje	- 94 -
	Archivní prameny	- 97 -
	Kvalifikační práce.....	- 98 -
	Turistické tabule	- 99 -
	Seznam příloh.....	I
	Přílohy	VI

Úvod

Brdská vrchovina, jeden z nejzajímavějších a zároveň nejméně prozkoumaných regionů České republiky. Tento rozsáhlý lesnatý masiv nacházející se ve středních Čechách, představuje unikátní kombinaci přírodní krásy a historického dědictví. Region, charakteristický svým půvabem a rozmanitostí, byl dlouhá léta přístupný jen omezeně, což bylo dáno jeho využíváním jako vojenského újezdu. Tato izolace paradoxně pomohla uchovat **mnohé přírodní a kulturní poklady** Brd téměř nedotčené. Dnes jsou Brdy lákavou destinací pro turisty, kteří zde hledají únik od každodenního shonu a chtějí se ponořit do tiché krásy české přírody, procházet se lesy plnými divoké zvěře a objevovat zapomenuté zříceniny hradů a tvrzí, které vyprávějí příběhy dávných časů.

Specifika Brd jako regionu se odráží nejen v jeho přírodním bohatství, ale i v historii a kultuře. Vzhledem k minulému vojenskému využití území se zde uchovala řada unikátních technických a vojenských staveb, které představují zajímavý průnik vojenské architektury a techniky s přírodním prostředím. Přestože byly některé části **Brd** dekádami izolovány, region si zachoval svou autentickou kulturu a tradice, které se promítají do života místních obyvatel. Dnes se Brdy stávají symbolem úspěšné transformace **vojenského prostoru** na oblast s bohatými možnostmi rekreace, vzdělávání a turistiky, kde se snoubí minulost s přítomností a kde každý krok nabízí objevování nových i starých příběhů.

Motivací pro napsání mé bakalářské práce bylo osobní nadšení z tohoto místa. Mým rodným bydlištěm je Vižina, malá vesnička obklopená brdskými lesy. Ač můj dosavadní život byl prožit v tomto prostředí, nikdy jsem se o místech, které jsem tak ráda navštěvovala, toho moc nedozvěděla. Při otevření Brd veřejnosti se mé nadšení a touha po poznání ještě více stupňovala, jelikož mnoho dosud uzavřených míst bylo možné prozkoumat osobně, a ne si o nich pouze číst. Nebylo však v mých silách tuto lokalitu prozkoumat celou, proto jsem se zaměřila především na místa a lokality mně osobně nejbližší, zvláště na území tehdejšího **Vojenského výcvikového prostoru Jince** a nejbližšího okolí.

Ve své práci **sleduji dva hlavní cíle.** V teoretické části je mým cílem uceleně zpracovat historii mnou vybraného území Brd, a to od pravěku až po současnost. Záměrem není pojmout celou historii, ale spíše vytvořit základ pro individuální studium regionálních dějin a v této souvislosti přispět také k tvorbě zajímavých metodických materiálů pro výuku

místní historie na základních či středních školách v této lokalitě. Tato snaha koresponduje i s mým zájmem o další studium v učitelském programu na **KHI FPE ZČU v Plzni**.

V části praktické je mým cílem vytvořit příklad **didaktické aplikace pro pedagogy** ve vybraném regionu. Aplikaci navrhuji tak, aby ji bylo možno spojit s terénním výzkumem vybraného místa, a žáci tak měli možnost doplnit učivo vlastním prožitkem. Zároveň je uzpůsobena i pro pedagogy, kteří nemají možnost toto místo přímo navštívit a upřednostňují výuku pouze ve škole. Místo, které aktivita přibližuje, sice nepatří k těm nejznámějším, avšak je podle mého názoru o to zajímavější, navíc je spojeno s postavou pověstného Fabiána. Jedná se o **patrona Brd**, který „chrání celé Brdy před vším zlým“ a je s ním spojeno tolik příběhů, že je předurčen k tomu, aby byl didakticky využit formou „hravou a pohádkovou“.

Při zpracování své absolventské práce jsem použila několik metod práce a informačních zdrojů. **Nejpodstatnějšími byly práce s literaturou, internetovými zdroji a pochopitelně i terénní výzkum.**

Stěžejní metodou byla práce s literaturou. Z použitých zdrojů bych ráda vyzdvihla publikaci od **Jana Hajšmana** „*Brdy opět otevřené*“. Jde v podstatě o průvodce třemi sty padesáti místy v Brdech a jejich blízkém okolí. Její pozitivum spatřuji v tom, že nabízí přehled o velkém množství míst, památek, historických staveb a nejsou vynechány ani dávné zbytky původního osídlení brdského pohoří. Kniha je velmi přehledná obsahově i graficky, místa doplněna fotografiemi. V mé práci je to jedna z nejnovějších publikací z roku 2015, kdy byl zrušen Vojenský újezd Brdy a otevřelo se spoustu neznámého se změnou na CHKO.

Jako další publikaci bych ráda uvedla „*Střední Brdy – hory uprostřed Čech*“ od **Václava Cílka** a kolektivu autorů. V. Cílek již vydal roku 2009 podobnou publikaci s názvem „*Střední Brdy*“, v mé práci jsou použity obě. Druhá z publikací, tudíž „*Střední Brdy – hory uprostřed Čech*“ více splňovala mé požadavky. Kniha je přehledná a představeny jsou v ní opravdu ty nejpodstatnější informace, které každý zájemce ocení. Nejvíce jsem publikaci použila v pravé kapitole mé práce. Skvostně řešené tři bájně vrchy – **Plešivec, Žďár a Třemšín** jsou zde vyzdvihnuty jako „brdské svatyně“ a první stopy člověka jsou impozantně a originálně popsány oproti jiným publikacím. Mé práci dala přehled od A do Z a měla velký podíl na její struktuře, jelikož mi přišlo, že je velmi přehledná

a dává mi smysl. Jediné mínus bych dala publikaci kvůli její zbytečné „upovídánosti a rozháranosti“. Ocenila bych více semknutost a věcnější informace v některých kapitolách.

V neposlední řadě nemohu vynechat publikace od **Jana Čáky**. Jan Čáka jako rodilý brdský poutník, přinesl do literatury stovky děl. Brdy si zamiloval a věnoval se jim celý život. I v mé práci jde vidět převážné využití jeho publikací, jelikož jsem nenarazila na místo, událost či informaci, kterou bych potřebovala interpretovat a nemohla ji najít právě v Čákových knihách. Pokud bych opravdu měla vybrat pouze určité publikace, které jsem při psaní považovala za nejrelevantnější, byly by to tyto – „*Střední brdy – krajina neznámá*“ – tato souhrnná práce se věnuje oblasti Brd, ležícím ve **Vojenském újezdu**. Popisuje významná místa a vše, co je s nimi spojeno. Dále publikace „*Podbrdskem od městečka k městu*“. Toto dílo mi posloužilo především při sepisování kapitoly „*Správní celky*“. Na 288 stranách je výsledek mnohaletého autorova bádání v kronikách, depozitářích, archivech a muzeích. **Autor zde vyzdvihl dějiny 23 měst v oblasti od Karlštejna až k Rožmitálu pod Třemšínem**, vhodně je doplnil fotografiemi, vlastními kresbami a dalším doplňkovým materiálem.

Literatury na téma Brdy existuje zdánlivě mnoho, avšak při svém výzkumu jsem zjistila, že ve většině moderních publikací autoři čerpají poznatky pravděpodobně vždy z aktuálně poslední knihy, neboť jak obsahově, tak formálně se často zcela překrývají. Dospěla jsem k názoru, že právě **Jan Čáka dal svými publikacemi podklad** pro toto široké téma a ostatní ho ve většině případů interpretují a doplňují ho maximálně tak o pohled z období po zrušení **Vojenského újezdu Brdy**. I v samotných publikacích jsem často narážela ve zmíněných zdrojích na publikace Jana Čáky a v mnoha jsou i citovány části jeho děl či je dokonce psáno na pár stranách přímo o díle a životě tohoto brdského poutníka.

Druhým významným pramenem mých poznatků byly **elektronické zdroje**. Jako nejrelevantnější bych uvedla <https://www.brdy.info/kapitoly/brdy.php> Tento rozcestník předkládá informace o cca 80 místech v záložce Brdy. Stručný popis a historie každého z nich doplňují autorovy fotografie, modely, mapy, grafy a další obrazové přílohy s vhodnými popisky.

Další neméně relevantní zdroj uvedu <https://www.brdskelisty.cz/>. Aktualita, přehlednost a pohled na současnou situaci v Brdech jsou zcela zásadní. Tento web přináší

stručný historický přehled několika míst, informace o aktuálním dění v Brdech a představuje rozmanitost této krajiny.

Třetí metodou mé práce byl **terénní výzkum**. Tuto metodu jsem zvolila hlavně proto, abych získala nové informace, ověřila fakta, osobně se seznámila s místy zmíněnými v práci, a nejvíce kvůli přípravě didaktických aktivit a pořízení fotografií pro dokumentaci. Mezi místy, která jsem v rámci výzkumu navštívila, byly například **Plešivec, Hradec, klášter Svaté Dobrotivé, hrad Valdek** a několik dalších významných sídel.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol.

V první kapitole se komplexně věnuji základním informacím o **Brdské vrchovině** – poloha, geografické části, geologická perspektiva, původ názvu, demografická specifika apod. Mým záměrem bylo především předložit tímto způsobem regionálním pedagogům souborný manuál poznatků o Brdech, který budou moci podle svého uvážení a zaměření využít pro své další **didaktické záměry**.

Ve druhé kapitole řeším problematiku Brd v pravěkém kontextu. Shrnuji zde informace o archeologických výzkumech a možném osídlení v jednotlivých pravěkých epochách. Toto nejstarší období lidských dějin považuji z hlediska regionální historie za velmi důležité, a to především z hlediska odvěkého strategického významu Brdské vrchoviny. Můj výzkum potvrdil, že členitá krajina Brd byla útočištěm lidí již ve starší době kamenné a později samozřejmě i v dobách kovových. Součástí tohoto bloku je podkapitola *„Zajímavá místa v pravěkých Brdech“* tu rozvětvují kapitoly věnované čtyřem nejvýznamnějším brdským vrcholům osídleným v pravěku – *Plešivec, Žďár, Třemšín a Hradec*.

Ve třetí kapitole se zabývám středověkem v Brdech. Šlo mi především to, ilustrovat klíčové události národních dějin konkrétními místy a osobnostmi v regionálním pojetí. Domnívám se, že učitelé (dějepisu, českého jazyka, zeměpisu apod.) v regionu tak budou mít možnost přiblížit žákům náročnou látku středověku na známých a představitelných příkladech. I tuto kapitolu jsem doplnila podkapitolou *„Zajímavá místa ze středověkých Brd“*. Vybrala jsem lokality – *Dršťka, Valdek, Točnick a Žebrák, Strašické hrady, Svatá Dobrotivá a Teslínské probošství*.

Čtvrtou kapitolu „*Brdy v období novověku*“ jsem shrnula v rámci správních celků – *panství Zbiroh, Spálené Poříčí, Mirošov, Rožmitál, Hořovice, Jince, Hluboš a Dobříš*. Tento koncept jsem zvolila především proto, že na vývoj jednotlivých částí regionu měly osudový vliv osobnosti majitelů panství. Právě jejich přístup a podnikatelské aktivity znamenaly buď pokrok, či stagnaci těchto správních celků a spolu s nimi i architektonický vývoj šlechtických sídel, jež jsem vybrala.

V předposlední kapitole teoretické části „*Historie VÚB a jeho přeměna na CHKO*“ shrnuji celé dějiny Brd až do současnosti. Touto kapitolou zakončuji historii bývalého vojenského újezdu Brdy a poslední, tedy pátou kapitolou nastiňuji ostatní **vojenské újezdy na území ČR** – *Březina, Libavá, Boletice a Hradiště*.

Část praktickou věnuji přímo **didaktické aplikaci**. Přestože z hlediska pedagogické a metodické přípravy jsem v bakalářském programu studia absolvovala zatím jen základ těchto vědních disciplín, bylo mým cílem prezentovat svůj návrh na zajímavou formu práce s regionální historií v kraji, k němuž mám úzký vztah. Pro ni jsem vybrala vrchol Plešivec, velmi významný a „bájnými tvory obývaný“. Je také relativně dobře dostupný i pro mnou navrhovanou exkurzi. Svou didaktickou aplikaci člením do několika úkolů, v nichž jednak zpřehledňuji místní dějiny a jednak propojuji historické poznatky s dalšími předměty školního programu **ZŠ** či **SŠ** (český jazyk, zeměpis, přírodopis apod.). Coby vhodného průvodce žákovskými aktivitami jsem vybrala nadpřirozené stvoření *Fabiána*. Jak uvádím výše, jde o bájného patrona Brd, jeho obyvatel a poutníků v tomto kraji.

V průběhu psaní jsem se setkala s několika problematickými situacemi.

Terénní výzkum přinesl řadu výzev, což odpovídalo očekáváním vzhledem k ne tak dávnému zrušení vojenského újezdu. Často se ukázalo, že turistické trasy nebyly zcela dokončené, a jejich značení bylo nejasné či nepřesné. To vedlo k situacím, kdy jsem byla vedena po náročných cestách nebo jsem se dokonce ocitla mimo plánovaný cíl.

V souvislosti s mým záměrem začlenit do mé absolventské práce prvky umělé inteligence jsem čelila výzvám spojeným s jejími omezeními. Specificky, použila jsem **generátor obrázků v aplikaci Nova**, který v jeho dostupné verzi limituje počet generovaných návrhů a vyžaduje velmi přesné zadání popisu, aby vytvořený obrázek co nejvíce korespondoval s původními představami. Tuto technologii jsem aplikovala pro

vytvoření vizualizace **Fabiána, "patrona Brd"**, který hraje klíčovou roli v praktické části mé práce.

1 Brdská vrchovina

Brdská vrchovina je oblast rozkládající se od Rokycan směrem jihovýchodním Hvožd'anům a následně směrem na severovýchod až k Praze – Zbraslavi. Brdská vrchovina, nebo jednoduše Brdy, jsou součástí provincie Česká vysočina, Poberounské subprovincie a Brdské oblasti.¹ Tato oblast zahrnuje Hřebeny, rozprostírající se mezi městy Jincemi a Prahou, na severovýchodě, Střední Brdy, včetně hory Tok, a Jižní Brdy s vrcholem Třemšín. Dále sem patří Příbramská pahorkatina, která je jižně od Příbrami a dosahuje nižší nadmořské výšky. Vrchovina, se táhne přes 70 km, má rozlohu 827 km² a dosahuje střední výšky 556 m. n. m. Je to členité horské pásmo, které na severovýchodě měří od několika stovek metrů až po několik kilometrů, zatímco v masivní jihozápadní části dosahuje šířky téměř 20 km.² Samotné Brdy začínají u Třemšína a pokračují přes vrcholy jako jsou Praha, Tok, Brda a Klobouček, směrem k údolí říčky Litavky. Dále pokračují směrem k Čenkovu a u Malého Chlumu se spojují s oblastí známou jako Hřebeny.³ Existuje také neformální rozdělení Brd, které zahrnuje Hřebeny, jež fungují jako oddělení mezi údolím řeky Litavky a střední částí, nazývanou centrální Brdy. Třetí část, známá jako jižní nebo jihozápadní Brdy, je oddělena silnicí č. 19, jež spojuje Rožmitál pod Třemšínem a Plzeň – tato oblast se nazývá Třemšínsko.⁴

Hřebeny mají rozlohu 117 km² a střední výšku 440 m n. m., zatímco Střední a Jižní Brdy společně zabírají 541 km² a dosahují střední výšky 601 m n. m. Příbramská pahorkatina na jihozápadním okraji má rozlohu 169 km² a střední výšku 494 m n. m.⁵

Dle Václava Cílka existuje i část čtvrtá - „*Žďarské Brdy zatím nebyly nazývány tímto jménem, i když hovorově se někdy mluvilo o rokycanských Brdech, Jedná se o území dnes zahrnuté hlavně do přírodního parku Trhoň. Můžeme jej omezit ze severní strany dálnicí Praha-Plzeň a z jižní strany silnicí Dobřív-Strašice-Svatá Dobrotivá. Toto zhruba 10 km*

¹ HEJL, Ivo. Brdy. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1987, s. 10.

² ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 10.

³ ŠEFL, Josef. Povídání o Brdech. Rokycany: Agentura AM art, s.r.o, 2009, s. 10.

⁴ Oficiální stránky obce Hvožd'any – Brdy. Oficiální stránky Obce Hvožd'any. Online. [cit. 2024-01–24]. Dostupné z: <http://www.hvozdany.cz/turistika/brdy/>.

⁵ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 11.

dlouhé a 5 km široké území je tvořeno dlouhým hřebenem a vysokým, poměrně nápadným vrcholem hory Žďár (630 m). Toto území nebylo nikdy součástí vojenského prostoru.“⁶

Střední Brdy zahrnují rozsáhlou část Třemošenské a menší část Strašické vrchoviny z geomorfologického hlediska. Jsou charakterizovány zejména souvislým lesním porostem. Z pohledu turistů je tato část Brd zřejmě nejatraktivnější, a to díky výskytu nejvyšších hor brdského pohoří (8 z 11 hor přesahujících osm set metrů), včetně nejvyššího vrcholu, Toku (865 m n. m.). Většina území však nebyla dlouhou dobu přístupná veřejnosti, neboť patří Ministerstvu obrany ČR, které zde zřídilo vojenský újezd.⁷

Brdské pohoří je utvořeno horninami, jejichž vznik sahá více než 500 milionů let zpět. V průběhu geologických dob bylo území středních Čech třikrát zatopeno mořem. Toto se stalo v období starých hor (proterozoikum) a v prvohorách (kambrium a ordovik). Po ustoupení moře začalo vznikat pohoří. Podklad tvoří půdy s nízkým obsahem živin, což je činí nevhodnými pro zemědělské účely nebo pastvu. Spolu s náročnými horskými podmínkami to brání rozsáhlejšímu osídlení této oblasti.⁸ I když brdský region trpěl chudobou vzhledem k nízkým živinám v půdě a náročným horským podmínkám, nacházelo se zde nerostné bohatství. V oblasti byly objeveny vrstvy železné rudy a kolem Příbrami bylo těženo zlato, stříbro, olovo a uran.⁹

Hřebeny svědčí o vysokém geologickém stáří této části pohoří, kde převažují staroprvhorní břidlice, pískovce, droby, slepence či křemence. Tyto horniny vznikly v období kambria před 545-490 miliony lety nebo v ordoviku před 490-435 miliony lety. Kambrijské slepence a křemence najdeme i ve Středních a Jižních Brdech, zatímco na západních březích Padrt'ských rybníků se uplatňují starší proterozoická buližníková skaliska. Zvláštní kapitolu brdské geologie představuje jihozápadní masiv hory Kokšín, kdysi velmi

⁶ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 130.

⁷ BENEDIKT, Martin. *Osídlení a historie vojenského újezdu Brdy*. Online. Plzeň, Diplomová práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jrh679/>. [cit. 2024-03-02].

⁸ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. [Praha]: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 12-30.

⁹ KAFKA, Josef. *Brda a Podbrdí: Kafkův ilustrovaný průvodce po Čechách*. 3. vyd. Praha: Knihovna Eduard Grégr a syn, 1925, s. 18.

aktivní a přímořský stratovulkán. Celkově lze horninové prostředí Brd označit jako extrémně neúrodné.¹⁰

Geologická stavba Brd se od českých a moravských pohraničních hor významně liší, většinou tvoří krystalické horniny. Výjimkou může být horninové prostředí svázané s vulkanickou aktivitou. Fosilie bohaté kambrické břidlice, například z údolí Litavky, jsou vyhledávané paleontology. Právě v této oblasti působil známý francouzský inženýr a paleontolog Joachim Barrande, po kterém je tato geologická oblast nazvána Barrandien. V této lokalitě lze pozorovat celý vývoj spodního a středního kambria, od sladkovodních slepenců u Hluboše až po mořské břidlice s pestrou fosilní faunou v okolí Jinců.¹¹

V období kambria, přibližně před 542 miliony lety, došlo k výraznému vzestupu evoluční aktivity a do moří se začalo rozšiřovat velké množství bezobratlých živočichů.¹² To potvrzují objevy v okolí města Jince. V sedimentárních vrstvách jineckého a paseckého souvrství bylo nalezeno mnoho zkamenělin, které dnes obohacují muzejní expozice. Na hoře Kočka byl v 70. letech 20. století objeven nový členovec *Kodymirus vagans*. Lesní komplex Koničku se stal známou paleontologickou lokalitou. V Brdech jsou také běžné tzv. *skládání skály a bulžňákové kamýky*.¹³

Pokud jde o nerostné suroviny, brdský region trpěl chudobou vzhledem k nízkým živinám v půdě a náročným horským podmínkám, ale za to se zde nacházelo nerostné bohatství. V oblasti jsou naleziště železných rud, která byla využívána zejména v minulosti v brdských hutích a hamrech. Dále zde lze najít naleziště stříbra, olova, zinku, rtuti, zlata a uranu, především v oblasti Příbrami. Lokálně se v horách nacházejí i bohatá ložiska keramických jíílů, stavebního kamene a drahých kamenů, jako jsou acháty. Většina těchto nalezišť, včetně Mírošovské kamenouhelné pánvičky, je však již vyčerpána a není pro ně pro průmyslové využití zájem.¹⁴

¹⁰ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 12.

¹¹ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. [Praha]: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 12-30.

¹² ŠPINAR, Zdeněk V. *Kniha o pravěku*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1988, s. 13.

¹³ ŠEFL, Josef, ŠANDOVÁ, Miroslava (ed.). *Povídání o Brdech*. Rokycany: Agentura AM art, 2009. s. 11.

¹⁴ KAFKA, Josef. *Brda a Podbrdí: Kafkův ilustrovaný průvodce po Čechách*. 3. vyd. Praha: Knihtiskárna Eduard Grégr a syn, 1925, s. 18.

Reliéf Brd je charakterizován dlouhodobou denudací, která vytvořila vyvýšeniny, hřebeny a sníženiny. Morfologicky tvoří Hřebeny jednotný a kompaktní hřbet, orientovaný zhruba od severovýchodu k jihozápadu. Útvar je vyvýšen a má příkrývané boční svahy. Reliéf je ovlivněn dvěma výraznými erozními údolími – na severovýchodě kaňonem Vltavy a na jihozápadě údolím Všenorského potoka. Místní erozní činnost z období mladších čtvrtohor je mizivá, což je překvapivé. Na některých místech se dochoval předčtvrtohorní makrorelief. Na protáhlých kopcích a plochých hřbetech Brd vystupují skalní hřebeny a sruby, které jsou výsledkem periglaciálních procesů.¹⁵

Brdská vrchovina představuje rozsáhlý a zajímavý celek z hlediska geomorfologie, přírody, vojenského využití a dalších aspektů. Vzhledem k tomuto faktu se budeme pohybovat většinou, jak jsem již zmínila v úvodu, na území zrušeného Vojenského výcvikového prostoru Jince.

Hranice újezdu VVP Jince začíná u města Jince a následně sleduje tok Litavky směrem k Dominikálním Paskům, kde se levý břeh Litavky postupně vzdaluje od obcí Sádek, Drahlín a Obecnice. Dále pokračuje k Rožmitálsku přes Zalány, Nepomuk a Bukovou. Na této trase překračuje silnici č. 19 a pokračuje přes Teslíny a Míšov do Borovna, kde se hranice stáčí na sever. Prochází blízko obcí Číčov, Trokavec, Štítov, Skořice, Mirošov a Dobřív, a poté směřuje na severovýchod silnicí č. 117 do Strašic. Odtud vede přes Těně, Zaječov, Malou Vísku, Neřežín, Mrtník, Podluhy, Felbabku, Křešín zpět do Jinců, kde se okruh uzavírá.¹⁶

Co se týče původu názvu Brdy, slovanské slovo „brdo“ původně označovalo protáhlý zalesněný vrch nebo hřbet, a celá soustava takových kopců se nazývala „brda“, v novějším tvaru „brdy“. Samotné jméno Brdy se poprvé objevuje písemně v roce 1275 v latinském názvu administrativní jednotky Českého království – prouincia Podbridy.¹⁷ Tento název může mít kořeny i v keltském výrazu „brid“, jenž označoval pohoří. Jádro brdských hor se dříve nazývalo „Baštiny“, přičemž slovo „baština“ mohlo znamenat buď společný obecní

¹⁵ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 14-15.

¹⁶ BENEDIKT, Martin. *Osídlení a historie vojenského újezdu Brdy*. Online. Plzeň, Diplomová práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jrh679/>. [cit. 2024-04-02].

¹⁷ KABÁTNÍKOVÁ, Marie; KŘEPELKOVÁ, Hana; ŠIMEK, Rudolf; PEŠTOVÁ, Petra; MAKAJ, Tomáš et al. *100 zajímavostí ze starých Brd*. V Plzni: Starý most, 2016. ISBN 978-80-87338-62-9. s. 5.

majetek nebo divoký, pralesu podobný les. Celkově lze tedy říci, že název „Brdy“ reflektuje původní význam slova „brdo“ a může být spojen s keltským termínem „brid“, zatímco označení „Baštiny“ odkazuje na charakter této oblasti jako divokého lesa nebo společného majetku.¹⁸

¹⁸ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 13.

2 Pravěké Brdy

Dějiny Brd jsou plné nejasností a nedořešených otázek, částečně kvůli odlehlosti a zalesněnosti regionu, jenž dlouhodobě nebyl lákavý pro osídlení, a částečně díky omezeným archeologickým výzkumům v důsledku vojenské přítomnosti v oblasti. Poslední roky navíc přinesly ztrátu mnoha historických údajů kvůli nelegálním vykopávkám a krádežím artefaktů.¹⁹

Navzdory problematickému stavu archeologického výzkumu existují v Brdech některé stopy, na které lze narazit. Přímo na území vojenského újezdu dosud nebylo objeveno žádné pravěké sídlo. Nicméně mezi Lázkým a Pílským rybníkem, na vrchu Zavírka (720 m n. m.), jsou patrné pozůstatky valů.²⁰ Nebylo jednoznačně prokázáno, zda se jedná o hradiště, ale s největší pravděpodobností jsou valy pozůstatky tehdejších hradeb. Archeolog František Friedrich, zde po Velké válce provedl několik vykopávek a identifikoval úlomky keramiky, jež zařadil do doby halštatu. Lubor Smejtek ve své rozsáhlé studii „*Vývoj osídlení Příbramska v mladším pravěku a jeho vztah k přírodnímu prostředí*“ řadí Zavírku mezi „nedatovaná hradiště“. Vyskytly se však také názory, že valy mohly být vytvořeny až v novověku jako součást obory pro vysokou zvěř. Tuto verzi podporuje i samotné jméno vrchu.²¹ Co přesně se nachází na vrchu Zavírce, zřejmě zůstane neznámým faktorem v nejbližší době. Nicméně již od 19. století jsou známa hradiště v blízkém okolí ohraničeném daným územím.²²

Od prvních osad až po současnost sloužily Brdy jako geografická bariéra mezi středními a jihozápadními Čechami, ovlivňující kulturní výměnu podél řeky Berounky. Ačkoli v době bronzové získaly Brdy na významu díky opevněným hradištím, hustší osídlení a rozvoj průmyslové činnosti přišly až ve středověku.²³

¹⁹ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 26.

²⁰ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 300.

²¹ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 48.

²² BENEDIKT, Martin. *Osídlení a historie vojenského újezdu Brdy*. Online. Plzeň, Diplomová práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jrh679/>. [cit. 2024-03-12].

²³ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 26.

Střední Brdy se vyznačují několika specifickými charakteristikami, jež je odlišují od ostatních českých regionů:

1. Svoji výškou a rozlohou představují jednu z největších a pro osídlení nejméně přívětivých oblastí, což je dáno chudými půdami a četnými podmáčenými místy.

2. Obklopení rudnými ložisky, zejména bohatými na železnou rudu, ale i možnou těžbou mědi a zlata, udělalo z Brd důležitý průmyslový region. Přítomnost keltských svatyní a pravěkých pevností poukazuje na významnou historii těžby a metalurgie.

3. Mimořádné pevnosti jako Plešivec, Žďár, a Třemšín jsou dodnes významnými orientačními body v krajině, na rozdíl od jiných částí Čech, kde tyto role převzaly církevní nebo průmyslové stavby.

Tyto faktory společně podtrhují unikátní historický a geografický význam Brd v rámci českých dějin.²⁴

Z oblasti Středních Brd nejsou známy žádné přímé doklady o lidské přítomnosti z nejstaršího období, zvaného paleolit (od vzniku prvních hominidů po 8000 př. n. l.), ale nálezy z okolních oblastí, jako je Český kras, naznačují, že tato éra byla charakterizována četnými proměnami v nástrojích a životním stylu lidí v reakci na klimatické změny. Kamenné nástroje a artefakty z této doby, včetně známého pěstního klínu z oblasti Srbska, naznačují osídlení na vyvýšených říčních terasách a v údolích. V regionu se vyskytují i sporné nálezy spojené s homo ergasterem, jež byly objeveny nad Berounem a vyvolávají debaty o jejich autentičnosti.²⁵

Během mezolitu, přibližně mezi 8000 a 5500 př. n. l., nastaly výrazné klimatické změny vedoucí k rozvoji lesů a novým formám zvířeny. Toto období bylo definováno mobilitou loveckých a sběračských skupin, což se odráží ve velkém rozšíření mezolitických nálezů, včetně materiálů převezených z daleka. V Českém krasu a jeho okolí byly objeveny důkazy o rozšířeném osídlení, stejně jako v blízkosti Brd. Zajímavé jsou nálezy na Plešivci

²⁴ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 115-116.

²⁵ FRIDRICH, Jan; MATOUŠEK, Václav; STOLZOVÁ, Dana; STOLZ, Daniel; SÝKOROVÁ, Ivana et al. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. ISBN:80-239-6244-2. s. 36-38.

a v jižních Brdech, jež svědčí o přítomnosti mezolitických skupin i v těchto oblastech. Pravděpodobně nejstarší známý doklad o pohybu prehistorického člověka v brdském prostoru je rohovcový ústěp pocházející z drobného čepelového jádra, jenž byl nalezen na Malém Plešivci.²⁶

V tomto období došlo k posunu ve složení lovené zvěře směrem k lesním druhům, jako jsou jeleni, srnci a divoká prasata, a také k většímu využití rybolovu, zejména na řekách Berounce a Litavce. Důležitou součástí obživy byl rovněž sběr rostlinných plodů, mezi jež patřily lískové oříšky a další méně tradiční zdroje potravy.²⁷ Mezolitické období v regionu Brd a jeho okolí bylo charakterizováno vysokou mírou mobility a adaptabilitou na měnící se životní prostředí. Prokazatelně osídleno bylo nejbližší území v okolí Berounska, zejména známé Koněpruské jeskyně. Je tedy pravděpodobné, že první lovci a sběrači mohli přicházet do severozápadní části brdské vrchoviny právě odtud.²⁸

Během neolitu (5500-4300 př. n. l.) došlo k významnému posunu v charakteru osídlení oblasti Brd. Začaly se formovat trvalejší osady díky nárůstu zemědělství. Toto období znamenalo začátek diferenciací krajiny podle dvou oblastí s odlišným vývojem: méně osídlený region na jihovýchodě (Příbramsko a Dobříšsko) a více osídlená oblast na severozápadě s častými kontakty se středními Čechami. Kromě Českého krasu se osady nacházely v údolích Berounky a Litavky, jež pravděpodobně sloužily jako důležité obchodní trasy směrem na Plzeňsko. Významná sídliště byla objevena mezi Žebrákem a Zdicemi, kde byly identifikovány nálezy kultur s lineární i vypíchanou keramikou.²⁹

V období eneolitu (4300-2200 př. n. l.) došlo k výraznému zmenšení rozsahu osídlení pod Brdy, což je pravděpodobně důsledek i redukce velikosti samotných osad. Nicméně významné sídlištní oblasti z předchozí doby zůstaly nadále osídlené. Začíná se prosazovat oradlo a tažný dobytek, což spolu s postupným rozvrstvením společnosti vede k větší

²⁶ SAKAŘ, Vladimír, SKLENÁŘ, Karel. Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdsko. In Vlastivědný sborník Podbrdsko 32-33. Příbram: Okresní archiv, 1987, s. 7.

²⁷ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 118.

²⁸ FRIDRICH, Jan; MATOUŠEK, Václav; STOLZOVÁ, Dana; STOLZ, Daniel; SÝKOROVÁ, Ivana et al. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. ISBN:80-239-6244-2. s. 38-40.

²⁹ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. [Praha]: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 179-180.

diferenciaci sídlištního prostoru, pohřebišť a vzniku místní společenské elity. Střední Evropa je v této době charakterizována migrací obyvatel a kulturním prolínáním, zejména v regionu severozápadně od Brd. Dochází k narušení vlivu středočeské sídelní oblasti migrací obyvatel z Plzeňské kotliny a Bavorska.³⁰

Kultura středočeské oblasti je ovlivněna mnoha kulturními prvky, včetně jordanovské kultury a münchshöfenské kultury z Bavorska. Následné kultury, jako je kultura nálevkovitých pohárů, vykazují vlivy z Bavorska a dále na severovýchod. V oblasti severozápadně od Brd jsou známa sídliště této kultury, jako například u Zdic, a důležitou lokalitou je hradiště Španělka u Libomyšle. Střední eneolit je charakterizován kulturními směsí a sídlišti chamské a řivnáčské kultury, jako je výšinné sídliště na Otmíčské hoře poblíž Hořovic.³¹

Novou kulturou na konci eneolitu je kultura se šňůrovou keramikou, jejíž nálezy jsou zaznamenány i severozápadně od Brd (Zelkovice, Praskolesy, Lochovice) a na lokalitě Lhotka pod Plešivcem v Brdech. Na Hořovicku a Berounsku je tato kultura nahrazena novou kulturou se zvoncovitými poháry.

V době bronzové dochází k nárůstu osídlení na Hořovicku a Berounsku, zatímco na jihovýchod od Brd zůstává osídlení řídké. Sídla únětické kultury se nacházejí severozápadně a jižně od Brdské vrchoviny, a vedle rovinných osad jsou důležitá i výšinná sídliště. Významné jsou také nálezy hrobů a depotů měděných a bronzových předmětů.

³⁰ FRIDRICH, Jan; MATOUŠEK, Václav; STOLZOVÁ, Dana; STOLZ, Daniel; SÝKOROVÁ, Ivana et al. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. ISBN:80-239-6244-2. s. 88-90.

³¹ JOHN, Jan; STOLZ, Daniel; *Výšinná lokalita na Otmíčské hoře (k.ú. Otmíče, okr. Beroun) příspěvek k rozsahu oikumeny chamské kultury*. 2010. In: KRIŠTUF, P.; VAŘEKA, P. (eds.), *Opomíjená archeologie 2007-2008*. s. 64-76. Dostupné také z: https://www.academia.edu/1435180/V%C3%BD%C5%A1inn%C3%A1_lokalita_na_Otm%C3%AD%C4%8Dsk%C3%A9_ho%C5%99e_k_%C3%BA_Otm%C3%AD%C4%8De_okr_Beroun_p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek_k_rozsahu_oikumeny_chamsk%C3%A9_kultury_The_hilltop_site_on_Otm%C3%AD%C4%8Dsk%C3%A1_Hora_c_a_of_Otm%C3%AD%C4%8De_Beroun_District_a_contribution_to_the_extent_of_the_ecumene_of_the_Cham_culture .

Střední doba bronzová je charakterizována velkými mohylami a bohatě vybavenými hroby mohylové kultury. Osídlení se rozšiřuje po celém regionu, až na vyšší polohy Brd. Do této doby spadá nejstarší bronzový depot u Plešivce.³²

Na severozápadním úpatí středních Brd postupně v 6. a 5. tisíciletí př. n. l. vznikala sídliště lidu s lineární keramikou, například v Bezdědicích, Cerhovicích, Lochovicích, Neuměteliích, Osově, Praskolesích a Rpetech. Následující kultury s keramikou vypichovanou také zanechaly své stopy, a to v lokalitách Hostomice, Libomyšl, Praskolesy a Tihava. Z této doby jsou známa i sídliště z období eneolitu, jako například Kotopeky, Lochovice, Neumětely, Radouš a Želkovice. V době bronzové dosáhla tato oblast asi největšího rozkvětu. V pozdní době bronzové dochází k výraznému nárůstu osídlení, a to téměř v celém regionu s výjimkou vyšších poloh Brd. Významnou roli hrají hradiště, jako je Plešivec, Třemšín, Hradec u Dobříše a Žďár. Tyto lokality sloužily nejen jako sídla, ale i jako strategická obranná stanoviště.³³

Hradiště na přelomu doby bronzové a železné pravděpodobně postupně zanikla, ale některé lokality byly využívány i v dalších historických obdobích. Je možné, že výstavba těchto hradišť souvisela s tlakem cizích elit na existující civilizaci.³⁴

V době železné jsou naše poznatky pouze útržkovité. Osídlení v první polovině halštatu je vzácné, možná kvůli suché epizodě. Střední a pozdní doba halštatu ukazují na zahušťování osídlení, zejména na přelomu do subatlantiku. Následně se osídlení rozšiřuje, což je patrné ze stoupajícího počtu nalezených osad. V druhé polovině halštatu jsou významná hradiště a sídliště na vrcholech jako Otmíčská hora nebo Zámecký vrch u Točniku, Pohřebiště, jako Kočvary poblíž Lochovic, jsou ztracena kvůli nedostatku archeologických průzkumů.³⁵

³² CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 123-125.

³³ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. [Praha]: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 179-180.

³⁴ FRIDRICH, Jan; MATOUŠEK, Václav; STOLZOVÁ, Dana; STOLZ, Daniel; SÝKOROVÁ, Ivana et al. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. ISBN:80-239-6244-2. s. 102-104.

³⁵ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 126.

Příchod doby laténské znamená změnu, která souvisí s odchodem starého a příchodem nového obyvatelstva. Osídlení se zvyšuje a pohřbívání se mění na ploché hroby u Libomyšle. Slabé osídlení Příbramska zůstává, ale známe několik sídlišť, například v Pročevilech.³⁶

Vyjma zpracování železné rudy jsou zaznamenány i známky rýžování zlata. Nejznámějšími nálezy jsou keltské mince zvané duhovky, nalezené v Podmoklech a Stradonicích. Druhá polovina latěnu je charakterizována stavbou keltských oppid, ale Brdy se těmto opevněným areálům vyhnuly, nejbližší oppidum se nacházelo v Hrazanech u Sedlčan. Osídlení se soustředilo zejména v periferních částech.³⁷

Během stěhování národů v 5. a 6. století zůstalo celé území středních Brd pravděpodobně neosídleno. Až ve starší době hradištní (7. a 8. století) přišli na Hořovicko a Hostomicko Slované, což dokládají osady u Praskoles a Tihavy. V průběhu 9. až 11. století se zdejší osídlení postupně zahušťovalo, a některá sídliště již vznikala v oblasti pozdějších vrcholně středověkých vesnic a městeček.³⁸

2.1 Zajímavá místa v pravěkých Brdech

2.1.1 Plešivec

Plešivec, dostal jméno podle svého protáhlého tvaru, staročesky označovaný termínem „*plechý*“ nebo „*kamenná moře*“, jelikož při pohledu z dálky vytváří dojem podobný plechu.³⁹ Tento pravěký vrcholek spojuje historii s malebnou krajinou, a jak zmiňuje rodák z Hořovic Karel Sezima: „*Olymp kraje! Z vrcholu, věnčeného valem prastarého hradiště a obletovaného všemi démony, co jich ještě žije v představách zdejšího lidu, jakkoli zestrážlivělých, otvírá se panorama do tří čtyř okresů.*“⁴⁰

³⁶ Tamtéž

³⁷ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 126.

³⁸ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 198-199.

³⁹ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. SBN 978-80-87338-24-7. s. 108.

⁴⁰ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 128.

Vrchol s nadmořskou výškou 653 metrů sice nepatří mezi největší vrcholy Brd, ale svou impozantností přiláká na pozornosti. Strategickou polohou si získal pozornost již v pravěku, stává se bodem pro zdejší obyvatele.⁴¹

Není přesně zjistitelné, kdy bylo hradiště na Plešivci postaveno, ani jak dlouho bylo využíváno. Převažující názor je, že ho vystavěli lidé knovízské kultury v mladší nebo pozdní době bronzové, přibližně kolem roku 1000 před Kristem. Existuje však také možnost, že toto mohutně opevněné hradiště, jež střežilo průchod do jižních Čech údolím Litavky, patřilo kultuře milavečské, ovládající západní Čechy ve stejné době.⁴²

Plešivec byl navštěvován již v neolitu a v menší míře i v eneolitu, kdy vrcholek navštěvovali první zemědělci, tuto skutečnost nám dokládají archeologické nálezy broušených kamenných nástrojů. V tomto období, tedy asi od poloviny 6. do 3. tisíciletí př. n. l. byl Plešivec určen spíše pro kultovní účely. Obyvatelé z širokého okolí na toto místo bohům pravidelně přinášeli různé obětiny. O ostatních obdobích pravěku nám chybí prokazatelné doklady, ale předpokládá se, že byl Plešivec navštěvován již méně.⁴³

V době bronzové, tedy v období mezi 13. a 8. stoletím př. n. l. tomu však bylo jinak. Z Plešivce se stává metalurgické a obchodní centrum oblasti. Postupy práce byly dle všeho tajné a kovolitci si je velmi pečlivě střežili. Mínilo se, že práce s ohněm, kdy se pracovalo s hmotou, jež měnila svou podobu vyžadovala přízeň vyšší božské síly, proto si slévači a kovolitci vybudovali své dílny právě na tomto uctívaném místě. Vrchol využívali i obchodníci se surovou mědí, se vzácným cínem. Přiváželi sem hotové výrobky, pocházející ze vzdálenějších oblastí a také zajišťovali, aby výrobky plešiveckých slévačů šly na odbyť.⁴⁴

Archeologové z tohoto období našli torza pecí s bronzovou slitinou, a hlavně několik desítek depotů záměrně poničených bronzových nástrojů. Množství, jež bylo nalezeno, je dle archeologů tak velké, že je uvedena úvaha, že tyto depoty nezůstávali na

⁴¹ CÍLEK, Václav. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 180.

⁴² ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 128-132.

⁴³ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. SBN 978-80-87338-24-7. s. 108.

⁴⁴ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. SBN 978-80-87338-24-7. s. 108.

Plešivci kvůli zapomnětlivosti kovoliticů, kteří depoty zapomněli přetavit, ale sloužily jako obětiny.⁴⁵

V pozdní době bronzové bylo hradiště o výměru 60 ha obestavěno dvěma pásy kamenných hradeb. S touto rozlohou patří mezi největší hradiště v Čechách a zároveň mezi absolutně největší v Brdech. Podle archeologických výzkumů a rekonstrukcí v roce 1985 byla kamenná hradba široká asi 3 m a vysoká 2,5 m, tvořena byla vrstvami oboustranně lícových kamenů, prokládaná příčnými dřevěnými rošty, jež svazovaly čelní palisádu se zadní stěnou. Při tehdejším požáru však hradba zanikla a nebyla již obnovena.⁴⁶ Při návštěvě Plešivce lze vidět hromady kamení, jež lemují vrchol a ukazují nám tedy, kde se hradba přesně nacházela. Vnitřní val byl o rozloze asi 1530 metrech a vnější o 2400 metrech. Do vnitřního areálu hradiště vedla nálevkovitá brána s dovnitř zužujícími křídly. V blízkosti Eliščiny cesty, což je nejsnazší cesta na Plešivec, je ulicovitá brána zvaná Stará vrata, jež přerušuje jižní cíp vnějšího opevnění. V 19. století se kamenné valy staly ještě více nápadnými a výraznými, postupem času byly ale rozebrány pro snadný zdroj kamene využívaný na stavbu obydlí lidí z okolí.⁴⁷

Archeologické objevy jsou klíčovým prvkem ke zmapování tehdejšího života na Plešivci. Velmi známé jsou „jinecké bronzky“, obsahující 32 předmětů z roku 1825. Byly darovány Národnímu muzeu majitelem hořovického panství Eugenem z Vrbna a staly se důležitými prvky pro následující archeologické objevy. V roce 1866 byla pod Velkou skálou objevena slévačská pec. Mořic Lusser v Památkách archeologických a místopisných z roku 1881 vedl historický záznam, ilustrující postup s nálezů. Mnoho nálezů je však neprávem zneužito lidmi, kteří se nepoučili z minulosti. Příkladem je nález depozitů z mladší doby bronzové a laténské nalezený v roce 1999, který objevil hledač s detektorem kovů a následně rozprodal na burze v zahraničí.⁴⁸

⁴⁵ CÍLEK, Václav. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 180-190.

⁴⁶ SKLENÁŘ, Karel, SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 303.

⁴⁷ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 128-132.

⁴⁸ CÍLEK, Václav. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 183-184.

2.1.2 Žďár

Vrch Žďár se svými 629 m. n. m. není sice nejvyšší dominantou Brd, ale přesto jednoznačně jednou z nejvýraznějších. Nachází se v západním výběžku vrchoviny, asi 4 km východně od Rokycan a rozkládá se na území Barrantienu od říčky Klabavky až k Třemošenským hvozdům, kde vyniká nad ostatními vrchy.⁴⁹ Zároveň je součástí přírodního parku Trhoň, kde se rovněž nachází stejnojmenná přírodní rezervace Žďár, ve které se chrání původní přírodní bohatství jako jsou acidofilní bučiny na skalnatém podloží zvaném kambrické slepence a na suťových polohách. Dále cenné lišejníky kamenného moře, dubohabrové porosty a kulturní smrčiny.⁵⁰

Opevněná plocha, zabírající rozlohu 24 ha, se skládá z vnějšího a vnitřního hradiště využívajících kamenných valů a přírodního profilu s příkrými skalami. Vnější val je nejvíce patrný na západě s délkou 660 metrů. Na severní straně není val potřebný, protože hora je zde chráněna srázy a kamenným mořem. Vnitřní val, mohutnější, o délce přibližně 240 metrů, obklopuje relativně malou akropoli o rozloze asi hektaru. Tato akropole, tradičně nazývaná Zahrádka, leží na samotném vrcholku. Val zde dosahuje vnitřní výšky 2 až 3 metry a vnější výšky dokonce 8 až 10 metrů.⁵¹ V západním úseku vnitřního opevnění se nachází brána, ohraničená z jedné strany přirozeným skalním výchozem, jež pravděpodobně sloužila jako vhodný vstup pro pravěké obyvatel. Uvnitř prostoru hradiště lze nalézt i vodní pramen, jenž mohl poskytovat zdroj pitné vody.⁵²

Jak zmiňuje Václav Cílek v knize „Střední Brdy: hory uprostřed Čech: „*Nejenom prostorové uspořádání, ale i opevnění hradiště připomíná mnohem známější Plešivec z druhého konce Brd, proto je Žďár někdy označován za dvojníka Plešivce na Rokycansku.*“⁵³

První zkoumání tohoto hradiště započal páter Václav Krolmus, jež jej navštívil v roce 1857. Profesor Jan Erazim Vocel v roce 1865 prošel hradiště a vytvořil první kresby valu.

⁴⁹ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů II*. V Plzni: Starý most, 2013. ISBN 978-80-87338-24-7. s. 188.

⁵⁰ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0.

⁵¹ SKLENÁŘ, Karel, SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 256.

⁵² ŠTASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Vydal Václav Šťastný, 2006, s. 42-45.

⁵³ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0.

A rovněž se o Žďár zajímal i Josef Ladislav Píč, jenž zde provedl první archeologický průzkum v roce 1909. Hradiště bylo zaměřeno geodetickým oddělením Archeologického ústavu v Praze v roce 1975, a v 90. letech zde probíhal výzkum pod vedením Milana Metličky ze Západočeského muzea v Plzni.⁵⁴

S množstvím archeologických nálezů je situace na Žďáru spíše neuspokojivá. Ojedinelé sondáže přinesly minimální výsledky, a tak se musíme spoléhat spíše na několik drobných nálezů, které byly získány převážně náhodně, jelikož komplexnější výzkum zde nikdy neprobíhal. Nejstarším nálezem je kamenná sekerka, která je datována do neolitu, avšak to nezaručuje, že již v této době byl vrchol osídlen.⁵⁵ Dnešní archeologický pohled zařazuje žďárské hradiště do pozdní doby bronzové především dle nálezů keramických a depot bronzových předmětů, ale i již výše zmíněný Plešivec je datován do této doby, a tak se dle analogie s ním předpokládá, že podobně jako další hradiště Brd do této doby spadá. Nález železné sekerky pak vrch vkládá k období přelomu pozdního halštatu a časně doby laténské asi 750-400 př. n. l.⁵⁶

2.1.3 Třemšín

Dalším kopcem s nalezišti pravěkého osídlení v oblasti jihozápadních Brd je Třemšín – „*král brdských lesů*“⁵⁷, nedaleko od města Rožmitál pod Třemšínem o nadmořské výšce 827 metrů. Zdejší pravěké hradiště o rozloze cca 5,5 ha, vystavěné kolem vrcholu, mělo pravděpodobně dvě nebo tři části. Ke vstupu do předhradí patrně sloužila ulicová brána, umístěná ve svahu na nejvzdálenějším okraji kamenitého valu. Historie tohoto vrcholu je však velmi složitá, jelikož jedna stavba překrývala druhou, díky čemuž vznikla nepřehledná situace. Dosud zde neproběhl ani plnohodnotný archeologický výzkum, a dokonce nejsou k dispozici ani přesné geodetické údaje. Z tohoto důvodu není možné s jistotou stanovit tvar, rozlohu nebo přesné stáří hradiště. Předpoklad stáří se určuje dle ostatních vrcholů, a tedy i Třemšín je zařazován do pozdní doby bronzové či až do začátku doby halštatské.⁵⁸ Avšak

⁵⁴ ŠTASTNÝ, Václav a kol. Vrch Žďár u Rokycan. Vydal Václav Štastný, 2006, s. 42-45.

⁵⁵ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0.

⁵⁶ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů II*, s. 185.

⁵⁷ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů I*. V Plzni: Starý most, 2013. ISBN 978-80-87338-24-7.

⁵⁸ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0.

stanovení doby pravěkého osídlení je zkomplikované i nálezem pozůstatků (částí hradeb, bašty, příkopu a mostu) středověkého hradu, jenž naznačuje, že hradiště mohlo být osídleno i ke konci raného středověku.⁵⁹

Třemšín byl mnohokrát přestavován, díky tomu a své bájně pověsti si dlouhodobě udržel pozornost lidí. Zamiloval si ho i pražský arcibiskup Vilém Florentin kníže Salm-Salm. Ten postupem času nechal v duchu romantismu přestavit vrchol i cesty k němu směřující. Část lesa byla vykácena, vytvořily se procházkové chodníčky vedoucí k několika sroubeným altánům až na vrchol hory. Na místě, kde kdysi stála hradní věž, byla postavena pyramida z kmenů s vyhlídkovou plošinou. Tím vznikla jedna z nejstarších rozhleden v Čechách.⁶⁰ Arcibiskup Salm, jenž si zamiloval Rožmitálsko, si tak zde vytvořil místo pro klidný odpočinek. Při těchto úpravách však bohužel nebral v potaz zachování autentické podoby památky, čímž nechtěně zkomplikoval a znesnadnil budoucí práci archeologů.⁶¹ Ta však nebyla nikdy ukončena, i přes stíženou situaci se zkoumání věnoval například František Beneš, J. E. Vocel a J. L. Píč.⁶²

Hrádek, který je považován za strážní bod Třemšínského hradu zvaný Hengst neboli Henšt či Kobylí hlava⁶³, je konečná arcibiskupova úprava na Třemšíně, jež je vzdálená dva kilometry od třemšínského hřebene a na jejímž svahu se nachází vcelku rozsáhlá skála, jinak známá jako Čertovo vřeteno. Při terénním průzkumu lze spatřit značné příkopy a valy, u kterých není dost jasné, jak moc se na jejich úpravách podílel právě arcibiskup Salm.⁶⁴

2.1.4 Hradec

Hradiště Hradec leží v nadmořské výšce 628 metrů na vrchu stejného jména, vpravo od silnice spojující Dobříš s Hostomicemi, nedaleko Plešivce. Jeho strategické umístění na

⁵⁹ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 107.

⁶⁰ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů I*. V Plzni: Starý most, 2013. ISBN 978-80-87338-24-7.

⁶¹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 193-194.

⁶² CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195.

⁶³ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 187.

⁶⁴ WÜNSCH, Pavel. *Třemšín & Hengst*. Brdské listy. Online. 2009. Dostupné z: <http://www.brdskelisty.cz/historie-a-mistopis/tremstin-a-hengst.html>. [cit. 2024-1-27].

vrcholu je z důvodu obranného potenciálu.⁶⁵ Samotné hradiště je složeno ze dvou částí. Větší z nich má oválný tvar, jenž zaujímá rozlohu přibližně 1,7 ha. Menší je tvaru obdélného, zvaného jako Zahrada s plochou asi 7 arů a je připojena na severozápadní straně k větší, hlavní části. Tato část představuje prakticky zdvojené opevnění na místech nejsnazšího přístupu. Kamenné valy ji ohraničují ze tří stran s délkou přibližně 30 metrů, na jihovýchodě chybí val, a obranný prvek zde tvoří přírodní strmý kamenitý sráz.⁶⁶ Cesta ke vstupu na předhradí, jež se křížila se šíjí ostrožny před čelním valem, byla ze severovýchodní strany záměrně stížena hlubokým příkopem. Vzhledem k tomu, že není doložena existence dalších bran v okolí je velmi pravděpodobné, že nynější lesní cesta ve zmiňovaných místech replikuje pravěké uspořádání.⁶⁷

Přestože není známo, kdy byl vrchol kopce opevněn a z jakého důvodu, archeologický výzkum nebyl proveden. Při povrchovém sběru archeologem Karlem Nováčkem byly nalezeny pouze některé zlomky keramiky. Odborníky je považováno za překvapivé, že hradiště na Hradci bylo opomenuto, zejména když je známo od 50. let 19. století, kdy se o něm poprvé zmiňuje „selský archeolog“ páter Václav Krolmus.⁶⁸

Val, jenž sloužil jako ochrana hradiště ze severu a západu, měl podle záznamů z konce 19. století, přesněji z roku 1897, dosahovat šířky mezi 8 a 11 metry a výšky až 5 metrů, jak informoval J. Otto v Západních Čechách. Není tedy překvapivé, že když lidé začali „znovu objevovat“ hradiště, považovali ho za dílo obrů. Nicméně dnes nenajdeme žádné výrazné stopy, protože památka během posledního století utrpěla značné škody, například když byl val kvůli snadné dostupnosti hradiště roztlučen na štěrk.⁶⁹

⁶⁵ SKLENÁŘ, Karel, SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 74.

⁶⁶ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 193-194.

⁶⁷ BRDY.INFO. Brdy. *Hradec*. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/hradec.php>. [cit. 2024-2-26].

⁶⁸ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 193-194.

⁶⁹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 74.

3 Středověk v Brdech

Raný středověk v oblasti středních Čech, zejména pod Brdy, začíná osídlováním Slovy ve zhruba 8. století. Nejstarší nálezy osad pocházejí z konce 7. a začátku 8. století, kdy se oblast Berounska a Hořovicka začíná postupně osidlovat. V této době jsou doloženy sídliště u Kotopek, Praskoles a Neumětel.⁷⁰

V následujícím období středního středověku (9.-10. století) počet osad v regionu výrazně narůstá. Nová sídliště vznikají v Bavoryni, Tihavě, Žebráku a dalších lokalitách, zatímco rozsáhlá pohřebiště jsou známa z Želkovic, Lážovic a Lochovic. V průběhu 9. století se objevují první hradiště, jako jsou Kotýz, Hostim a Zdice, pravděpodobně zakládaná místní šlechtou. Kromě toho se znovu obnovuje i Otmíčská hora, ale charakter jejího osídlení není zcela jasný.⁷¹

Jan Čáka se ve své publikaci „*Toulání po Brdech*“ vyjadřuje k brdskému osídlení ve středověku takto: „*Brdská krajina je charakterizována hustými lesy, kde lidský vliv sice existuje, ale není výrazný ani dominantní. Tato oblast byla osidlována později a v menší míře kvůli obtížnějším klimatickým podmínkám. V oblasti dnešního vojenského újezdu byl ve středověku hluboký les, v němž se jen občas nacházela lidská sídla. Například na jihu Brd je jedním z nejstarších osídlených míst okolo současného chrámu Povýšení svatého Kříže ve Starém Rožmitále. Archeologické nálezy keramiky zde odkazují na období mladší doby hradištní, přesněji do 10. a 11. století.*“⁷²

Ve druhé polovině 9. století dochází k významným změnám, včetně založení přemyslovského hradiště na Tetíně. Hradiště na Tetíně ztrácí vliv v průběhu 10. století, což může být spojeno s vznikem dalších přemyslovských center, například hradiště v Lochovicích. Období kolonizace Slovy se odlišuje v různých částech Brd, s hustějším

⁷⁰ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 130.

⁷¹ Tamtéž

⁷² ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 176.

osídlením na jihovýchodě a jihu oblasti, zejména ve vrcholném středověku s rozvojem těžebních aktivit.⁷³

Vrcholné středověké období (13.-15. století) přineslo v oblasti Brd značné změny. Hradiště už nestačila k ochraně, a tak byly na strategických cestách z Prahy do Plzně a Norimberka zakládány královské hrady a nová města. Koncentrace hradů v Brdech byla relativně nízká, částečně kvůli existenci královského loveckého hvozdu na Křivoklátsku.⁷⁴

V 13. století patřila část Brd pod správu hradu v Kamýku nad Vltavou. Na ochranu cest v Brdech byly postaveny tři přemyslovské hrady: Hořovice, dnes známý jako Starý zámek, Vimperk a Vydřiduch. Další hrady v regionu založil šlechtický rod Buziců, jako Rožmitál pod Třemšínem, Valdek a Homberk u Příkosic.⁷⁵

Počátkem 14. století přešly všechny královské hrady v Brdech do šlechtických rukou. Po zániku hradu v Kamýku nad Vltavou získal Jan Lucemburský zpět původní královský statek v Dobříši. Tato historická skutečnost naznačuje, že Brdy byly významným strategickým a hospodářským regionem, ovládaným šlechtou v období raného a vrcholného středověku. Díky strategické poloze, poblíž Prahy, ležící na pasovské cestě, známé také jako zlatá nebo prachovská stezka, byl postaven královský hrad Dobříš (také uváděn jako Vargač). Nový hrad, situovaný uprostřed rozlehlých lesů, sloužil jako sídlo královského lovcího.⁷⁶ Rozvoj hradů byl dílem zejména Rožmberků, kteří do oblasti přišli za železnou rudou a postupně získali kontrolu nad mnoha hrady v Brdech.⁷⁷

Pro úplnost je důležité zmínit, že v Brdech došlo i k jedné významné bitvě během husitských válek. Během těchto válek opakovaně napadal katolický pán Hanuš z Kolovrat město Příbram. Příbramští se však odvážně postavili v odvetném protiútoky v údolí řeky Litavky, mezi Čenkovem a Hluboší, v lese pod Komorskem. Hanuš se svými silami, jež

⁷³ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. [Praha]: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 214.

⁷⁴ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 131.

⁷⁵ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 176-178.

⁷⁶ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1986, s. 59.

⁷⁷ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 229.

čítaly 104 jezdců, narazil na příbramské, jež vedli kališníci podporovaní posilami od Zmrzlíka z Orlíka – celkem 300 pěších a 18 mužů na koních. K 8. září 1422 došlo ke střetu, v němž Příbramští podlehli. Ztratili 30 bojovníků, 16 urozených a dalších 115 měšťanů bylo zajato. Místo této bitvy je dnes známé jako V Zabitém.⁷⁸

Mimo hradů byla ve 14. století postavena i další opevněná sídla, jako Zálužský hrad u Oseka, tvrz Hengst u Třemšína, tvrz Ostrý u Felbabky a Ronšperk u Skořic. V 15. století se postavil hrad v Komárově.

Ve středověku se také začaly zakládat první osady v Brdech, jako Míšov, Kuškov, Kolvín, Věšíno, a Skořice. Vznikaly i církevní kláštery, jako Svatá Dobrotivá v Zaječově.

V Brdech se rozvíjelo především dřevařství, těžba nerostných surovin a železářství. To vedlo k odlesňování kopců, přičemž osídlení se koncentrovalo kolem výrobních a těžebních center.⁷⁹

Dnes můžeme navštívit zbytky některých hradů v Brdech, jako Valdek, Drštka, Rožmitál nebo hrad v Rokycanech. Tyto památky nám připomínají pohnutou historii tohoto regionu a dávají nám možnost nahlédnout do života středověkých obyvatel.

3.1 Zajímavá místa ze středověkých Brd

3.1.1 Drštka

Hrad Drštka, kdysi významná pevnost mezi obcemi Skořice a Kolvínem, je dnes již zaniklým historickým artefaktem, o němž se nedochoval téměř žádný písemný záznam, a tudíž informace o možném zakladateli apod. jsou dost možná nepřesné. Přestože se o jeho zakladateli neví mnoho, předpokládá se, že mohl být spojen s rodem Buziců. Původní jméno hradu pravděpodobně odkazovalo na tvar skal nebo na místní vegetaci. Jméno Drštka si hrad pravděpodobně vysloužil od tvaru skal, jež připomínaly drsný žaludek skotu, ale

⁷⁸ WÜNSCH, Pavel. V Zabitých. Brdské listy. Online. 2009 Dostupné z: <http://www.brdskelisty.cz/vojenstvi/v-zabitych.html>. [cit. 2024-01-16].

⁷⁹ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 132.

pravděpodobnější je přenesení ze staročeského slova „*dřieštie*“, které označovalo řídké křoví, jež se mohlo vyskytovat na skalách před stavbou hradu.⁸⁰

Během 14. století přešel do vlastnictví rodiny vladyků z Osvračína, kteří ho přejmenovali na německy nazývajícím se Ramsberg neboli Beranní vrch a po něm se rod následně nazýval „z Ronšperka“. V té době hrála pevnost významnou roli, ačkoli během husitských válek byla pustošena. I přesto odolala a sloužila křižákům jako strategický bod. To se však nedá říct o nedalekém Kolvínu a Teslínském probošství, jež husiti vyplenili.⁸¹ Tou dobou vládl na Dršťce Břeněk, ten však umírá bez potomků a Dršťka je společně s dalšími příslušenstvími v roce 1454 označena za královskou odúmrť.⁸²

Na hrad měli nárok Břeňkovi bratřenci Dobrohost a Břeněk, ale byli odmítnuti a nárok připadl panovníkovu oblíbenci Oldřichu z Rakové a Radyně. Panství hradu Dršťky mu zůstalo i přes odvolávání Dobrohosta s Břeňkem, kteří se nároku vzdali pravděpodobně až po finanční náhradě, za kterou zakoupili městečko Poběžovice, jež pojmenovali jako Ronšperk, avšak Dršťka už pro Oldřicha neměla význam, a tak tehdy velmi významný hrad, jenž odolal tehdejšímu pustošení husitů zpustl a upadl v zapomnění. Znovuobjeven byl v 19. století, kdy jej zaznamenali romantičtí badatelé, ale v dnešní době na místě, kde dřív hrad stál už můžeme zpozorovat pouze zříceniny, obrostlé křovím a lesem.⁸³

Po rozdělení majetku se hrad dostal do rukou několika majitelů a postupně upadl do zapomnění. V 19. století byl znovuobjeven a zaznamenán romantickými badateli, ale dnes už z něj zůstaly jen zříceniny, zarostlé lesem a křovím.⁸⁴

3.1.2 Valdek

Hrad Valdek, původně znám také jako Valdek nad Litavkou, můžeme najít na okraji obce Korno v okrese Beroun. Tato opomíjená troska v pohoří Brd, skrytá pod vrstvou

⁸⁰ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 55.

⁸¹ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 46-47.

⁸² HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 56.

⁸³ NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr. *Hrad Dršťka u Skořic*. 2. vyd. Plzeň: P. Mikota, 2004. *Zapomenuté hrady, tvrze a místa*. 1. ISBN 80-86596-58-3. s. 1-16

⁸⁴ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 44.

stoletých stromů jako jsou kleny, duby a buky,⁸⁵ byla oblíbena i mezi osobnostmi jako Josef Jungmann, Božena Němcová, Václav Kliment Klicpera, Karel Jaromír Erben či Karel Hynek Mácha. Hrad dostal své jméno podle dobového trendu německých názvů „*Waldeck*“ a lze jej přeložit jako „*lesní roh*“, „*lesní kout*“ nebo volněji „*lesní hrad*“.⁸⁶

První zmínka o hradu pochází z roku 1263, kdy se o něm nepřímo zmiňuje Oldřich Zajíc, člen významného rodu Buziců v Českém království. Ten odtud zakládá Svatou Dobrotivou.⁸⁷ Původ rodu Buziců byl odvozován od Dětricha, syna Buzova, jenž je zmiňován v Kosmově kronice a spekuluje se o tom, že je totožný s legendárním Bivojem ze Starých pověstí českých od Aloise Jiráska. Dětrich měl údajně zdolat divokou svini holýma rukama a jako trofej přidal její hlavu na svůj štít, čímž získal kančí hlavu do rodového erbu.⁸⁸

Dalšími majiteli byli Beškovci z Beškova, v tu dobu, asi v roce 1346, byl hrad obléhán a vypálen Děpoltem z Rýzemberka, ale zanedlouho byl opraven. V 15. století byl majitelem Václav IV., který hrad zastavil hejtmanovi plzeňského kraje Janu z Lestkova, ten již vlastnil významnější panství a tím bylo panství Mníšek.⁸⁹

Po husitské době, byl hrad opěrným bodem katolíků, jeho význam upadal a postupem času, přestal být obýván a začal i chátrat. Až do 16. století, kdy ho jako poslední obývali Pešíkové z Komárova, velice úspěšní podnikatelé v železářství. Jako zříceninu si Valdek přivlastňuje Jindřich Otta z Losu, ten se naneštěstí zaplétá do stavovského povstání, je odsouzen a na Staroměstském náměstí popraven. Od té doby náležel Valdek k hořovickému panství. Rokem 1623 je poprvé zapsán jako pustý.⁹⁰ V polovině 19. století nechává zříceninu částečně, v duchu romantických představ, opravit kurfiřt Friedrich Wilhelm von Hanau.⁹¹

Roku 1917 připadá panství, po vymření hořovické větve rodu, státu. O 5 let později žádá o dědický nárok na vlastnictví kurfiřtův pravnuk kníže Jindřich Schaumburg. Na

⁸⁵ JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska III*. Praha: Česká grafická unie, 1929, s. 9.

⁸⁶ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*. s. 375.

⁸⁷ Více viz Svatá Dobrotivá

⁸⁸ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 132.

⁸⁹ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*, s. 375-376.

⁹⁰ MAKAJ, Tomáš. *Strašice a okolí v obrazech*. Ilustroval Petr PROKŮPEK. Brdská edice. Hostivice: Baron, 2011. ISBN 978-80-86914-26-8. s. 60.

⁹¹ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 149.

základě Benešovských dekretů mu bylo ale celé panství i s Valdekem po druhé světové válce zkonfiskováno a připadlo státu.⁹²

Valdek svým vzhledem patří mezi nejzapeklitější gotické hrady saskohessenského typu. Hrad měl dvoudílnou dispozici a je postaven na kambrických slepencích a pískovcích. U předhradí, ze kterého se nic nedochovalo, byl příkop, před nímž byla postavena zeď z nasucho pokládaných kamenů. Nejvíce chráněnou částí byl plochostropý sálový palác a předeck jádra zpevňovala okrouhlá útočná věž nazývaná bergfrit, jež byla zavázaná do obvodové hradby, není však zcela jasné, jestli byla součástí, již od samého počátku, spekuluje se o jejím vzniku až v průběhu 15. století.⁹³ Hrad měl dvě nádvoří, na větší s hospodářskými budovami se vstupovalo velkou branou a na menší vedla pouze malá branka.⁹⁴

3.1.3 Žebrák a Točnick

Žebrák, jako první ze dvou slavných zřícenin, vznikl ve 13. století na popud Oldřicha z rodu Zajíců z Valdeka. Původně byl postaven jako šlechtická tvrz, kterou ale Václav IV. postupně přeměnil na královskou rezidenci. K tomuto kroku se odhodlal zejména po roce 1395, kdy jeho jiné sídlo, hrad Žebrák, bylo zasaženo ničivým požárem, a tak nechal na vrcholu skály vystavět nové, impozantnější sídlo. Později oba hrady přešly zpět do rukou šlechty. Zatímco Žebrák utrpěl další požár v 16. století a následně zpusťl, Točnick si udržel svůj význam až do 18. století.⁹⁵

Obě zříceniny se nachází nedaleko městečka Žebrák. Na vrcholu křemencového bradla se nachází Točnick, jenž vznikl asi mezi lety 1398-1401. Na spodní části, druhé strany se pak nachází zřícenina hradu Žebrák, který své jméno získal podle řádu žebravých mnichů. Ten si roku 1341 bere do vlastnictví panovník od šlechty, bratr Karla IV., Jan Jindřich Korutanský. V jeho vlastnictví hrad dostal jistou péči, byl opraven a byla přistavěna hradní

⁹² HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 282-284.

⁹³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. vyd. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9. 578-579.

⁹⁴ BRDY.INFO. Brdy. *Valdek*. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/valdek.php> .[cit. 2024-3-14].

⁹⁵ BRDY A PODBRDSKO – TURISTICKÁ OBLAST. *Hrady Točnick a Žebrák jsou klenoty podbrdského kraje*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/hrady-zebrak-a-tocnik-jsou-klenoty-podbrdského-kraje>. [cit. 2024-3-14].

kaple sv. Apolináře a sv. Markéty. Nejvýznamnější podobu hradu mu dala až přestavba na konci století, kdy byl vybudován i Točník, ten své jméno získává dle několikrát zatočené cesty na hrad.⁹⁶ Během vlády Václava IV. byl původní palác zrušen a nahrazen dvoupatrovou budovou s nárožím z bosovaných kvádrů. Bylo zde také uděleno povolení k vybudování Betlémské kaple.⁹⁷

Oba hrady byly budovány v duchu komfortu a pohodlí na rozkaz Václava IV., jenž od roku 1398 hrady obýval. Odkazy na komfort a pohodlí potvrzují vedle nově přistavěného paláce například zbytky teplovzdušného vytápění. Na Točniku jde vidět, že obranné prvky hradu byly zanedbány a upřednostněn byl přepych, tímto se Točník postupně přerodil z hradu v zámek. Velkou chloubou je soukromý palác a velký reprezentační sál, jenž sloužil nejen k oddechu a úkrytu před povinnostmi, ale také k jednáním v oblasti politické a dvorským ceremoniím.⁹⁸

Král Václav IV. opustil roku 1394 Točník a mířil na návštěvu berounského kláštera, kde se dostal do zajetí předáky vysoké šlechty.⁹⁹

Od roku 1421 byl Točník dáván do zástavy a postupně chátral, v době husitských válek byl dvakrát obléhán, poprvé roku 1425 a posléze roku 1430. Přes hradní příkop stával most, který se roku 1524 zřítíl, tehdejší majitel Jan z Vartenberka, tak vybudoval nový vstup a kutnohorští havíři se zasloužili o vyhloubení studny.¹⁰⁰

Vypráví se, že se ve sklepení Točniku ukrývá část státního pokladu, který sem nechal Václav IV. převézt, ale dosud ho zatím nikdo, i přes veškeré snahy nenašel.¹⁰¹

⁹⁶ KVIRENC, Jan. *České dějiny: 100 památných míst*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0656-1. s. 148.

⁹⁷ BRDY.INFO. Brdy. *Žebrák a Točník*. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/tocnik.php>. [cit. 2024-2-28].

⁹⁸ DURDÍK, Tomáš (ed.). *Selected medieval castles of Central Bohemia: Prague Castle, Žebrák, Točník, Křivoklát, Karlštejn: 36. meeting of the Europa nostra scientific council*. Praha: Společnost přátel starožitností, 2000. ISBN 80-86204-05-7. s. 45.

⁹⁹ KVIRENC, Jan. *České dějiny: 100 památných míst*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0656-1. s. 148.

¹⁰⁰ BRDY.INFO. Brdy. *Žebrák a Točník*. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/tocnik.php>. [cit. 2024-2-28].

¹⁰¹ BRDY A PODBRDSKO – TURISTICKÁ OBLAST. *Hrady Točník a Žebrák jsou klenoty podbrdského kraje*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/hrady-zebrak-a-tocnik-jsou-klenoty-podbrdského-kraje>. [cit. 2024-3-14].

3.1.4 Strašické hrady

Strašické hrady neboli soubor malých hradů či spíše šlechtických sídel v oblasti Strašicka, se dnes prezentují pouze jako samostatná tvrziště, z nichž se dochovaly jen základy.¹⁰²

Prvním z nich je Vimberk, nacházející se nad Klabavou při začátku strašické kotliny. Vznik tohoto hrádku je zařazován do 11. století, ale podle dnešních výzkumů je vhodné se přiklonit spíše k polovině století třináctého. Pod názvem Na Starém hradu, zachytil první zmínky o hradu F. A. Heber. Vimberk se objevuje v literatuře až díky Augustu Sedláčkovi, od kterého také pochází označení „strašické hrady“. O historii hradu nevíme téměř nic. Nejspíše byl založený v druhé polovině 13. století jako hrad královský. Jeho údělem bylo dohlížení na těžbu a zpracování železné rudy a později byl asi opěrným bodem pro rožmberské strašické panství. Zánik hradu se datuje do roku 1352, kdy byl údajně zničen požárem při vojenské akci Karla IV. proti Rožmberkům. Tento údaj může být zaměněn s hrádkem Chlukov, jenž je stejně jako dobytý hrad zapsán v kronikářské zprávě.¹⁰³

O Strašicích pochází první písemná zmínka z roku 1349, za dob vlády Rožmberků. Strašický hrad se nacházel v samém srdci kotliny, kde sídlili rožmberští purkrabí, dohlížející na chod dominia, jež dohlíželo na výrobu železa.¹⁰⁴

Třetím z hrádků je již zmíněný Chlukov. Existence tohoto hrádku však není prokázána, v minulosti se vedl spor o to, že se nacházel na Lipavsku, ale toto tvrzení nebylo nikdy doloženo. Doložený třetí hrádek, leží kousek od bývalé tankové cesty směrem na Bahna za strašickou vodárnou na úpatí Kamenné.

Velmi málo známý je však čtvrtý hrádek, který upadl v zapomnění a jen málokdo ví o jeho existenci. Hrad na Královce se nachází mezi Olešnou a Těnskými křižovatkami. V dnešní době z hrádku nic nezůstalo, na jeho místě jsou pomníky, které připomínají

¹⁰² MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 20.

¹⁰³ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 288-289.

¹⁰⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže Království českého*. 3. vyd. Praha: Argo, 1995, 6. ISBN 80-85794-66-7. s. 258-260.

památku obětem za druhé světové války, dříve byl totiž vytěžen a jeden čas využíván jako skládka.¹⁰⁵

3.1.5 Svatá Dobrotivá

Klášter Svatá Dobrotivá byl dle pověsti založen v roce 1262, Oldřichem Zajícem, kterému se v ranních hodinách, během jeho odpočinku v komnatách hradu Valdek, dostalo zjevení dvou šlechticů, jenž měl následovat. Poté, co vstal a vyšel ven, byl unesen větrem s oběma muži do lesnatého údolí. Po otevření očí zjistil, že se stále nachází na svém panství, na místě nazývaném Ostrov podle okolních potoků. Opodál postávali jeho společníci a s nimi zřel i nebeskou ženu Pannu Marii, ta mu sdělila, že je vůlí její i jejího syna, aby na tomto místě postavil kostel a klášter pro její služebníky. To dalo podnět pro stavbu kláštera Ostrov, prvního kláštera řádu sv. Augustina v Čechách.¹⁰⁶ Tento jeho čin měl sloužit jako poděkování za vítězství Přemysla Otakara II. v bitvě u Kressenbrunnu v roce 1260, kde zvítězil nad uherským králem Bélou IV.¹⁰⁷

V roce následujícím po založení kláštera byl kostel na místě vysvěcen za přítomnosti pražského biskupa Jana III. z Dražic. Zlaté období kláštera nastalo roku 1327, kdy zde děkan svatovítské katedrály, Oldřich Zajíc, příbuzný zakladatele, nechal uložit ostatky svaté Dobrotivé (Benigny), jež byla mučena v roce 449. Klášter tak získal dvě patronky, Pannu Marii a svatou Dobrotivou, a stal se cílem mnoha procesí.¹⁰⁸

Během husitských válek byl klášter s kostelem několikrát vypleněn, znám je hlavně rok 1421, kdy husité, po dobytí Berouna, klášter poprvé vyplenili a o život přišlo 21 mnichů, zbytek se stihl schovat na hrad Valdek.¹⁰⁹ O rok později byl zpusťošen znovu, a nakonec

¹⁰⁵ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 20.

¹⁰⁶ FRYŠ, Václav. *Podbrdské pověsti a příběhy*. České Budějovice: KOPP, 2013, s. 23-24. ISBN 978-80-7232-439-2.

¹⁰⁷ BRDY.INFO. Brdy. *Zaječov*. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/zajecov.php>. [cit. 2024-2-28].

¹⁰⁸ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 146.

¹⁰⁹ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 151.

Sirotky vypálen v roce 1425. O obnovu kláštera se ke konci 15. století pokusil převor Mořic s podporou dalších šlechticů.¹¹⁰

Malá komunita mnichů zde setrvala až do roku 1552, než se přesunula do kláštera sv. Tomáše v Praze. V roce 1676 se augustiniánům vrací práva na klášter i kostel za pomoci císaře Leopolda I. Gotický kostel svaté Dobrotivé byl v 17. století barokizován italským architektem Dominikem Canvallem a jeho synem. Hlavnímu oltáři kláštera dominuje obraz v rokokovém stylu, znázorňující Prosbu Panny Marie k Oldřichovi z Valdeka, z roku 1745.¹¹¹

Augustiniáni čelili několika komplikacím. V roce 1782 císař Josef II. vydal patent o zrušení všech klášterů, jež neplnily užitečnou činnost. O 7 let později císař udělil výjimku za podmínky, že augustiniáni přistoupí na převzetí pastorální péče v oblasti, od faráře v Mýtě. Roku 1866 byl areál kláštera poškozen pruským vojskem a jeho opětovná obnova začala až o 14 let později. Ve 20. století v rámci Akce K byl klášter násilím zrušen a ve Svaté Dobrotivé byl ustaven 52. pomocný technický prapor.¹¹²

Dnes je klášter pod správou augustiniánů, který jim byl navrácen v roce 1990 a nachází se v obci, jež nese jméno svého zakladatele – Zaječov.¹¹³

3.1.6 Teslínské probošství

Osada Teslíny leží na silnici mezi Spáleným Poříčím a Rožmitálem. Už samotné pojmenování Teslíny nebo Teslín naznačuje spojení s lesem. Tento název má svůj původ ve slově „*tesliti*“, což znamená tesat pomocí sekery.¹¹⁴ Dřívější činnosti spojené se zpracováním dřeva jsou zde dnes méně zřetelné, ale dokládá je tajuplná zahrada na kraji osady, kde při detailním zkoumání objevíme základy dlouhého seníku. Tato trámová konstrukce měřila na

¹¹⁰ FRYŠ, Václav. Podbrdské pověsti a příběhy. České Budějovice: KOPP, 2013, s. 23-24. ISBN 978-80-7232-439-2.

¹¹¹ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 146.

¹¹² BRDY.INFO. Brdy. Zaječov. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/zajecov.php>. [cit. 2024-2-28].

¹¹³ ŠVANDRLÍK, Josef, HÁŠ, Jiří, FAIX, William. *Poutní místo Svatá Dobrotivá*. Praha: Onyx, 1999. ISBN 80-85228-50-5. s. 40.

¹¹⁴ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 95.

délku 17 metrů a dosahovala výšky 8,5 metru. Seník sloužil lesnímu hospodaření a patřil k posledním příkladům takovéto budovy z konce 18. a začátku 19. století. Bohužel v roce 2005 došlo k zjištění poškození dřevokaznými houbami, což vedlo k jeho demolici. Další pozoruhodností je hrázděná hájovna, postavená v roce 1908.¹¹⁵

S osadou Teslíny je však nejčastěji spojováno nedaleko se nacházející probošství s viditelnými pozůstatky kostela sv. Jana Křtitele. Teslínské probošství se nachází na severovýchodní straně svahu Břízkovec v blízkosti současného rybníka Hořejší Padrt'ský. Založeno bylo nejspíše v letech 1320–1350, když se objevuje urozený Protiva z Rožmitálu, jenž daroval ostrovskému klášteru „*pozemky na vrchu Baštíně s jiným příslušenstvím za duši svoji a předkův i potomkův svých*“.¹¹⁶ První písemná zmínka, která přímo odkazuje na Teslínské probošství pochází až z roku 1385.¹¹⁷ Z desítek let poté jsou dochovány zprávy o baštinských proboštech. Nejvýznamnějším probošem byl Franěk, poslední opat Ostrovského kláštera, který byl pověřen diplomatickým posláním papeže Bonifáce IX.¹¹⁸ Traduje se, že dne 8. února roku 1421 bylo probošství zpuštěno husity při únorovém tažení Jana Žižky. Ale i přes zánik probošství zůstaly teslínské pozemky ve vlastnictví Benediktínů.¹¹⁹

V dnešní době jsou dochovány terénní pozůstatky několika staveb tehdejšího probošství jako ruiny jednolodního kostela, pozůstatky kamenné stavby čtvercového půdorysu, jež dříve byla pravděpodobně zvonice či obytnou věží, nebo archeology objevené zbytky dřevěné stavby s kamennou podezdívkou.¹²⁰

¹¹⁵ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 72.

¹¹⁶ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 252.

¹¹⁷ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 72.

¹¹⁸ WÜNSCH, Pavel. *Benediktinské probošství v Baštíně*. In: Brdské listy. Online. [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <http://www.brdskelisty.cz/historie-a-mistopis/benediktinske-proboststvi-vbastine.html>

¹¹⁹ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 72.

¹²⁰ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 253.

Z hospodářského zázemí Teslínského probošství přežily louky, tuto skutečnost potvrzuje dopis z roku 1527 od Zdeňka Lva z Rožmitálu a středověký klášter je připomínán osadou Teslíny, která je dnes vzdálená 2 kilometry od původního místa.¹²¹

¹²¹ NOVÁČEK, Karel, PETR, Libor. *Praepositura in solitudo: Ostrovská cella Baštiny (Teslín) a archeologie nejmenších řádových založení*. In: Archeologické rozhledy. LXI. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2009. ISSN 0323–1267. s. 285-302.

4 Brdy v období novověku

V novověku narážíme na problém se širokým časovým rozsahem a vzrůstající lidskou aktivitou v obširné oblasti. Lidská činnost začala nabývat významu od 16. století a její tendence postupně vzrůstaly, především z důvodu těžby nerostných surovin. Díky této skutečnosti nemůžeme spoléhat pouze na historická díla a archeologické památky, jak bylo obvyklé v předchozích historických epochách. Je zaznamenán vznik nových staveb, jako jsou hutě, hamry, lovecké boudy a další, jenž byly povětšinou zlikvidovány vojenskou správou. Dnes díky tomu spatřujeme především významné stavby, které leží mimo samotný vojenský prostor.¹²²

Střední Brdy byly rozděleny do několika historických správních celků, jejich charakter formovala některá řemesla, jež zabezpečovala obživu obyvatel, a jejich vzhled společně s povahou měnil neustále svou charakteristiku s každou událostí až do změny na CHKO.

4.1 Správní celky

Střední Brdy byly historicky rozdělovány do několika správních celků – mirošovského, hlubošského, dobříšského, hořovického, zbirožského, jineckého a rožmitálského panství. Hranice těchto celků tvořily příkopy, násypy, kamenné patníky, do kterých byly vytesány zkratky jednotlivých panství, a velmi často také stromy, především duby, jež byly velmi preferovanými mezníky. Dodnes je možné zahlédnout některé z těchto historických hranic, včetně v terénu pojmenovaných stromů. Mezi jednotlivými panstvími často docházelo k sporům, zejména kvůli nejasnostem v lesích a těžbě. Nejznámějším sporem byl spor o území zvané Velká Baština. Tato část lesa v samém srdci Brd byla předmětem sporů mezi majiteli panství Hořovice, Dobříš a Zbiroh, jež trvaly až do roku 1931, kdy byla na tomto území zřízena střelnice.¹²³

¹²² BENEDIKT, Martin. *Osídlení a historie vojenského újezdu Brdy*. Online. Plzeň, Diplomová práce. Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jrh679/>. [cit. 2024-04-03].

¹²³ KABÁTNÍKOVÁ, Marie; KŘEPELKOVÁ, Hana; ŠIMEK, Rudolf; PEŠTOVÁ, Petra; MAKAJ, Tomáš et al. *100 zajímavostí ze starých Brd*. V Plzni: Starý most, 2018. ISBN 978-80-87338-62-9. s. 8-9.

4.1.1 Panství Zbiroh

Hradem, jenž byl zbudovaný u významné stezky z Prahy do Bavor, je Zbiroh, spojovaný s legendou o Zbyňku Zajícovi z Valdeka „*ten v hlubokých lesích však se svou družinou zabloudil. Soumrak zastihl lovce na temeni kopce. Vyšplhali na tu nejvyšší skálu, jestli by někde nespatriili světlo. Krajina se však jevila pustá, a tak nezbylo než na místě přenocovat. Když se za svítání probudili, uviděli, že všude kolem leží spousta nádherných jeleních parohů. Pan Zbyněk poručil svým lidem, aby je posbírali. A když se tu pak rozhlédl lépe, zjistil, že vrchol hory je jako stvořený pro hrad. Myšlenku uskutečnil a loveckému hrádku dal jméno Zbiroh, na památku „sbírání rohů“.*¹²⁴ S jeho první zmínkou se pojí rok 1230. Co se jeho vlastnictví týče, byl hrad velmi často zastavován různým vlastníkům jako byl třeba Karel IV., nebo od roku 1336 Petr z Rožmberka. Za doby husitských válek se pak stal královským majetkem a byl opakovaně a často zastavován různým vlastníkům. V patnáctém století byl pak jeho vlastníkem Hanuš Kolovrat, jehož syn bojoval proti králi Jiřímu z Poděbrad.¹²⁵

V roce 1868 byl zakoupen pruským podnikatelem Dr. Bethalem Henrym Strousbergem. Ten měl v plánu vytvořit železářskou oblast, dle toho mu bylo přezdíváno král železnic. Jeho vize byla, že železářská oblast bude plná bohatých lesů a bude se zde těžit uhlí a železná ruda, avšak jeho vize se neuskutečnily, jelikož kvůli zadlužení a neúspěšné těžbě jeho podniky zkrachovaly. Při návštěvě Zbiroha si můžeme povšimnout střechy krystalového sálu, jež byla zachována jako památka na Strousberga a Alfonse Muchu, který zde později vytvořil Slovanskou epopej.¹²⁶

V konečné fázi získává panství Zbiroh vídeňská banka a později Josef Colloredo-Mansfeld. Colloredo-Mansfeldové se pokoušeli o obnovení zbirožského statku a lesů. Když v roce 1868 zakoupili zemi, začali propojovat lesní hospodářství se sousedním panstvím Dobříš. Jejich dílem je například vystavění osmikilometrové horské silnice Aljanka a velmi známého loveckého zámečku Tři Trubky. Tento zámeček pod soutokem Třítrubeckého

¹²⁴ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 150-151.

¹²⁵ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*, s. 402-405.

¹²⁶ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 151-152.

a Padrt'ského potoka byl stavěn, na pokyn dobříšského knížete Jeronýma Colloredo Mansfelda, od roku 1888 a stavba trvala dva roky.¹²⁷ Měl spíše reprezentační funkci, čemuž odpovídalo vnitřní vybavení a uspořádání. Zámeček byl plný loveckých trofejí, exemplářů paroží, maleb a rytin, jež zachycovaly lovecké momenty. U zámečku byla i vodárna a malá vodní elektrárna, které stojí pod malým rybníčkem, jenž se nachází nad soutokem dvou výše zmiňovaných potoků. Tři trubky byli oblíbeným místem pro mnoho návštěvníků, mezi nimiž byl i prezident Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš.¹²⁸

4.1.2 Panství Spálené Poříčí

První zmínka o panství Spálené Poříčí pochází z roku 1239. V roce 1617 prošlo přestavbou do renesančního stylu a na počátku 17. století bylo zakoupeno rodem Vratislavů z Mitrovic, kteří zde rozvinuli železářství. Od roku 1749 až do roku 1948 bylo panství ve správě Kapituly svatého Víta z Pražského hradu. Během třicetileté války město utrpělo značné škody a bylo vypáleno, což je událost, od níž se odvíjí jeho přízvisko „*Spálené*“.¹²⁹ V současné době se zde nachází Církevní střední odborná škola.¹³⁰

4.1.3 Panství Mirošov

V souvislosti s pány z Ronšperka se Mirošov poprvé objevuje v roce 1366, v tu dobu patřil společně se Skořicemi k panství hradu Dršťka. V rámci jednoho období bylo panství zmiňováno jako součást panství Rožmitál. Během vlády Floriána Gryspeka z Grysparu byl v oblasti postaven zámeček a pravděpodobně v té době vznikly i Padrt'ské rybníky a první huť na panství. Po Gryspekově smrti se Mirošov oddělil od rožmitálského panství a přešel do vlastnictví jeho syna Ferdinanda, jenž vybudoval tvrz a společně s ní centrum panství.¹³¹ V roce 1616 získávají Mirošov bývalí vlastníci Spáleného Poříčí, Vratislavové z Mitrovic. Roku 1723 nechává Jan Antonín z Mitrovic postavit barokní zámek, který později kvůli finančním obtížím prodal.¹³² Následně panství zakoupila císařská dvorská komora, jež

¹²⁷ DVOŘÁK, Otomar. *Pustinami středních Brd*. Druhé vydání. Tajemné stezky. Praha: Regia, 2015. ISBN 978-80-87866-18-4. s. 223.

¹²⁸ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 269-270.

¹²⁹ *Brdy: krajina, historie, lidé*. V Praze: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. ISBN 978-80-88148-29-6. s. 78.

¹³⁰ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*, s. 315.

¹³¹ JINDŘICH, Karel. *Mirošov: Brána do západních Brd. Plzeň: vlastním nákladem*, 2009

¹³² HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 157-158.

panství Mirošov spojuje s panstvím Zbiroh. Zámek Mirošov dnes patří potomkům Dr. Feierabenda a je zpřístupněn veřejnosti.¹³³

4.1.4 Panství Rožmitál

Panství Rožmitál na jihovýchodě Brd je historicky spjato s rodem pánů z Rožmitálu, již od středověku. V roce 1347 bylo toto území darováno pražskému arcibiskupství Sezimou z Rožmitálu. O necelých sto let později, v roce 1436, přešlo panství do rukou rodu Zmrzlíků ze Svojšína. Za vlády bavorského šlechtice Floriána Gryspeka z Grysparu panství prožívalo období rozkvětu, zejména co se týče bohatství a vzhledu hradu. Avšak po Gryspekově smrti a v důsledku odporu jeho dědiců vůči Habsburkům po Bílé hoře došlo k téměř úplné ztrátě majetku, jenž byl zkonfiskován. Návrat panství pod správu arcibiskupství nastal až v roce 1623.¹³⁴

Během třicetileté války panství utrpělo významné ztráty a v roce 1727 bylo osídleno šumavskými Němci na popud pražského arcibiskupa. Lesy panství, rozdělené do devíti polesí, byly pod správou lesníka Karla Gangloffa, který přispěl k jejich obohacení o lesní boudy a myslivny, včetně myslivny Borská postavené v tyrolském slohu. Tato myslivna však byla v roce 1959 zbořena z důvodu výstavby střelnice na Třemšínsku.¹³⁵

4.1.5 Panství Hořovice

Pod panství Hořovice spadala celá severní a střední část Brd a první zmínka o samotném městu Hořovice pochází z roku 1115, kdy je zmiňované v souvislosti s kladrubským klášteřem.¹³⁶

„Město Hořovice, jemuž ne nadarmo se říká „český Betlém“, neboť domy a domky jeho od Červeného potoka nahoru po stráni až k háji Dražovce ovečkám rozběhnutým se podobají, vzdáleno od nádraží 0,6 km.“ tak začíná úvodní pasáž v Korbrově průvodci po

¹³³ CÍLEK, Václav G. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 25.

¹³⁴ ČÁKA, Jan. *Podbráskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 188-189.

¹³⁵ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 55-56

¹³⁶ *Brdy: krajina, historie, lidé*. V Praze: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. ISBN 978-80-88148-29-6. s. 52.

Čechách z raného 20. století.¹³⁷ Železnice tehdy byla hlavní spojnici Hořovic s vnějším světem, avšak dnes lidé dávají přednost cestování po silnici. Ačkoliv Hořovice slouží jako brána do Středních Brd, město samo o sobě nabízí tajemství ve formě dvou zámků. Starší z těchto dvou staveb, původně skromná tvrz vybudovaná mezi lety 1229 a 1243, je často označována jako pravděpodobné místo narození panovníka Jiřího z Poděbrad. Tato teorie, i když široce rozšířená, zůstává pouze hypotetická, neboť pro ni neexistuje žádný přímý důkaz.¹³⁸ Starý zámek či v té době ještě hrad, vznikl nad Červeným potokem, ale jeho počátky jsou zahaleny tajemstvím. Známe pouze jména bratrů Neostupy a Gebharda, kteří již v roce 1233 nesli přídomek z Hořovic. V polovině 14. století byli Hořovice částečně v držení rodu ze Žerotína, který je považován za nejvýznamnější rod té doby. Krátkou dobu v následujícím století se panské sídlo dostalo do vlastnictví krále Václava IV., a v roce 1390 se zde narodila jeho neter Eliška Zhořelecká. Během husitských válek spravoval město Jan Zmrzlík ze Svojšína, hrad byl opakovaně obléhán a od 15. století postupně rozšiřován. Starý zámek si zachoval pozdně gotické prvky až do dnešních dnů. 16. století přineslo proměnu hradu v renesanční zámek, který v té době patřil pánům z Říčan. Ti jej však ztratili na počátku třicetileté války.¹³⁹ Po nich je město zakoupeno hraběnkou Marií Eusebií z Martinic, manželkou Jaroslava Bořity z Martinic, společně s panstvím Komárov. Po ní panství získává její příbuzný, Jan František hrabě z Vrbna. V dobách držení hrabaty z Vrbna přestal majitelům vyhovovat hořovický hrad, proto došlo k rozhodnutí, že se postaví reprezentativní zámek.¹⁴⁰ Samotné panství však vzniklo až roku 1806, kdy se spojily statky Komárov, Podluhy a Jince. Ten stejný rok si vlastník Hořovic, Rudolf Vrbna z Bruntálu, přidává do svého vlastnictví i panství Jince.¹⁴¹

V roce 1852 přebírá panství hesenský kurfiřt Fridrich Vilém z Hanau, který dává panství nový rozměr, a dokonce se po prusko-rakouské válce z Hořovic stává sídlo pro 14 rodů, avšak po spojení německých států kurfiřt přichází o svou moc.¹⁴² Po roce 1921 jde

¹³⁷ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 116.

¹³⁸ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 116.

¹³⁹ MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9. s. 132.

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ *Brdy: krajina, historie, lidé*. V Praze: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. ISBN 978-80-88148-29-6. s. 52.

¹⁴² Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*, s. 92-94.

panství do vlastnictví posledního majitele Jindřicha z Hanau-Schamburgu, kterému je na základě dekretu prezidenta republiky, v roce 1945 odebráno.¹⁴³

4.1.6 Panství Jince

Jince, často nazývané „údolí železa“, je ves zmiňovaná již od 14. století a spojená s těžbou železa. Nejstarším dokladem tehdejšího železářství pochází z roku 1390, kdy král Václav IV. vydává místní železářské privilegium.¹⁴⁴

Na začátku 16. století Pešíkové z Komárova kupují panství, připojují ho k panství hradu Valdeka a získávají železářny. Po zadlužení Pešíků však padají Jince do zástavy a vystřídá se mnoho zástavních držitelů, včetně Albrechta z Donína, za jehož éry byla postavena dýmačka.¹⁴⁵ Za třicetileté války byla vybudována první vysoká pec a v 18. století bylo možné zaznamenat šest aktivních hamrů a dvě vysoké pece. K tomu v té době proběhla i přestavba staré tvrze na nový zámek. Jince byly technicky získány Rudolfem Vrbnou, který byl současně majitelem sousedních Hořovic, a v roce 1810 přidal novou stavbu, jež byla vysoká pec Barbora. Pozdější technický pokrok zapříčinil, že železářství začalo upadat a na konci 19. století činnost pece Barbora končí.¹⁴⁶ Roku 1852 opouští Vrbnové jinecké panství a zboží připadá hessenskému kurfiřtovi Fridrichu Vilémovi.¹⁴⁷

4.1.7 Panství Hluboš

Hluboš se nachází na okraji středních Brd, mezi městy Příbram a Jince, na severovýchodě pak sousedí s Hořovicemi a Dobříší. První písemná zmínka o Hluboši pochází od pičínského faráře, jenž v roce 1355 vlastnil v této oblasti majetek. Historie panství Hluboš je dlouhá a pestrá, s mnoha majiteli. Panství bylo po několik století ve vlastnictví rodů Račínů z Račina a později Hochbergů z Hennersdorfu, již tvrz přebudovali na zámek. Posledním významným vlastníkem se stal Josef Kolařík, jehož rodina pečuje

¹⁴³ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 120-121.

¹⁴⁴ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 75.

¹⁴⁵ Vyspělejší železářská pec

¹⁴⁶ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 95-96.

¹⁴⁷ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 80.

o panství dodnes. Před zakoupením zámku v Lánech byl Hluboš velmi oblíbeným místem Tomáše Garriguea Masaryka.¹⁴⁸

4.1.8 Panství Dobříš

Jeden z vladyků praotce Čecha se při osidlování země zaslíbené rozhodl jít na jih. Když došel na louku obklopenou lesy zastavil, rozhlédl se kolem sebe a rozhodl se, že si právě na tomto místě postaví svůj dvorec. Tento vladyka nesl jméno Dobřich a podobně jako většina míst z Podbrdsku, i panství Dobříš je spojeno s jednou pověstí. První zmínka pochází z roku 1252, kdy je Dobříš uvedena jako dvorec na Zlaté stezce, kde pobýval král Václav I.¹⁴⁹

V roce 1630 Dobříš nadobro přišla o svou královskou korunu. V tomto roce kupuje panství pruský hrabě Bruno z Mansfeldu. O 36 let později se začalo budovat nové panské sídlo v podobě barokního zámku. Městečku Dobříši k dalšímu rozkvětu pomohl Leopold I. svým privilegiem uděleným v roce 1675. Tento rozkvět přerušila až morová epidemie v roce 1713.¹⁵⁰

Jedním z nejvýznamnějších a velmi známých symbolů Dobříše je jeho zámek, jehož přestavba se uskutečnila v letech 1745 až 1765. V této éře drželi Mansfeldové, kteří si vydobyli titul knížat, panství a prostřednictvím akvizic okolních statků rozšířili své vlastnictví. Panství zůstalo v rukou Mansfeldů až do roku 1775. Tehdy byla mezi nimi a rodem Colloredo z Opočna uzavřena rodinná smlouva o spojení znaků a jmen. Mansfeldové po meči vymírají v roce 1780. Přesto se příslušník opočenského rodu Colloredo vyženil Dobříš za podmínky, že bude smět ke svému jménu připojit i jméno Mansfeld, čímž došlo ke spojení obou významných rodů a jejich dědictví.¹⁵¹

Roku 1879, po krachu Dr. Bethela Henryho Strousberga, se panství rozšířilo o velkostatek Zbiroh.¹⁵²

¹⁴⁸ *Brdy: krajina, historie, lidé*. V Praze: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. ISBN 978-80-88148-29-6. s. 77.

¹⁴⁹ ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1988. ISBN 80-7057-000-8. s. 237-238.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 239-240.

¹⁵¹ Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*, s. 60.

¹⁵² ŠEFL, Josef, ŠANDOVIČ, Miroslava (ed.). *Povídání o Brdech*. Rokycany: Agentura AM art, 2009. s. 60.

4.2 Historie VÚB a jeho přeměna na CHKO

Území vojenských Brd, velmi často nazývané jako Baština, bylo vždy využívané především pro jeho přírodní bohatství, jehož si byli lidé vědomi a vedli o jeho vlastnictví neustálé spory. Studie „geologie a orografie Středních Brd“ významného českého geologa Jana Krejčíka z 19. století nám udává termíny jako jsou „Brda“, což vymezuje území hřebenů mezi Zbraslaví a Litavkou a pod termínem „Hory Třemošenské“, jež jsou nazvány podle vrcholu Třemosné na Příbramsku, zahrnul území dnešních Středních Brd.¹⁵³

Pravěk v jižním okraji Brd je spojen s nalezišti z únětické kultury z období kolem 2. tisíciletí př. n. l. Později se v oblasti Středních Brd objevují stopy slovanského osídlení, zatímco Jižní Brdy byly v roce 1086 pod správou kmenového svazu Doudlebů.¹⁵⁴

Původní název dnešních Brd byl Baštinské lesy nebo jednoduše Baštiny. Po vzniku českého státu byly Brdy rozděleny mezi panství Zbiroh, Hořovice, Dobříš a Rožmitál, přičemž lesní komplex Brd byl součástí královského majetku. Lesy v této oblasti byly intenzivně využívány pro těžbu dřeva, což vedlo k vytvoření smrkových monokultur díky rychlému růstu smrku. V tomto období byly významné stromy, jako duby a buky, číslovány, a jedním z neznámějších byl dub, jenž označoval hranici tří největších panství.¹⁵⁵

Ve středověku v okolí Brd vzniklo mnoho staveb a hradů, které hrály významnou roli v regionální historii. V 11. století bylo území Brd pod správou rodu Buziců, jimž patřilo panství Zbiroh. Zbiroh byl nejlépe zastoupeným panstvím v Brdech a zahrnoval například obce Strašice, Skořice, hrad Drštka a hrad Valdek. Buzicové, jejichž erb zdobila známá kančí hlava, zakládali nová hradiště a ovládali oba břehy řeky Litavky, z nichž později vzešli páni z Valdeka. Ve 13. století v Brdech vznikaly nové hrady, jako například Valdek, Kvaň, Kuškov, a v roce 1325 byly založeny Svatá Dobrotivá a Dobřív. V obci Strašice sídlil rod Rožmberků od roku 1349, kteří se zapojili do sporů o tři hrady: Strašice, Lipovsko a Vimperk. Ve 14. století byl postaven hrad Drštka, který patřil rodině Dobrohostů z Rožmberka, jejichž erbovním znamením byl bílý beran. Brdy byly také ovlivněny

¹⁵³ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 5.

¹⁵⁴ ŠELF, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: AM art, Do tisku připravila Miroslava Šandová, 2009, s. 19.

¹⁵⁵ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy: krajina neznámá*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998, 157 s., [2] l. příl. ISBN 8020407529, s. 65.

událostmi husitských válek, během nichž byl hrad Drštka obléhán, avšak úspěšně se bránil. Panství Zbiroh v průběhu let změnilo několik majitelů, včetně pánů z Lobkovic a dalších šlechtických rodů.¹⁵⁶

Další významný okamžik v historii Brd přišel s podnikatelem Bethelem Henrim Strousbergem v 19. století. Jeho cílem bylo zvýšit zisk a podpořit rozvoj panství, a proto nechal postavit hamry, válcovny a podílel se na zpracování smrkových monokultur. Avšak část lesa pod jeho vedením shořela a mnoho lidí ztratilo zaměstnání kvůli jeho hospodářskému krachu. Jeho ambiciózní plány pro panství Zbiroh, tudíž nebyly úspěšné. V roce 1879 panství Zbiroh zakoupil Josef Colloredo Mansfeld, který již vlastnil panství Dobříš. S jeho příchodem začalo panství prosperovat. Byla vytvořena řada polesí nebo revírů, jako například Kolvínské polesí, polesí Padrt', dolina Bahna, revír Těně, polesí Třítrubecké se zámekem Tři Trubky a Svatá Dobrotivá.¹⁵⁷

Panství Rožmitál se v průběhu dějin setkala s několika významnými událostmi. Bylo zasaženo zásahem pražského arcibiskupství a utrpělo významné škody během husitských válek. Pod osadou Teslíny se nacházel klášter benediktinů s kostelem sv. Jana Křtitele, založený před rokem 1353, zničen v roce 1421 spolu s hradem Třemšínem. Panství Rožmitál patřilo také rodině Buziců, později přejmenované na Lvové, kteří sdíleli stejný erb s kančí hlavou a lvem ve skoku. Nicméně poslední člen rodu Lvů nedokázal vyrovnat dluhy, a tak panství v 16. století přešlo do vlastnictví úředníka Floriána Gryspeka z Grysparu. Gryspek později nechal vybudovat Padrt'ské rybníky.¹⁵⁸ K panství Rožmitál patřilo i menší panství Mirošov, jež spravovali také Grysparové, ale do roku 1726, kdy se Mirošov připojil k panství Zbiroh.¹⁵⁹

Třetí významné panství ve Středních Brdech bylo panství Hořovice, které se skládalo z Hořovic, Hořovických Baštin a Jinců. I když toto panství nebylo tak významné jako ostatní, hrálo přesto svou roli v regionu. Původně patřilo rodu Buziců, posléze pánům z Valdeka, kteří jsou spojeni se stavbami hradu Valdek a Svaté Dobrotivé. Později panství spravovali

¹⁵⁶ ŠELF, Josef. Povídaní o Brdech. Rokycany: AM art, Do tisku připravila Miroslava Šandová, 2009, s. 23–28.

¹⁵⁷ ČÁKA, Jan. Střední Brdy: krajina neznámá. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998, 157 s., [2] l. příl. ISBN 802040752, s. 91–97.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 55.

¹⁵⁹ ŠELF, Josef. Povídaní o Brdech. Rokycany: AM art, Do tisku připravila Miroslava Šandová, 2009, s. 50.

Martinicové a od 17. století rod z Vrbna. V rámci tohoto panství bylo železářství tradiční oblastí podnikání. Významnými byly železárny v Komárově pod vedením pánů Pešíků z Komárova, stejně jako železárny v Jincích. Páni z Vrbna se nakonec ocitli v tíživé finanční situaci a museli svůj majetek prodat. Panství posléze přešlo do rukou knížat z Hanau, přičemž prvním z nich byl Friedrich Wilhelm I. Během jejich vlády bylo panství rozděleno na několik částí, včetně revírů Baština, Velcí, údolí s hradem Valdek, polesí Podluhy a Malé Bezdědice.¹⁶⁰

V novověku byla hlavním řemeslem v oblasti Brd železářská výroba, sklenářství a uhlířství. V průběhu 18. století se zejména sklenářství stalo významným odvětvím, jež bylo úzce spojeno s panstvím Dobříš.¹⁶¹ Skelná huť vlastnili Adlerové a nacházela se v centrální části Brd mezi Rožmitálským a Dobříšským statkem, nad Lázkým potokem. Tato huť byla v provozu mnoho let, avšak v polovině 18. století, po rozšíření provozu majitelem Tobiášem Matějem Adlerem, začala postupně ztrácet na významu, a nakonec zcela zanikla. Po této události vznikly rybníky Láz a Pílský. Panství Dobříš patřilo nejprve pánům Mansfeldům a od konce 18. století až do současnosti patří rodině Colloredo-Mansfeldů, kteří později získali i část panství Zbiroh. V 19. století byly hornické doly prodány a lesy v okolí Padrtě zůstaly ve vlastnictví Colloredo-Mansfeldů, stejně jako oba rybníky a bývalý mlýn.¹⁶²

V Brdech hrálo významnou roli uhlířství. Uhlíři, známí také jako milíři, se věnovali vypalování uhlí v hlubokých lesích. Práce byla velmi náročná a vyžadovala mnoho úsilí a trpělivosti. Každý uhlíř musel odvést kvalitní práci, jinak by nebyl zaplacen. Často strávili mnoho dní v lese a někdy i přes noc, aby dohlédli na velké milíře, které postupně doutnaly, někdy i po několik dní či týdnů.¹⁶³

¹⁶⁰ ČÁKA, Jan. Střední Brdy: krajina neznámá. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998, 157 s., [2] l. příl. ISBN 8020407529, s. str. 116–119.

¹⁶¹ ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9. s. 29.

¹⁶² ŠELF, Josef. Povídání o Brdech. Rokycany: AM art, Do tisku připravila Miroslava Šandová, 2009, s. 69.

¹⁶³ FRYŠ, Václav. 2013. Podbrdské pověsti a příběhy. 1. vydání. České Budějovice: KOPP, 192 s. ISBN 978-80-7232-441-5, s. 107-109.

Brdy se v pozdějších dobách, téhož století staly turistickým centrem, jenž začal lákat především obyvatele Prahy a jejího okolí. Byla zde zřízena celá síť turistických tras, restaurace, místa pro ubytování a mnoho dalšího.¹⁶⁴

Po roce 1918, v době vzniku ČSR, byla výjimečnost Brd doceněna i vojáky. Před rokem 1914 zde bylo rozmístěno 32 dělostřeleckých baterií o ráži do 100 mm a dostřelem do šesti kilometrů. Ponaučení ze zkušeností z první světové války vedlo k navýšení baterií na 80 a výzbroj byla vybavena novými děly s ráži 305 mm a dostřelem bezmála 20 km.¹⁶⁵ Jediným prvkem, který chyběl pro nácvič obrany pohraničních hor, byla střelnice. Bylo zvažováno mnoho míst jako: obydlené lokality v křivoklátských lesích, u Přimdy, Dobříše, Písku, Horažďovic, Jindřichova Hradce, Máchova jezera, na Moravské vrchovině a ve výběru nechyběly ani Brdy, nicméně návrh na prohlášení území Středních Brd za národní park nebyl ve sněmovně schválen.¹⁶⁶

Roku 1924 bylo nakonec zdůvodněno, že rozlehlý terén Brd umožňuje výběr mnoha palebných pozic a taktéž řešení různorodých střeleckých technických či taktických úkolů, a tak se ukázalo, že Brdy jsou ideálním místem pro zřízení střelnice. Původní vizí armády bylo vykácet 23 km a půl kilometru široký pás lesa napříč Brdy. Vize však rozpoutala válku o Brdy, jelikož nejen veřejnost, ale i významné osobnosti, včetně známých vědců a spisovatelů tuto vizi kritizovali. Proto je začátkem roku 1925 vydáno slavnostní prohlášení českých vědců na obranu Brd, ke kterému se později přidali i čeští spisovatelé, jmenovitě: Karel Václav Rais, Eliška Krásnohorská, Alois Jirásek a Antal Stašek.¹⁶⁷ Protest podpořil i Klub českých turistů, Umělecká beseda, Československá botanická společnost a další instituce, i přesto byly vojenské zájmy silnější a o rok později dne 19. února vláda schválila projekt dělostřelecké střelnice v Brdech.¹⁶⁸ Plocha o rozloze 20 387 ha, která byla potřebná pro zřízení střelnice, byla vykoupěna od velkostatků, jež byly zabrány během první pozemkové reformy – zbirožského, dobříšského, hořovického, hlubošského

¹⁶⁴ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

¹⁶⁵ Důvodová zpráva MNO k projektu dělostřelecké střelnice v Brdech. In: Ročenka 2011: Vojenský historický archiv. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – OKP, 2012. ISBN 978-80-7278-578-0. s. 60-78.

¹⁶⁶ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

¹⁶⁷ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 19.

¹⁶⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*, s. 249.

a rožmitálského.¹⁶⁹ Velitelství střelnice bylo umístěno v Jincích a o čtyři roky později byla dokončena výstavba kasáren a obytných budov pro vojáky z povolání.¹⁷⁰

Roku 1927 začal Vojenský zeměpisný ústav provádět výměření budoucí střelnice. Na vrcholcích se postupně začaly objevovat zeměměřičské věže a určila se tři místa pro budoucí plochy – Brda, Tok a Jordán, s celkovou výměrou 1 170 ha. První se v červenci 1928 začala kácet plocha na Jordánu. Aby se práce zrychlila, byli povoláni lesní dělníci ze Slovenska a dřevorubci rusínského původu z východního Slovenska a Podkarpatské Rusi. Tento proces dal práci mnohým lidem, kteří neměli jiné možnosti v oblastech jako kraje loupežníka Nikoly Šuhaje. Dne 19. května 1930 na Jordán poprvé dopadají granáty z dělostřelectva.¹⁷¹ Veřejný přístup na vojenský újezd není omezen, kromě oblastí cílových ploch, jsou zavedena pouze bezpečnostní opatření, která jsou přes média a různé cesty hojně zveřejňována a v blízkostech střelných ploch jsou instalovány závory a varovné tabulky. Během střelby bylo samovolné otvírání závor zakázáno a spolu s ním i provoz vozidel, jízda na kole či honby na divokou zvěř. Velitelství střelnice bylo ochotno dát odměnu případnému nálezci nevybuchlé munice v případě, že vojenské orgány dovedl k místě nálezu.¹⁷²

Během nacistické okupace je vydán zákaz vstupu na území střelnice, ta je pod správou wehrmachtu a přejmenována v roce 1939 na „Truppenübungplatz Kammwald“.¹⁷³ V roce 1940 měla být střelnice rozšířena a vojenským zájmům musela, během let 1940-1942, ustoupit řada vesnic – Velci, Kolvín, Přední a Zadní Záběhlá, Hořice, Příkosice, Mýt, Štítov, Visky, Padrt', Skořice a Trokavec, avšak tento proces přerušila v roce 1941 větrná smršť, která způsobila velké škody v brdských lesích, a tak byla vyžadována okamžitá akce a zpracování velkého množství dřeva, což nakonec zabránilo vystěhování lesních zaměstnanců a provozníků ze Záběhlé a Padrti, jenž se museli podílet na odstranění škod.

¹⁶⁹ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

¹⁷⁰ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 248-251.

¹⁷¹ SOA v Plzni, SOKA Rokycany, fond: MNV Strašice, č. fondu 159, Kronika obce Strašice 1926–1948, inv.č. 136.

¹⁷² HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

¹⁷³ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, c2006. ISBN 80-7278-345-9. s. 91.

Akce se účastnili i obyvatelé pracovního tábora v Kolvíně téměř po celou dobu trvání druhé světové války díky snaze německého velení.¹⁷⁴

S obnovou československé armády se v roce 1945 vrací brdská střelnice pod vojenskou správu. O pět let později vznikla na území střelnice vojenský újezd Brdy se svým úřadem v Jincích, ten se roku 1952 rozšířil na úkor vystěhování obyvatel a demolici domů určitých lokalit – Kolvín, Záběhlá, Velci a Hrachoviště.¹⁷⁵ Vysídlení s sebou neslo neustálé problémy, lidé byli poškozeni a náhrady nepovažovali za adekvátní ještě s přihlédnutím na tehdejší měnovou reformu v roce 1953. Nakonec byly obce v 60. letech srovnány se zemí. V období 1965-1968 byl zřízen nedaleko Míšova tajný objekt Javor 51, sloužící pravděpodobně pro uložení jaderných zbraní pod sovětskou kontrolou. 70. a 80. léta se nesla ve znamení budování nových vojenských cvičišť a táborů, ale armádní aktivita se udržovala v optimální normě a region nepřetěžovala. Střední Brdy sloužily vojenské a politické elitě jako lovecké revíry. A v roce 1979 byly Brdy vyhlášeny chráněnou vodohospodářskou oblastí. Jako posledním prvkem byla roku 1985 zřízena tajná raketová základna Stožec, známá jako Klondajk.¹⁷⁶

Malé části vojenského újezdu jsou otevírány od roku 2007 a v roce 2011 se začalo diskutovat o jeho zrušení a dalším správním uspořádání území. Návrh zákona o zrušení vojenského újezdu Brdy byl schválen v roce 2014 a o rok později podepsán prezidentem, z újezdu se poté stává 27 katastrálních území. Nově vzniklé CHKO se vzniklo z částí: území VÚ Brdy, přírodní park Brdy, přírodní park Třemšín, tím se jeho rozloha v porovnání s vojenským újezdem značně zvětšila.

Správa chráněné krajinné oblasti sídlí od roku 2016 v Jincích v domě s číslem popisným 461, nedaleko kasáren a její pobočku najdeme ve Spáleném Poříčí.¹⁷⁷

¹⁷⁴ POUSTKA, Roman. Kolvínska. Brdy – stránky milovníků brdských hvozdů. Online. Dostupné z: <http://www.brdy.org/content/view/53/30/>. [cit. 2024-03-10].

¹⁷⁵ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, c2006. ISBN 80-7278-345-9. s. 91.

¹⁷⁶ DVOŘÁK, Otomar. *Za poklady brdských Hřebenů*. Tajemné stezky. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-05-1. s. 109.

¹⁷⁷ KABÁTNIKOVÁ, Marie; KŘEPELKOVÁ, Hana; ŠIMEK, Rudolf; PEŠTOVÁ, Petra; MAKAJ, Tomáš et al. *100 zajímavostí ze starých Brd*. V Plzni: Starý most, 2018. ISBN 978-80-87338-62-9. s. 78.

Hlavním důvodem ke zřízení CHKO byl vliv vojenského prostředí na faunu a flóru. Díky němu vznikly zcela nové ekosystémy jako například rašeliniště. Fauna a flóra začala disponovat mnohými vzácnými druhy živočichů – čáp černý, rys ostrovid, tetřev hlušec či ohrožený listonoh letní. Z rostlin například – kosatec sibiřský a mnoho vzácných mechů.¹⁷⁸

Část připadá pod správu Plzeňského kraje a z vojenského újezdu se stává chráněná krajinná oblast Brdy, část z ní však stále využívá armáda pro vojenský výcvik (asi 20 %) a nechává si i speciální zařízení známé jako „U Němých“, dříve přísně utajovaný objekt, oficiálně nazývaný VZ 2739 Strašice.¹⁷⁹ Do této části je vstup zakázán, protože zde probíhají zkušební lety a střelby. Vstup je povolen pouze o víkendech a svátcích pouze po vyhrazených cestách, a na cílové dopadové plochy je vstup zcela zakázán. Od roku 2000, díky meteoradaru umístěnému na vrchu Praha, je možné získávat meteorologická data, jež předtím nebyla z vojenského prostoru Brdy dostupná.¹⁸⁰

4.3 Bahna

Na svazích Převážení na jihovýchodě, Vlče na jihu a Kamenné na severozápadě byla v letech 1934-1935 vybudována střelnice pro pěší pluky československé armády. Střelnice měla rozměry 1 600 metrů délky a 1 100 metrů šířky, zabírala plochu asi 200 hektarů v katastru obce Dobřív. První střelecký výcvik zde proběhl 27. května 1935 s účastí 1. pěšího pluku z Českých Budějovic. Ovšem již v následujícím roce se ukázalo, že rozloha střelnice není dostačující, a proto byla rozšířena o dalších 290 hektarů směrem na severovýchod (tzv. Přední Bahna). Během rozšiřování bylo postaveno několik objektů včetně zkušebních bunkrů lehkého opevnění vzoru 36.¹⁸¹

V oblasti výcvikového prostoru „Bahna“ dříve existovalo rozsáhlé rašeliniště známé jako „Na Bahnech“. Toto rašeliniště však postupně ustoupilo v důsledku odvodňování okolních lesů v Brdech. Hlavním zásahem do vodního režimu bylo vykácení lesů baronem Bethlem Henrym Strousbergem, což ještě urychlilo úbytek rašeliniště. Tento proces byl dále urychlen katastrofální vichřicí a následnou epidemií kůrovcového hmyzu v letech 1868-

¹⁷⁸ CÍLEK, Václav G. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 116.

¹⁷⁹ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

¹⁸⁰ CÍLEK, Václav. Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005, 376 s. ISBN 80-7084-266-0, s. 259.

¹⁸¹ HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, 2015. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 12.

1870. Na místě „Na Bahnech“ se vytvořila odlesněná oblast o rozloze přibližně 8 km², která ztratila schopnost udržovat vodu. Rašeliniště bylo již v roce 1903 považováno za zaniklé. Přesto zůstává velká část výcvikového prostoru extrémně vlhká, jak dokládají hluboké stopy po vojenské technice, jež jsou často zaplaveny vodou a bahnem. Některé části plochy jsou dále zarostlé břízami a olšemi, jež sem postupně zavátým semenem dosáhly.¹⁸²

Každý rok se v těchto místech tradičně koná velmi známá a oblíbená akce nazvaná „Den pozemního vojska Armády České republiky“ známá především pod názvem „Bahna“. Akce pravidelně naláká až desetitisíce (pravidelně se odhaduje 50 tisíc) návštěvníků na dopadovou plochu na Bahnech, kde se akce uskutečňuje.¹⁸³ Ani nepříznivé počasí není důvodem pro zrušení akce či příčinou menší návštěvnosti akce, což ještě více zdůrazňuje významný význam názvu „Bahna“.¹⁸⁴

Den pozemního vojska, který se slaví od roku 1989, letos zaznamená svůj 34. ročník. Tato událost, tradičně konaná v měsíci červnu, opět připomene význam a úlohu pozemních sil.¹⁸⁵ Možností dopravy je více: pro návštěvníky je zajištěna autobusová doprava a lze k místu události dojet autem, na kole nebo přijít pěšky z obcí Strašice nebo Dobřív. Celá akce je pečlivě kontrolována a řízena Policií ČR, návštěvníci se mohou pohybovat pouze po vyznačených trasách, jež je dovedou na místo konání. Při organizaci akce významně pomáhá Nadace pozemního vojska AČR, jež spolupracuje s muzeem na Demarkační linii v Rokycanech a s Vojenským výcvikovým prostorem Jince, jenž je hlavním zřizovatelem této události.¹⁸⁶

Mezi zajímavosti akce Bahna patří možnost setkat se s vojáky a specialisty, kteří poskytují informace o technice a historii vojenských konfliktů, a také možnost zhlédnout

¹⁸² HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, 2015. ISBN 978-80-87338-51-3. s. 14.

¹⁸³ KUBÍKOVÁ, Lucie. *Od historie k současnosti Brd, pověsti, tradice a zajímavosti*. Č. Budějovice, 2016. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/u8dfz6/>.

¹⁸⁴ Historie den podzemního vojska (BAHNA). Ministerstvo obrany. Online. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3474>. [cit. 2024-03-21].

¹⁸⁵ CÍLEK, Václav G. *Střední Brdy*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN 80-7084-266-0. s. 116.

¹⁸⁶ Muzeum na demarkační linii: (Bahna). Online. Muzeum na demarkační linii, 2024. Dostupné z: <http://www.bahna.eu/>. [cit. 2024-02-15].

ukázky zbraní, vozidel, vojenských cvičení, rekonstrukcí historických bitev či demonstrací, které jsou pro veřejnost zpravidla nedostupné.¹⁸⁷

Také je zde prostor pro vzdělávací aktivity, jako jsou přednášky o vojenské historii, technologii nebo strategiích. Pro návštěvníky je to také příležitost získat lepší pochopení vojenských operací a prostředí, ve kterém armáda operuje.¹⁸⁸

¹⁸⁷ DVOŘÁK, Otomar. *Pustinami středních Brd*. Druhé vydání. Tajemné stezky. Praha: Regia, 2015. ISBN 978-80-87866-18-4. s. 222.

¹⁸⁸ Armáda na Bahnech 2023 představila novinky a ukázala připravenost vojenských profesionálů. Online. redakce (ob), kpt. Helena Řebíčková, mjr. Ladislav Kabát, 2023. Dostupné z: <http://acr.army.cz/>. [cit. 2024-02-15].

5 Vojské újezdy na území ČR

Vojský újezd chápeme jako území, jež slouží pro armádní činnosti a vojský výcvik. Na území České republiky jich můžeme najít pět, z nichž právě Brdy jsou od roku 2016 transformovány na CHKO, a to dle „[...] zákon[a] č. 15/2015 Sb. *O zrušení vojského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojských újezdů)*“.¹⁸⁹ Touto změnou se Brdy stávají přístupné veřejnosti, ale jsou opatřeny jistými pravidly, snažící se zachovat a chránit krajinnou oblast.

Vojské újezdy v ČR, zřízené pro realistický vojský výcvik, mají dlouhou historii sahající do doby Rakouska-Uherska. Jejich prostředí téměř replikuje prostředí skutečného boje. Od roku 1950 bylo zřízeno osm újezdů, Boletice, Březina, Hradiště, Libavá, Brdy, Dobrá voda, Ralsko a Mladá, z nichž po roce 1989 zůstaly pouze Boletice, Březina, Hradiště a Libavá s celkovou rozlohou 82 333 ha. Mezi lety 2010 a 2016 došlo k reformám, jež řešily občanská práva obyvatel těchto újezdů, vyústily ve zmenšení újezdů a vznik nových obcí. Vojské újezdy, definované zákonem č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, slouží k obraně a výcviku vojsk, přičemž vstup je bez povolení zakázán kvůli riziku nebezpečí. Současně újezdy nabízejí chráněné přírodní prostředí, spravované Vojskými lesy a statky ČR, s významnými opatřeními pro ochranu biodiverzity v rámci soustavy Natura 2000.¹⁹⁰

5.1 Vojský újezd Březina

Březina je vojský újezd nacházející se v Jihomoravském kraji v okrese Vyškov, který se rozděluje do šesti katastrálních celků. Svou polohou spadá do části Brněnské a Dražanské vrchoviny a Moravského krasu.¹⁹¹ Jako vojský výcvikový prostor funguje od

¹⁸⁹ Zákony pro lidi: Předpis č. 15/2015 Sb. Zákony pro lidi.cz. Online. © AION CS 2010-2016 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-15>. [cit. 2024-02-28].

¹⁹⁰ Armáda ČR. Informace o vojských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>. [cit. 2024-03-12].

¹⁹¹ *Vojský újezd Březina*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020]. ISBN 978-80-7278-804-0.

roku 1935. V nynější době jeho rozloha dosahuje na 14 983 ha a jeho nejvyšším vrcholem je Kóta s 645 metry nad mořem.¹⁹²

Na území Vojenského újezdu Březina lze najít zajímavé památky, jako je Myslejovická přehrada a lovecký zámek Ferdinansko. Původně zámek sloužil jako místo pro dělostřelecký výcvik a od roku 1938 také pro přípravu německých vojenských jednotek, avšak v současnosti nemá využití. Na území újezdu se také nacházejí zbytky středověkých hradišť a důležitým místem je Mohyla Vítězná, vybudovaná na přelomu let 1942 a 1943. Rychlé postavení mohyly mělo symbolizovat očekávané vítězství nacistů ve druhé světové válce, k němuž naštěstí nikdy nedošlo.¹⁹³

Se skončením války byly újezdu navraceny původní hranice a jeho hlavním údělem bylo opět fungování jako výcvikový prostor, jenž v nynější době slouží Vojenské škole ve Vyškově. Nedaleko Březiny se nachází tábor Dědice, ten se během druhé světové války stal Truppenübungsplatz Wischau. Německo zde uskutečnilo rozsáhlé úpravy a svůj domov muselo opustit bez mála 20 000 lidí. Po skončení války bylo území obnoveno a dle zákona vzniká Vojenský újezd Březina. Ten se od roku 1952 neustále rozvíjí, modernizuje a od vzniku samostatné České republiky zde sídlí i část výzkumné a vývojové základny Armády České republiky.¹⁹⁴

5.2 Vojenský újezd Libavá

Libavá, dříve známý jako Vojenský výcvikový tábor Moravský Beroun, je Vojenský újezd ležící v Nížkém Jeseníku v Olomouckém kraji. Svou rozlohou, jež je v nynější době 22 710 ha se umísťuje na druhé místo v žebříčku velikosti vojenských újezdů v České republice. Jeho nejvyšším bodem je Chlum s 705 metry nad mořem.¹⁹⁵ Osídlení újezdu je

¹⁹² *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s 118–119.

¹⁹³ Armáda ČR. Informace o vojenských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>. [cit. 2024-03-02].

¹⁹⁴ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s. 118–153.

¹⁹⁵ *Vojenský újezd Libavá*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020]. ISBN 978-80-7278-806-4.

datováno až od 11. století. Přístup sem je umožněn pouze s povolením Újezdního úřadu vojenského újezdu Libavá.¹⁹⁶

Vojenský újezd Libavá má dlouhou historii, počínaje prvními vojenskými tábory za Rakouska-Uherska pro izolovaný výcvik. Po rozšíření těchto táborů následovalo období německé okupace od roku 1938 a po 2. světové válce vystěhování 14 tisíc obyvatel německého původu. Od roku 1948 zde byla dislokována vojenská jednotka pro politicky nežádoucí osoby. V roce 1950 byl újezd oficiálně zřízen zákonem a následovala výstavba a modernizace výcvikových zařízení. Od podzimu 1968 do roku 1991 újezd využívala především sovětská armáda. Mezi významné památky patří Kostel sv. Anny a sv. Jakuba Většího ve Staré Vodě z 17. století. O zaniklé hřbitovy a památky na území újezdu se od roku 2016 stará Okrašlovací spolek Lubavia.¹⁹⁷

Nyní Libavá slouží jako komplexní vševojskové cvičiště, jež zahrnuje různé typy cvičišť od leteckých a tankových, přes vodní, až po ženíjní a pěší střelnice. Tato oblast je jedinečná především v zařízeních pro výzkumnou a zkušební činnost, mezi něž patří pádové věže, tunely a další speciální zařízení včetně prostoru pro výcvik letectva ve spolupráci se střelnicí Velká Střelná v oblasti Milovan.¹⁹⁸

Od roku 1994 je skautům povoleno táboření na některých místech ve vojenském újezdu. Koná se zde mnoho akcí, jako je Bílý kámen a Poutě ve Svaté Vodě. Některé z cest jsou zpřístupněny veřejnosti.¹⁹⁹

5.3 Vojenský újezd Boletice

Vojenský újezd Boletice, rozkládající se na území 21 953 hektarů v Jihočeském kraji blízko Českého Krumlova, je organizován do osmi katastrálních území. Z celkové rozlohy je jedna třetina určena přímo pro vojenské cvičení. Nejvyšším bodem újezdu je vrch Lysá s nadmořskou výškou 1228 metrů. V roce 1997 byl začleněn do Výcvikové základny

¹⁹⁶ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s. 118–204.

¹⁹⁷ Armáda ČR. Informace o vojenských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>. [cit. 2024-03-06].

¹⁹⁸ *Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu Libavá*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-335-1. s. 78–112.

¹⁹⁹ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s. 210–211.

v Českém Krumlově, a od roku 2006 funguje jako samostatná jednotka pod názvem Boletice.²⁰⁰

Historie újezdu je bohatá a sahá až do doby bronzové a železné, kdy zde existovala venkovská sídliště a hradiště, jak potvrzují archeologické nálezy. První dokumentovaná zmínka o této oblasti pochází z roku 1263.²⁰¹ Ačkoli Boleticko leželo na křižovatce obchodních stezek, jeho drsnější klima a menší úrodnost půdy nelákaly k trvalému osídlení. Až ve 13. století začínají na území vznikat sklářské osady, hutě a pastviny. V roce 1930 zde v převážně německých obcích a osadách žilo přes sedm tisíc německých obyvatel, jen jedno procento obyvatelstva bylo tvořeno Čechy. Po Mnichovské dohodě připadla oblast Německu, ale v roce 1945 byla osvobozena americkou armádou a následoval odsun Němců. V roce 1947 byl zřízen vojenský výcvikový prostor, oficiálně ustanoven v roce 1950 na vojenský újezd. Do roku 1960 byla území značně proměněna pro vojenské účely, s demolovanými vesnicemi a modernizací výcvikových zařízení v dalších desetiletích. Kostel sv. Mikuláše z 12. století a rozhledna Knížecí stolec s výhledem na Alpy jsou hlavními památkami oblasti.²⁰²

V současnosti je újezd Boletice využíván převážně pro trénink mechanizovaných, tankových a speciálních jednotek v náročných horských a lesnatých podmínkách. Jednotky zde mají možnost procvičovat operace ve vodních a ženižních prostředích a připravovat se na zahraniční mise. Prostor je dále využíván i zahraničními armádami a různými nevojenskými organizacemi, včetně Policie ČR a Celní správy, pro jejich speciální tréninky.²⁰³

5.4 Vojenský újezd Hradiště

Největším vojenským újezdem rozděleným do pěti katastrálních celků je Hradiště s rozlohou 28 081 ha. Nachází se v Karlovarském kraji v Doupovských horách a je přísně

²⁰⁰ *Vojenský újezd Boletice*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020]. ISBN 978-80-7278-805-7.

²⁰¹ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s. 20-42.

²⁰² Armáda ČR. Informace o vojenských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>. [cit. 2024-03-08].

²⁰³ *Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu Boletice*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2005. ISBN 80-7278-269-X. s. 78-112.

utajovaný.²⁰⁴ Nejvyšším vrcholem je stejnojmenné Hradiště neboli Hradní hora s 933 m. n. m. Osídlení této oblasti spadá do 12. století a během první a druhé světové války bylo obydleno především německým obyvatelstvem. Během 50. let bylo vylidněno, zbořeno mnoho historických budov a tím zaniká pro tuto oblast historicky a kulturně významný okres Doupov.²⁰⁵

Dnes újezd slouží pro výcvik AČR a aliančních partnerů. Na jeho území se nachází cvičiště, střelnice, ubytovací zařízení a vojenskou infrastrukturu. Všechny druhy vojsk i letectvo, zde uskutečňují bojové střelby a mezi hlavní součinnosti patří střelnice Žďár a protiletadlová střelnice Březina. V minulosti zde probíhala i řada mezinárodních cvičení s účastí armád z Belgie, Maďarska, Francie, Nizozemska, Slovenska a USA.²⁰⁶

²⁰⁴ *Vojenský újezd Hradiště*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020]. ISBN 978-80-7278-807-1.

²⁰⁵ *Vojenské újezdy Armády České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9, s. 156–183.

²⁰⁶ Armáda ČR. Informace o vojenských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>. [cit. 2024-03-12]

6 Praktická část

6.1 Didaktická aplikace

Název aktivity: *Cesta za tajuplným Fabiánem*

Cíl aktivity: Žák definuje geograficko-historický pojem Brdy, přiřazuje názvy k obrázkům a fotografiím, zřehlední historii Brd.

S pomocí průvodce Fabiána žáci fixují učivo o pohoří Brdy a jeho historii. Prostřednictvím didaktických aktivit žáci procvičí svůj mluvený projev, naučí se lépe naslouchat a později své znalosti uplatní v terénu.

Doporučený ročník: 6. ročník ZŠ

Forma: Samostatná

Časová dotace: Dvě vyučovací hodiny + jednodenní výlet na Plešivec

Průběh:

Úkol č. 1 – vyučující rozdá pracovní listy, přednese látku na téma „poloha“ a vyvolá žáka, který přečte úkol. Posléze vysvětlí postup při hledání v doporučeném webu a navede žáky do správné lokality. Žáci si podle sebe vyberou barevnou psací pomůcku a prostřednictvím ní vymezí a zakreslí s pomocí mapy rozlohu brdské vrchoviny.

Úkol č. 2 – vyučující přednese potřebnou látku a uvede žáky do dalšího úkolu. Úkol bude přečten některým ze žáků. Žáci doporučí zdroj, ze kterého by mohli čerpat (dovolený je i již použitý zdroj v předchozím úkolu, ale vítány jsou další individuální nápady). Již zakreslené vrcholky žáci pojmenují a odpoví na doplňující úkol. Informace vyhledávají v internetových zdrojích a konzultují s vyučující.

Úkol č. 3 – po vyložení látky a přečtení následujícího úkolu. Žáci nakreslí Fabiánovu zahrádku a odpoví na doplňující otázku (tentokrát bez použití internetových zdrojů) – je možnost konzultovat se sousedem v lavici či s vyučující.

Úkol č. 4 – po přednesení potřebné látky, žáci přečtou úkol a logickou úvahou přiřadí názvy k obrázkům.

Úkol č. 5 – Žáci přečtou úkol a na základě své fantazie popíší bájného Fabiána na rozsah deseti řádků. Na doplňující otázku odpoví každý z žáků a udá důvod, proč vybral právě tuto možnost.

Úkol č. 6 – Žáci poznají z obrázků přírodninu, ze které se vyrábí podobizny Fabiána. Vyučující sdělí význam vyrábění těchto postaviček a společně odpoví na doplňující otázku (i tady bez pomoci internetových zdrojů), vyučující může podat žákům nápovědu ve formě obrázku stromu, na který si nebudou moci vzpomenout.

Úkol č. 7 – Žáci odpoví na otázky a odpovědi zapíší do tajenky. Vyučující odpovědi zkontroluje a žáky ohodnotí.

Mezipředmětové vztahy: Čj, VV, Z, Př.

Český jazyk – žáci uplatní základní schopnosti popisu a správného mluveného i psaného projevu

Výtvarná výchova – žáci vhodně zpracují požadovanou kresbu, zapojí svou kreativitu a vyzdvihnou svou vlastní originalitu a fantazii

Zeměpis – žáci procvičí světové strany, poznají nové geologické útvary, vymezí rozlohu Brdské vrchoviny a určí polohu několika míst.

Přírodopis – žáci poznají nové zástupce fauny a flóry.

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení: Žák získává nové informace, jež přijímá, zpracovává a vyhodnocuje. Učí se naslouchat svému okolí, pracovat s vlastním nápadem, obhajovat svůj názor a porozumět zadání jednotlivých úkolů.

Kompetence komunikativní: Žák naslouchá ostatním, snaží se jim porozumět a na jejich názory a promluvy si vytváří svůj vlastní názor, který poté obhajuje a pozitivně nebo negativně argumentuje. Vyjadřuje se srozumitelně a výstižně v písemném i ústním projevu a využívá jeho vybudované komunikační schopnosti ke spolupráci s ostatními žáky a vyučujícími.

Kompetence k řešení problémů: Žák řeší své problémy především v rámci neznalosti daných informací či nedostatečného vlastního názoru a nápadu. Volí vhodné cesty k vyřešení těchto problémů a snaží se při nich vhodně postupovat.

Kompetence sociální a personální: Žák si utvrzuje a buduje svou vlastní sebedůvěru, získává představu o svých schopnostech a posiluje svou kreativní mysl, jež se podílí na podpoře sebevědomí a samostatného rozvoje. Dochází k sebereflexi, která je ve školním prostředí velmi důležitá.

Kompetence občanská: Žák zhodnocuje a respektuje názory druhých, snaží se je pochopit a vcítit se do nich.

Kompetence digitální: Žák se učí pracovat s internetovými zdroji. Kriticky je hodnotit, vyhledávat prostřednictvím nich informace a ověřovat jejich správnost.

Kompetence pracovní: Žák se adaptuje na vyučovací podmínky, uplatňuje znalosti a zkušenosti, jež získal v reálném životě či konkrétních vzdělávacích oblastech. Využívá vhodné nástroje a s podklady pracuje podle daných pravidel. Při jejich zpracovávání se zaměřuje na možné uplatnění získaných informací a zkušeností v budoucnosti. Drží se morálních hodnot a během výuky neustále promýšlí svá další rozhodnutí.

Hodnocení: Učitel zhodnotí správnost a nápaditost plnění úkolů průběžně. Pro potvrzení úspěšnosti žáků navrhuji například certifikát s názvem „Znalec Brd“ podepsaný „Fabiánem“.

6.2 Cesta Brdy za odhalením Fabiána

*Zdravím, mé jméno je FABIÁN a budu
Vás provázet následujícími úkoly
a dopomáhat Vám k jejich splnění.*

*Určitě Vás zajímá, kdo vlastně jsem a proč
Vás budu provázet právě já, že? Avšak to se
dozvíte až v průběhu. Ted' se společně
vrhneme na jednotlivé úkoly.*

Metodika pro učitele

Poloha

Naše cesty vedou do Brd neboli brdské vrchoviny, která se táhne jihozápadní částí České republiky. Rozlohou zasahuje především do Středočeského, Plzeňského a Jihočeského kraje, kdy na západě přiléhá k Plzeňské pahorkatině a Šumavě, severně je poté spojena s Křivoklátskou vrchovinou, na východě sousedí s Benešovskou pahorkatinou a na jihu s Českým krasem.

Pokud by se jednalo o bližší vymezení, tak hlavními body jsou obce Míšov, Borovno, Trokavec, Štítov, Skořice, Dobřív, Strašice, Těně, Zaječov, Malá Víska, Komárov, Hvozdec, Podluhy, Felbabka, Křešín, Ohrazenice, Jince, Čenkov, Bratkovice, Obecnice, Nepomuk, seřazeny jsou od jihozápadu k severovýchodu.²⁰⁷

²⁰⁷ Google: Mapová data. Online. 2024: Google, 2024. Dostupné z: www.google.cz/maps/place/Brdy. [cit. 2024-02-19].

Úkol č. 1

Úkol č. 1

Zkus do slepé mapy ČR zakreslit, kde se rozkládá můj domov, Brdská vrchovina. Barvu si vyber podle sebe. Nevíš, jak na to? Můžeš si na pomoc vybrat jeden zdroj poznatků.

Co třeba www.mapy.cz?

Vymezili jsme si oblast, ve které se budeme pohybovat. Teď se přesuneme ke konkrétním místům.

Pojďme se podívat na 3 pravěké vrcholky.

Metodika pro učitele

3 nápadné vrcholky

Plešivec nad Rejkovicemi, Žďár u Rokycan a Třemšín jsou pravěká hradiště, osídlena podobnou dobu, jakou existuje město Praha. Tato místa jsou prostorově spojena s těžbou a zpracováním kovů, jako je bronz na území Plešivce, železo u Žďáru a zlato u Třemšína. Vzhledem k tomu, že nejsou na těchto místech odhadovány dobré zemědělské podmínky pro tehdejší obyvatelstvo, je tu předpoklad funkce kultovní. „*Třemšín je třetím nejvyšším hradištěm na českém území po Obřím hradu na Šumavě (980 m) a Sedla u Albrechtic nedaleko Sušice (902 m). Nejvíc nápadný a nejmohutnější je však nejnižší z těchto brdských vrcholů – Plešivec, protože se zvedá z hlubokého údolí Litavky.*“²⁰⁸

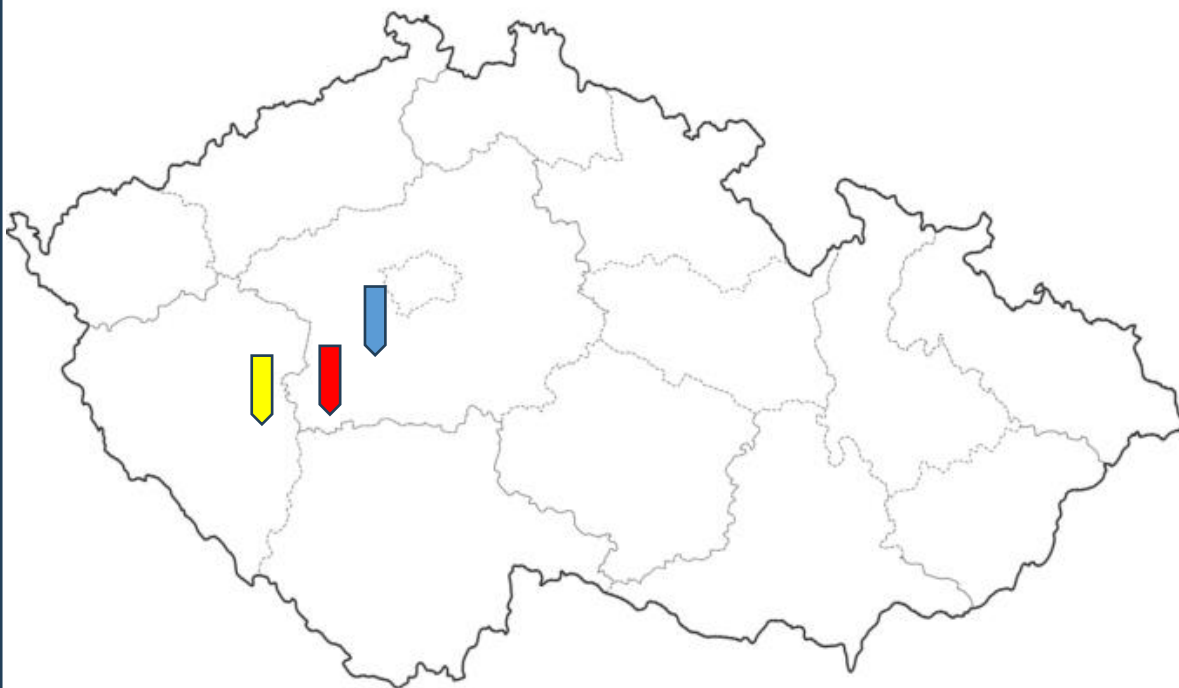
²⁰⁸ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 15.

Úkol č. 2

Úkol č. 2

Tentokrát budete hledat mé oblíbené kopce. Na slepé mapě vidíte 3 známé brdské vrcholky. Který je ale „který“? Najděte ve vhodných zdrojích správnou odpověď, a navíc doplňte nadmořskou výšku každého z nich.

Doplňující úkol: - vyber si název jednoho z vrcholků a pokus se vymyslet, jak asi mohl vzniknout.

*Nyní se zaměříme na vrcholek,
který spolu navštívíme. Který byste
pro výlet vybrali?*

Metodika pro učitele

Vrchol Plešivec

Pokud jste odpověděli Plešivec, máte pravdu. Na Plešivec vede Eliščina cesta, kde můžeme najít například studánku s živou vodou a mnoho dalšího. Plešivec je vrchol v nadmořské výšce 654 m. Z geografického hlediska patří k východní části Brdské vrchoviny, která se nazývá Hřebeny, kde leží na jejich západním okraji. Hřebeny od Středních Brd odděluje údolí řeky Litavky, nad kterou se Plešivec nachází. Z oblasti morfologické se však jedná o samostatný vrch, kterému se tehdy říkalo „brdo“. Na vrcholu najdeme mnoho morfologických útvarů, jež vznikly vlivem mrazového zvětrávání. Mezi tyto útvary patří, například Krkavčí a Malá skála, či již zaniklá Jehla.

Nejstarší dochované dokumenty jsou známy již z mezolitu. Později v neolitu a eneolitu byl už nejspíše navštěvován za rituálními účely. V mladší době bronzové se zde sléval bronz a vzniklo hradiště, jež zaujímal 60 ha s hrazenou akropolí. Tyto informace jsou získané a prozkoumané na základě nálezů slévačských pecí a bronzových slitků, kdy největší byl o hmotnosti 17 kg. O pozdějším období není dostatek objasněných informací, ale z nálezů je jasné, že byl Plešivec užíván i v době halštatské, laténské či v období středověku.

V díle Karla Sazimy je Plešivec označen jako Olymp Brd, což odkazuje na jeho mystickou historii podloženou objevy cenných pokladů. Tyto artefakty, bohužel, byly po svém odhalení většinou ztraceny, což přidává na tajemství a historické hodnotě tohoto místa. Z doby kamenné bylo nalezeno mnoho kamenných sekyrek. Místo nazývané Stará Vrata, jež je přímo u vstupu do hradiště se pyšní nálezem bronzového kotlíku, který obsahoval šperky, zbraně a nástroje. Nálezy údajně sloužili jako obětiny při rituálních záležitostech. Dalšími

nálezy byly například stříbrné náušnice z doby hradištní, a především nejznámější a největší nález, kterým byl poklad stříbrných denárů z doby Svytihněva II. a Vratislava II.²⁰⁹

Dle pověstí tento posvátný vrchol obývala řada bájných tvorů. Hlavním byl Fabián, ten zde opečovával svou skrývanou zahrádku, na které pěstoval léčivé bylinky, kterými uzdravoval chudé lidi.²¹⁰ A když přišly kruté zimy, zapaloval na své zahrádce oheň, aby se u ní mohla ohřát zvěř. Dalším tvorem je Hadí královna obývající Krkavčí Skálu. K ní se vážou hned dvě varianty pověstí. První z těchto pověstí popisuje, že Hadí královna má ve středu největší skály svůj kamenný stůl, na němž odpočívá v podobě korunované ženy nebo panny, sedící na jelenu a držící v rukou zmiji představující žezlo a měděného hada, jakožto uzdu. Druhá pověst je o smaragdovém jezírku, pod jehož hladinou se Hadí královna údajně ukrývá. Dokáže na sebe vzít lidskou podobu mladé panny, jejíž oči jsou smaragdové barvy, avšak neustále naříká, a ten, kdo její vzlykot uslyší, toho postihne neštěstí. Také nemohu zapomenout na d'ábla, jenž obýval Čertovu kazatelnu, raráška, jenž v době půlnoční přelétává na protilehlý vrch Ostrý. Jeho hlava je fialová, má žluté oči, ohnivý jazyk, z jeho ohonu mu odlétávají jiskry, a když létá, je slyšet velký hluk, jenž lidé přirovnávají k bouchání ohňostroje.²¹¹ Plešivec a jeho okolí však obývá mnoho dalších bytostí: vodník z Litavky, čarodějnice, která na Plešivec zavítá vždy během svatojánské noci, a ohnivý drak, jenž sem létá z vrchu Koníček.²¹²

Z observačního bodu Čertova kazatelna se otevírá rozsáhlý výhled na dominantní části Brdské vrchoviny, přičemž nejprominentnější je vrchol Tok, představující nejvyšší bod této oblasti. Severním směrem se táhne brdské horské pásmo, jehož severní zakončení tvoří

²⁰⁹ Naučná stezka Geoparku Barrandien. *Z Jinec na Olymp Brd. Plešivec – Brdský Olymp*. Turistická tabule.

²¹⁰ Tamtéž

²¹¹ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87338-24-7.

²¹² Naučná stezka Geoparku Barrandien. *Z Jinec na Olymp Brd. Plešivec – Brdský Olymp*. Turistická tabule.

vrch Radče. Pohled dolů do údolí řeky Litavky odhaluje v jasných dnech kontury Šumavského Boubína v dálce. Panorama zahrnuje také řadu dalších významných vrcholů a geografických bodů v okolí, mezi které patří Beran, Beranec, Bílá skála, Trhoň, Slonovec, Vojna, Čilina, Jivina, Chlum, Hřeben, Klouček, Třemošná, dále telekomunikační věž na Sádce, Vystrkov, Brda, Koníček, Jinecké Hřebeny, Pec a Hlava.²¹³ Je nutné poznamenat, že možnost spatřit všechny tyto body z jednoho místa je omezena a závisí na aktuálních meteorologických podmínkách, které určují dohlednost. Tento komplexní pohled poskytuje nejen estetický zážitek, ale také umožňuje odborné pozorování a studium geografického uspořádání a morfologie brdského masivu a jeho okolí. Viditelnost těchto vrcholů a bodů slouží jako ukazatel meteorologických a atmosférických podmínek, které mohou výrazně ovlivnit terénní orientaci a plánování v terénu.

²¹³ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. Tajemství brdských vrcholů I. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87338-24-7.

Úkol č. 3

Úkol č. 3

Je to smůla, ale nikde nemám žádný stálý příbytek. Mám ale svoji zahrádku! Máš představu, jak by mohla vypadat? Nakresli ji.

A large, empty rectangular box with a black border, intended for the student to draw their garden.

Doplňující úkol: Jaké bylinky jsem zde mohl pěstovat a proč? Uveď tři příklady:

- 1.
- 2.
- 3.

Mé oblíbené místo je pod Plešivcem.

Je to velký kámen, u kterého rád sedávám.

Říká se mu viklan.

Metodika pro učitele

Co je to viklan?

Viklan je označení pro geomorfologický útvar, tento název byl v historii používán jako označení kamenných bloků, již se mohly i viklat. Tato definice jim však nezůstala a dnes je toto označení přiřazováno i k útvarům, které jsou na pevném a rovném podloží.

Slovo má původ skutečně ve slově viklat a tvrdí se, že každý útvar, jenž tento název nese, se určitou silou dá rozviklat, avšak musí to být útvar, jenž vznikl na daném místě a nebyl jakýmkoli způsobem přemístěn, jako příklad mohu uvést například bludné kameny z glaciálů.

Viklan, o kterém se v dalších řádcích rozepíšu, je Viklan Plešivecký, jenž je považován za první křemencový balvan, který na svou výšku zaujímá cca dva metry. Ale tento i mnoho dalších Viklanů se už neviklá. Tuto svou schopnost s největší pravděpodobností ztratil v 19. století po úderu blesku, který rozdrtil jeho podpěrné čepy. „*Legenda traduje, že se jeho houpáním dal přivolat déšť, otevřít země a také se jím dala ověřit povětrnost žen. Žena, která s ním nepohnula, prý byla nevěrná.*“²¹⁴ Jinou variantou je ta, že rozhodoval o vině, či nevině lidí. Ten, kdo ho nedokázal rozviklat byl vinen, a kdo ano, byl nevinen.²¹⁵

²¹⁴ Naučná stezka Geoparku Barrandien. *Z Jince na Olymp Brd. Plešivecký viklan*. Turistická tabule.

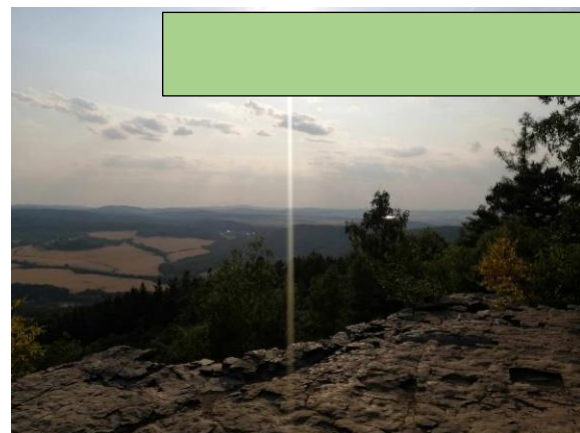
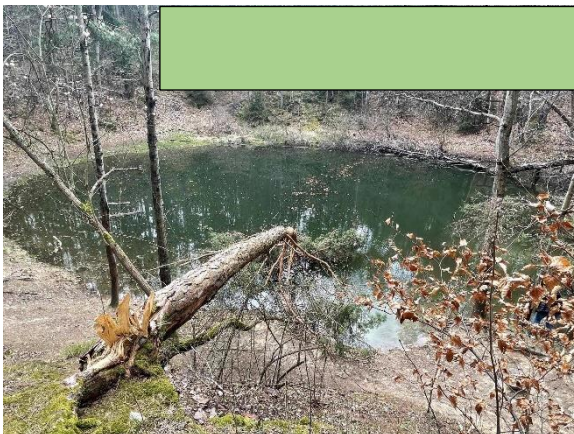
²¹⁵ HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87338-24-7.

Úkol č. 4

Úkol č. 4

Zkuste přiřadit názvy z tabulky
k obrázkům.

VIKLAN

VRCH KONÍČEK

ČERTOVA KAZATELNA

MALÁ SKÁLA

KRKAVČÍ SKÁLA

SMARAGDOVÉ JEZÍRKO

STUDÁNKA NA ELIŠČINĚ CESTĚ

Stále Vás zajímá, kdo jsem?

*Pojďme si říct pověst, která je se
mnou spojena.*

Metodika pro učitele

Pověst o Fabiánovi

Dle pověsti byl Fabiánovým domovem hrad na vrcholu Velká Baba, kde pobýval se svou ženou Medulínou. Po jejich sňatku se v lesích objevila zlá čarodějka, která byla bývalou Fabiánovou milenkou. Toužila po pomstě, že upřednostnil jinou ženu před ní, a tak jedné bouřlivé noci zničila Fabiánovo obydlí. Ale ani to jí nestačilo, chtěla Fabiána proměnit ve zlého ducha, který bude do světa přinášet pouze neštěstí, strach a zlobu. Ale Fabiánova dobrota a jeho srdce ze zlata všem kouzlům odolalo. Navíc se z dosavadního Fabiána stal lesní duch, kterého můžeme do dneška slyšet, jak v lese teskně houká. Není však vhodné jeho houkání napodobovat, jelikož by mohl začít běsnit.²¹⁶ Odpočívát stále chodí nedaleko jeho teď už zříceného a zakletého hradu Velká Baba, kde má svou loži v podobě veliké skály, kam chodí odpočívát.²¹⁷ Václav Krolmus v roce 1845 zaznamenal zařikávadlo, které si až do roku 1900 děti broukaly: „*Babí Jan, Fabián, pase koně, na průhoně.*“²¹⁸ V něm vidíme jednu jeho přezdívku, tedy Babí Jan podle hradu, ve kterém žil, ale zřídka se o něm můžeme doslechnout i jako o Hejkalovi, podle jeho houkání. Ani jeho podoba není přesně známá, někdo ho líčí v jeho původní podobě, tedy jako rytíře, ostatní jako zdatného myslivce nebo jako tlustého myslivečka, a někteří dokonce jako obra.²¹⁹

²¹⁶ MAKAJ, Tomáš. *Pověsti středních Brd*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2012, 111 s. Brdská edice. ISBN 978-80-86914-52-7, s. 81-85.

²¹⁷ BRDY A PODBRDSKO. Turistická oblast. *Každé hory mají svého ducha. Brdům vládne dobrý Fabián*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/kazde-hory-maji-sveho-ducha>. [cit. 2024-03-10].

²¹⁸ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 16.

²¹⁹ BRDY A PODBRDSKO. Turistická oblast. *Každé hory mají svého ducha. Brdům vládne dobrý Fabián*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/kazde-hory-maji-sveho-ducha>. [cit. 2024-03-10].

Úkol č. 5

Úkol č. 5

A jak si mě představujete vy?

Popište můj zevnějšek nebo i moji povahu. Máte na to 10 řádek.

Popis:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Doplňující úkol: Můžu měnit svou podobu na cokoli se mi zachce. Podobu, kterého zvířete bych na sebe měl vzít, abych odstrašil pytláky a zlé lidi z Brd? A proč si myslíš, že tebou vybrané zvíře je ta nejlepší volba?

Metodika pro učitele

Fabián lidový je zhotovován ze šišek.²²⁰

Fabián alias šiškový fořt. Postavička, vyrábějící se tradičně lidmi v podbrdských chalupách ze šišek, dřívěk, větviček a z Provazovek, což je druh lišejníku, který se používal jako vousy. Tato postavička byla následně dávána za okna.²²¹

Jan Čáka tuto postavičku ztvárnil do své kresby, která je vyobrazena na logu Regionu Brdy. Podle něj je správné ztvárnění Fabiána v podobě postavičky, kterou tvoří tělo ze smrkových šišek, hlavu mu zdobí klobouk a jeho vousy jsou udělané z mechu, na sobě má brašnu, přes rameno flintu, v puse fajfku a v ruce sukovici neboli hůl.²²²

²²⁰ CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 16.

²²¹ ŠNAJDR, Petr. *Krakonošovy vousy*. Online. Dostupné z: <https://www.petrsnajdr.cz/?p=73035338>. [cit. 2024-03-11].

²²² ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání*. 2. upr. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 75.

Úkol č. 6

Úkol č. 6

*Dnes jsem tradičně vyráběn z jedné
přírodniny.*

*Poznáš podle následujícího obrázku,
o jakou se jedná?*

*Pokud ne, tak podle tohoto
už určitě ano.*

Doplňující úkol: Zamysli se a zkus vyjmenovat alespoň 4 stromy, které mohou posloužit k vytvoření mé podobizny.

Úkol č. 7

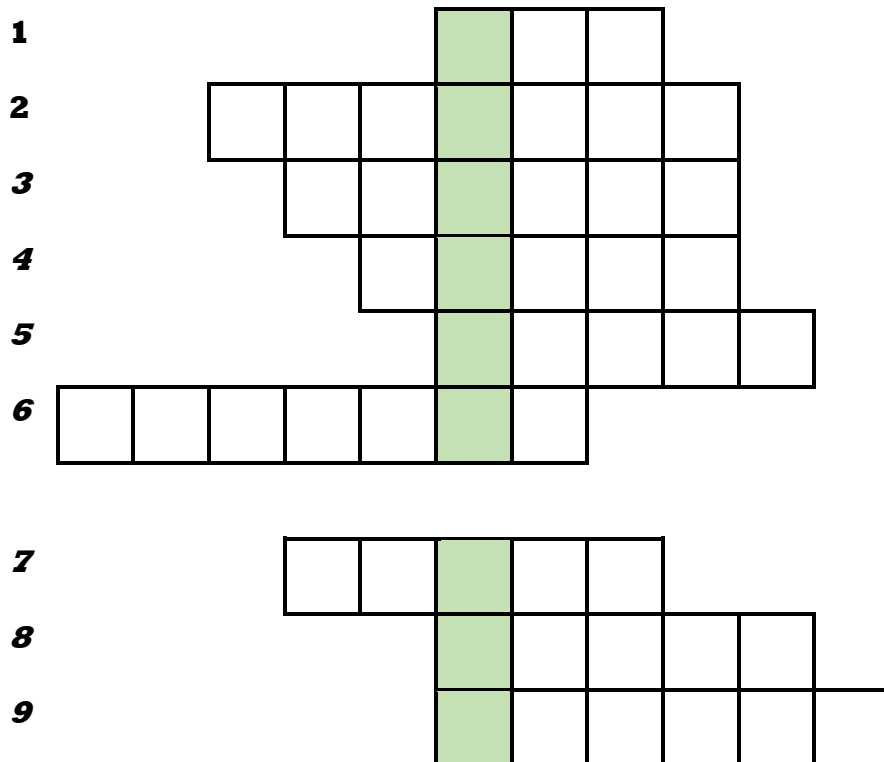
Úkol č. 7

Tak co? Už to víte?

Kdo tedy přesně jsem?

Tajenka:

1. Vrchol pozorovatelný z Plešivce
2. Řeka protékající pod Plešivcem
3. Název balvanu pod Plešivcem
4. Surovina, která se těžila na Plešivci
5. Přízvisko pro Plešivec
6. Část Brd, kde se nachází Plešivec
7. Tvor sídlící na Čertově kazatelně
8. Podoba Fabiána, než se stal duchem
9. Dopln: Největším středověkým pokladem z Plešivce je poklad středověkých mincí

Tak, teď už víte, kdo jsem!

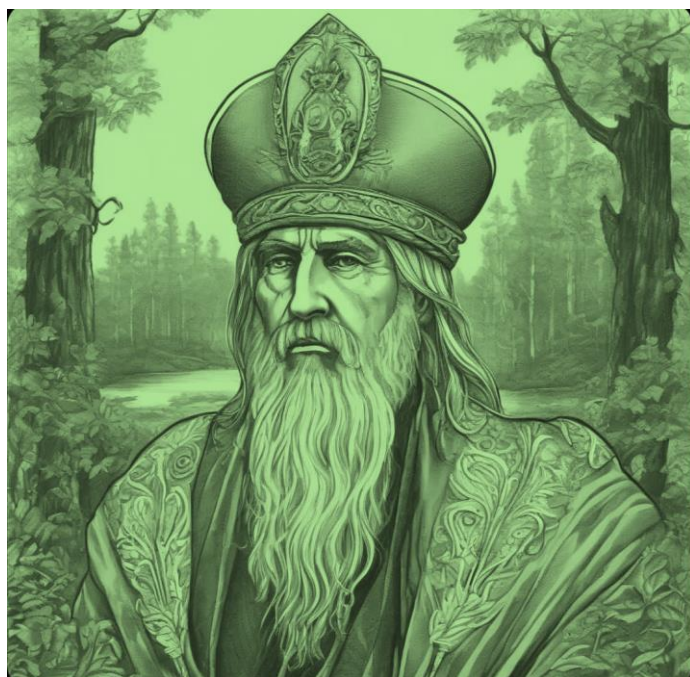
Děkuji Vám, že jste se mnou prošli celou cestu i přes mé strastiplné úkoly. Příští cestu podniknete s mým dobrým kamarádem, který také vládne jednomu českému pohoří, je mi velmi podobný, a dokonce jedna má přezdívka obsahuje jeho jméno.

Víte, kdo to je?

Certifikát

Znalec Brd

Udělen

Podpis vyučující

Podpis Fabiána

Závěr

Během výzkumu k tématu této bakalářské práce jsem se zaměřila na komplexní zkoumání **Brd jako významného fenoménu v historii**. Od pradávných dob, přes středověké změny, období novověku až po současnost, měly Brdy nepřetržitý vliv na kulturní, sociální a ekonomický vývoj českých zemí. Prostřednictvím analýzy historických událostí, proměn krajiny a lidské činnosti v tomto kraji bylo možné odhalit mnohovrstevnatý význam Brd pro **českou historii**.

Brdy nebyly jen pasivním pozadím historických událostí, ale aktivním prvkem, jenž ovlivňoval historické procesy ve směrech **strategického vojenského využití, hospodářské aktivity nebo turistickém a rekreačním rozměru**.

Velice obsáhlá **historie Brd** mi bohužel nedovolila v práci zmínit všechna místa, která za zmínění stojí, tudíž tato **práce otevírá prostor pro další výzkum**, zejména v dosud opomíjených oblastech a nabízí při dalším studiu příležitosti pro podrobnější zkoumání dalších aspektů.

Pravěkými lidmi nebyly Brdy příliš oblíbené, na své popularitě začaly sílit až ve **středověku**, avšak ani tehdy sem horský a klimaticky nepřínosný prostor příliš nelákal. Ale přesto lesy ukrývají mnoho hradišť, zřícenin, pomníků a mnoho dalších **památek**, které by si zasloužily pozornost. Tato lidská sídla nabyla na významu v období středověku, kdy v Brdech vznikla řada vesnic a městeček, které našťastí mnula řada válek včetně války třicetileté. Kontinuální vývoj lidských sídel tedy můžeme v této lokalitě sledovat od středověku do současnosti.

Nejznámější jsou Brdy z jejich éry v podobě **Vojenského újezdu Brdy**. Ten vznikl jako místo, které splňovalo vhodné podmínky pro vojenský výcvik. Proces byl velmi složitý, jelikož se s jeho založením mnoho lidí neztotožňovalo, a tak ho provázely odpory ze stran obyvatel a mnohých významných osobností, ale vojenské plány zde měly větší váhu.

Vznik VÚB započal schválením projektu dělostřelecké střelnice roku 1926. Plocha, která byla potřebná pro vybudování střelnice, byla zakoupena od majitelů **velkostatků zbirožského, dobříšského, hořovického, rožmitálského a hlubošského**. Výstavba započala v roce 1928, kdy vojenská správa odkoupila všechny pozemky. Když se stupňovala hrozba ze strany Německa, byly Brdy využívány pro intenzivní vojenský výcvik. Po

německé okupaci v roce **1939** byla střelnice přejmenována na „Truppenübungsplatz Kammwald“ a opět se využívala k původním účelům. Postupem času bylo nutné pro rozšíření střelnice vystěhovat několik **obcí**. Obyvatelé obcí Přední a Zadní Záběhlá, Padrt', Kolvín atd. byli v letech **1940 až 1942** nuceni opustit svá obydlí a návrat jim byl v rámci možností uskutečněn až po skončení druhé světové války. **Vojenský újezd Brdy vznikl v roce 1949** a na jeho území byl vyhlášen zákaz vstupu. Další léta s sebou nesla vysídlování dalších obcí, které byly v konečné fázi zcela zbořeny. V roce **1960** byl u Strašic vybudován tajný **objekt VZ 2739 Strašice** a mezi lety **1965 až 1968 vznikl u Míšova tajný objekt Javor 51**. Po roce 1989 bylo zvažováno zrušení brdského újezdu, ale armáda si jej zatím ponechala. V současnosti byl vojenský újezd přetransformován na **CHKO**, a to již od roku **2015**.

Transformace Vojenského újezdu na Chráněnou krajinnou oblast nám otevřela mnoho nových míst k objevování, ale současně zhoršila podmínky pro některé jedinečné zástupce fauny a flóry, kterým se tvořily vhodné předpoklady pro jejich existenci díky používání vojenské techniky – například projíždění tanků zabezpečilo, že se půda provzdušnila, obohatila a květena byla roznesena po okolí. Se vznikem stezek a cyklotras se zvedá **turismus** a již po 8 letech této přeměny se Brdům odebírání jejich jedinečnost, a vyvstávají obavy, že další generace je budou znát pouze z vyprávění.

Svou práci jsem zakončila **didaktickou aplikací**. Ta nabízí pokus o ucelené zpracování stručné historie Brd v době pravěké a především **vrcholku Plešivec**, s nímž je spojen hodný duch **Fabián**, jenž „ochraňuje Brdy před vším zlým“. Aplikace je uzpůsobena tak, aby ji pedagogové mohli využít při exkurzi, ale i při běžném vyučování.

Na úplný závěr chci říci, že toto téma je pro mě zajímavé z pohledu historie, geografie a přírodního bohatství, ale také velmi zajímavým tématem pro vyučování, proto se chci v budoucnu zaměřit na regionální dějiny, jak jsem již v práci naznačila. Myslím si, že by bylo prospěšné zaměřit se na **historii nyní již neexistujících vesnic, vývoj názvů lidských sídel, historii komunikací v Brdech a dějiny šlechtických rodů v tomto regionu**. Tato témata nabízejí bohaté možnosti pro další výzkum a mohou přinést nové ucelenější pohledy na historii a vývoj Brd.

Summary

In my bachelor's thesis, I focus on the extensive historical impact of the Brdy region on the **cultural, social, and economic development of the Czech lands** from ancient times to the present. **The Brdy** were not just a passive backdrop but also an active element that influenced historical processes through military, economic, and recreational aspects. Although the history of the Brdy is rich, my work could not cover all significant sites, indicating possibilities for further research, especially in overlooked areas.

The Brdy gained popularity during the medieval period when numerous **villages** were established, prospering despite many wars, including **the Thirty Years' War**. The thesis highlights the most well-known period of the Brdy as the **Brdy Military Training Area**, whose establishment began with the approval of the artillery firing range project in 1926. This development included extensive land purchases and the relocation of several villages, culminating during **World War II** and the post-war period. The region continued to function as a military training ground until its transformation into a **Protected Landscape Area in 2015**.

This transformation opened up access to new areas, boosting **tourism** but altering conditions for some unique **fauna** representatives that previously thrived due to **military land** use. The thesis concludes with a didactic application focused on **the peak of Plešivec**, associated with the spirit of Fabián, designed to assist educators in teaching **the history of the region**.

In the future, I am interested in further research into **regional history, particularly the history of now non-existent villages, the evolution of local names, the history of communication in the Brdy, and the history of noble families in the region, indicating rich opportunities for further academic exploration**.

Literatura

ANDERLE, Jan, ŠVÁBEK, Vladimír. *Strašické hrady*. 2. vyd. Plzeň: P. Mikota, 2009. Zapomenuté hrady, tvrže a místa, 16. ISBN 978-80-87170-09-0.

BÍLEK, Jiří, LÁNÍK, Jaroslav a ŠACH, Jan. *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: (květen 1945–květen 1955)*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. Historie Československé armády, 6. ISBN 80-7278-377-7.

Brdy, jejich krásy, poklady a význam. Praha: Družstvo Máj, 1925.

CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha: MZ-ČR, MŤP-ČR, ČSOP Příbram, Kancelář pro otázky ochrany přírody a krajiny Příbram, 2005. ISBN 80-7084-266-0.

CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0.

CIRONIS, Petros. *700 let Skořic: 1295-1995*. Skořice: Obecní úřad, 1995, 56 s., [2] s. barev. fotogr. na příl.

ČÁKA, Jan. *Obrázky z Podbrdsko*. Beroun: Baroko & Fox, 1997. ISBN 80-85642-26-3.

ČÁKA, Jan. *Podbrdskem od městečka k městu*. Praha: Středočeské nakladatelství, 1988.

ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9.

ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 3. vyd. Praha: Mladá fronta a.s., 2010. ISBN 978-80-204-2360-3.

ČIHAŘ, Martin. *Brdy: tajemné hory v srdci Čech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7451-697-9.

DADOKOVÁ, Lenka; HOLAN, Vladimír a KMETĚ, Martin. *Čarovné Brdy a Podbrdsko: Magical Brdy mountains and Podbrdsko region*. Přeložil Petra HOŇKOVÁ. Čarovné Česko. Zlín: Creative Business Studio, 2024. ISBN 978-80-88616-80-1.

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. vyd. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9.

DURDÍK, Tomáš (ed.). *Selected medieval castles of Central Bohemia: Prague Castle, Žebrák, Točnick, Křivoklát, Karlštejn : 36. meeting of the Europa nostra scientific council*. Praha: Společnost přátel starožitností, 2000. ISBN 80-86204-05-7.

DVOŘÁK, Otomar. *Tajemná místa Podbrdská: Hořovicko, Cerhovicko, Zbirožsko*. Beroun: MH, 2012. ISBN 978-80-86720-58-6.

DVOŘÁK, Otomar. *Tajemná tvář krajiny mezi Beroučkou a Brdy*. Beroun: Knihkupectví U radnice, 2001. ISBN 80-902881-3-8.

DVOŘÁK, Otomar. *Za poklady brdských Hřebenů*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-05-01.

DVOŘÁK, Otomar. *Pustinami středních Brd*. Druhé vydání. Tajemné stezky. Praha: Regia, 2015. ISBN 978-80-87866-18-4.

FRYŠ, Václav. *Podbrdské pověsti a příběhy*. České Budějovice: KOPP, 2013. ISBN 978-80-7232-439-2.

F RIDRICH, Jan; MATOUŠEK, Václav; STOLZOVÁ, Dana; STOLZ, Daniel; SÝKOROVÁ, Ivana et al. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. ISBN:80-239-6244-2.

GLONEK, Jiří. *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*. 1. vyd. Ostrava: Společnost přátel Poodří, 2007. ISBN 978-80-254-0628-1.

HAJŠMAN, Jan. *Brdy opět otevřené*. [Plzeň]: Starý most, [2015]. ISBN 978-80-87338-51-3.

HAJŠMAN, Jan, VOGELTANZ, Jaroslav. *Tajemství brdských vrcholů I*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87338-24-7.

HAJŠMAN, Jan, Jaroslav VOGELTANZ. *Tajemství brdských vrcholů II*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2013. ISBN 978-80-87338-32-2.

HEJL, Ivo. *Brdy*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1987.

HOFFMAN, Gustav. *Komorní železárny na Podbrdsku: Studie z dějin starého českého železářství*. Praha: Rozpravy NTM v Praze, 1968.

JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0

JINDŘICH, Karel. *Mirošov: Brána do západních Brd*. Plzeň: vlastním nákladem, 2009.

HN, Jan; STOLZ, Daniel; *Výšinná lokalita na Otmíčské hoře (k.ú. Otmíče, okr. Beroun) příspěvek k rozsahu oikumeny chámské kultury*. 2010. In: KRIŠTUF, P.; VAŘEKA, P. (eds.), *Opomíjená archeologie 2007-2008*. Dostupné také z: https://www.academia.edu/1435180/V%C3%BD%C5%A1inn%C3%A1_lokalita_na_Otm%C3%AD%C4%8Dsk%C3%A9_ho%C5%99e_k_%C3%BA_Otm%C3%AD%C4%8De_okr_Beroun_p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek_k_rozsahu_oikumeny_chamsk%C3%A9_kultury_The_hilltop_site_on_Otm%C3%AD%C4%8Dsk%C3%A1_Hora_c_a_of_Otm%C3%AD%C4%8De_Beroun_District_a_contribution_to_the_extent_of_the_ecumene_of_the_Cham_culture.

JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska I*. Praha: Česká grafická unie, 1928.

JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska III*. Praha: Česká grafická unie, 1929.

JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska IV*. Praha: Česká grafická unie, 1930.

KABÁTNÍKOVÁ, Marie; KŘEPELKOVÁ, Hana; ŠIMEK, Rudolf; PEŠTOVÁ, Petra; MAKAJ, Tomáš et al. *100 zajímavostí ze starých Brd I*. V Plzni: Starý most, 2016. ISBN 978-80-87338-62-9.

KAFKA, Josef. *Brda a Podbrdí: Kafkův ilustrovaný průvodce po Čechách*. 3. vyd. Praha: Knihtiskárna Eduard Grégr a syn, 1925.

KÁRNÍK, Zdeněk, VELFL, Josef. *Po stezkách brdských partizánů*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988.

Kolektiv autorů. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: (IV) Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1986.

KVIRENC, Jan. *České dějiny: 100 památných míst*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0656-1.

LEZNAR, Marek. *Vysídlení vesnic na Vyškovsku 1939–1945.: Rozšiřování vyškovského vojenského prostoru*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, fakulta Filozofická.

MAKAJ, Tomáš. *Brdy: 77 romantických, dobrodružných a tajemných míst*. Plzeň: Starý most, 2020. ISBN 978-80-7640-013-9.

MAKAJ, Tomáš. *Pověsti středních Brd*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2012, 111 s. Brdská edice. ISBN 978-80-86914-52-7.

MAKAJ, Tomáš. *Strašice a okolí v obrazech*. 1. vyd. Hostivice: Baron, 2011, 96 s. Brdská edice. ISBN 978-80-86914-26-8.

MAKAJ, Tomáš et al. *100 zajímavostí ze starých Brd*. V Plzni: Starý most, 2018. ISBN: 978-80-87338-86-5.

NOVÁČEK, Karel, PETR, Libor. *Praepositura in solitudo: Ostrovská cella Baštiny (Teslín) a archeologie nejmenších řádových založení*. In: *Archeologické rozhledy*. LXI. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2009. ISSN 0323–1267.

NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr. *Hrad Drštka u Skořic*. 2. vyd. Plzeň: P. Mikota, 2004. *Zapomenuté hrady, tvrže a místa, 1*. ISBN 80-86596-58-3.

NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr. *Hrad Homberk u Příkosic*. 2. vyd. Plzeň: P. Mikota, 1995. *Zapomenuté hrady, tvrže a místa, 2*.

Optimalizace vojenských újezdů. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Odbor komunikace a propagace (OKP), 2012. ISBN 978-80-7278-576-6.

ROHÁČEK, Antonín. *Brdské vzpomínání*. Praha: Futura, 2007. ISBN 978-80-86844-31-2.

ROHÁČEK, Antonín. *Tajemné Brdy*. 1. vyd. Praha: Futura, 2010. ISBN 978-80–86844-63-3.

ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky: Sto let vojenského výcvikového prostoru Milovice – Mladá*. 2. vyd. Nymburk: Jan Řehounek – Kaplanka, 2013. ISBN 978-80-87523-05-6.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. 3. vyd. Praha: Argo, 1995, 6. ISBN 80-85794-66-7.

SKLENÁŘ, Karel, SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9.

Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu: [Brdy]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006. ISBN 80-7278-316-5.

Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu: [Březina]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006. ISBN 80-7278-337-8.

Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu: [Boletice]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. ISBN 80-7278-269-X.

Stručně o České republice, armádě a výcvikových zařízeních vojenského újezdu: [Libavá]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, c2005. ISBN 80-7278-335-1.

SYRUČEK, Milan. *Záhady brdských lesů: Od vykopávek po jaderné zbraně a radar*. Praha: Epocha, 2014. ISBN 978-80-7425-204-4.

ŠEFL, Josef, ŠANDOVOÁ, Miroslava (ed.). *Povídání o Brdech*. Rokycany: Agentura AM art, 2009.

ŠPINAR, Zdeněk Vlastimil. *Kniha o pravěku*. 2. přeprac., v Albatrosu 1. vyd. Ilustroval Zdeněk BURIAN. Domov - svět. Praha: Albatros, 1988.

ŠTASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Vydal Václav Šťastný, 2006.

ŠVANDRLÍK, Josef, HÁS, Jiří, FAIX, William. *Poutní místo Svatá Dobrotivá*. Praha: Onyx, 1999. ISBN 80-85228-50-5.

Vojenské újezdy Armády České republiky. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006. ISBN 80-7278-345-9.

Vojenský újezd Hradiště. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020].
ISBN 978-80-7278-807-1.

Vojenský újezd Boletice. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, [2020].
ISBN 978-80-7278-805-7.

Využití vojenských újezdů. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - (OKP MO),
2012. ISBN 978-80-7278-586-5.

ŽÁN, Jan. Padrt – *Pamětní kniha obce v Brdech v Čechách*. vyd. vlastním nákladem, 2001

Internetové zdroje

Armáda ČR. Informace o vojenských újezdech. Online. Dostupné z: <https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>.

Armáda na Bahnech 2023 představila novinky a ukázala připravenost vojenských profesionálů. Online. redakce (ob), kpt. Helena Řebíčková, mjr. Ladislav Kabát, 2023. Dostupné z: <http://acr.army.cz/>.

Armyweb.cz. *Tajemná místa: Utajené vojenské objekty v Brdech*. 2013. Online. Dostupné z: <https://www.armyweb.cz/clanek/tajemna-mista-utajene-vojenske-objekty-v-brdech>.

BRDY.INFO. *Brdy*. 2002-2024. Online. Dostupné z: <https://www.brdy.info/kapitoly/brdy.php>.

BRDY.ORG. Stránky milovníků brdských hvozdů. 2008-2024. Online. Dostupné z: http://www.brdy.org/component/option.com_frontpage/Itemid,1/.

BRDY A PODBRDSKO. Turistická oblast. *Každé hory mají svého ducha. Brdům vládne dobrý Fabián*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/kazde-hory-maji-sveho-ducha>.

BRDY A PODBRDSKO – TURISTICKÁ OBLAST. *Hrady Točnick a Žebrák jsou klenoty podbrdského kraje*. Online. Dostupné z: <https://www.brdyapodbrdsko.cz/blog/clanek/hrady-zebrak-a-tocnik-jsou-klenoty-podbrdskeho-kraje>.

Google: *Mapová data*. Online. 2024: Google, 2024. Dostupné z: www.google.cz/maps/place/Brdy.

Historie den pozemního vojska (BAHNA). Ministerstvo obrany. Online. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3474>.

Historie. *Zámek Mirošov*. Online. Dostupné z: <http://www.zamekmirosov.cz/historie>.

Historie vojenského újezdu: *Obec Boletice – Újezdní úřad vojenského újezdu Boletice*. Obec Boletice – Újezdní úřad vojenského újezdu Boletice. Online. Dostupné z: http://www.voujezdboletice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=1025&id_org=715&p1=54.

Hrady.cz. Cestujte s přehledem. Online. Dostupní z: <https://www.hrady.cz/>.

Kudy z nudy. *Objevte je, dokud je nikdo nezná: 50 důvodů, proč navštívit Brdy co nejdřív.* Online. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/objevte-je-dokud-je-nikdo-nezna-50-pro-brdy>.

Muzeum na demarkační linii: (Bahna). Online. Muzeum na demarkační linii, 2024. Dostupné z: <http://www.bahna.eu/>.

Muzeum středních Brd Strašice. *K historii „Brd vojenských“.* 2014. Online. Dostupné z: <http://www.muzeumstrasice.eu/index.php/expozice/brdy-vojenske>.

Národní památkový ústav. *Brdy a Podbrdsko – turistická oblast.* Online. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/hrady-a-zamky/tipy-na-vylet/79515-brdy-a-podbrdsko-turisticka-oblast>.

Navylet.cz. *Kam na výlet v Brdech.* Online. Dostupné z: <https://www.navylet.cz/cs/atrakce/brdy>.

Neznámý svět vojenských újezdů. Ministerstvo vnitra České republiky. Online. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/neznamy-svet-vojenskych-ujezdu974223.aspx>.

O obci – historie Velcí. Oficiální stránky obce Ohrazenice. Online. Dostupné z: <http://www.ohrazenice.eu/>.

POUSTKA, Roman. *O starých řemeslech. Brdy – stránky milovníků brdských hvozdů.* Online. Dostupné z: <http://www.brdy.org/content/view/223/30/>.

ŠNAJDR, Petr. *Krakonošovy vousy.* Online. Dostupné z: <https://www.petrsnajdr.cz/?p=73035338>.

Vláda schválila konec újezdu Brdy, ČSSD je ale proti. ČT24 – Česká televize. Online. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/251219-vladaschvalila-konec-ujezdu-brdy-cssd-je-ale-proti/>.

Vojenské lesy a statky ČR. *Brdy – lesní ostrov uvnitř Čech.* 2024. Online. Dostupné z: <https://www.vls.cz/cs/nase-cinnosti/life-adapt-brdy/brdy-lesni-ostrov-uvnitř-cech>.

WÜNSCH, Pavel. Benediktinské probošství v Baštíně. In: Brdské listy. 2011. Online. Dostupné z: <https://www.brdskelisty.cz/historie-a-mistopis/benediktinske-proboststvi-v-bastine.html>.

WÜNSCH, Pavel. Třemšín & Hengst. Brdské listy. 2009. Online. Dostupné z: <http://www.brdskelisty.cz/historie-a-mistopis/tremstin-a-hengst.html>.

WÜNSCH, Pavel. V Zabítych. Brdské listy. 2012. Online. Dostupné z: <http://www.brdskelisty.cz/vojenstvi/v-zabitych.html>.

WÜNSCH, Pavel. Kolvín. Brdy – stránky milovníků brdských hvozdů. Online. Dostupné z: <http://www.brdy.org/content/view/214/68/>.

Zákony pro lidi: Předpis č. 15/2015 Sb. Zákony pro lidi.cz. Online. © AION CS 2010-2016 Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-15>.

Zapomenutá obec Hrachoviště. VHSB – Vojenské Historické Sdružení Brdy. Online. Dostupné z: <http://www.vhsb.cz/clanky/zapomenuta-obec-hrachoviste.xhtml>.

Zrušení vojenského újezdu v Brdech poslanci posvětili. ParlamentniListy.cz. Online. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Zruseni-vojenskehoujezdu-v-Brdech-poslanci-posvetili-311913>.

Archivní prameny

Brdy: krajina, historie, lidé. V Praze: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. ISBN 978-80-88148-29-6.

Důvodová zpráva MNO k projektu dělostřelecké střelnice v Brdech. In: Ročenka 2011: Vojenský historický archiv. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – OKP, 2012. ISBN 978-80-7278-578-0.

SAKAŘ, Vladimír, SKLENÁŘ, Karel. *Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdská.* In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 32-33.* Příbram: Okresní archiv, 1987.

TOPINKA, Jiří. *Vysídlení obcí z vojenského prostoru Brdy 1940–1953.* In: *Minulostí Berounska.* Beroun: sborník Státního okresního archivu v Berouně, 7. 2004.

SOA v Plzni, SOkA Rokycany, fond: MNV Strašice, č. fondu 159, Kronika obce Strašice 1926–1948, inv.č. 136.

Kvalifikační práce

BENEDIKT, Martin. *Osídlení a historie vojenského újezdu Brdy*. Plzeň, 2014. diplomová práce (Mgr.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta pedagogická. Online. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jrh679/>.

KUBÍKOVÁ, Lucie. *Od historie k současnosti Brd, pověsti, tradice a zajímavosti*. Č. Budějovice, 2016. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta. Online. Dostupné z: <https://theses.cz/id/u8dfz6/>.

POLÁK, Martin. *Archeologická lokalita Plešivec u Rejkovic v regionálních souvislostech*. Plzeň, 2020. bakalářská práce (Bc.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta pedagogická. Online. Dostupné z: <https://theses.cz/id/2rics3/?lang=en>.

Turistické tabule

Naučná stezka Geoparku Barrandien. *Z Jinec na Olymp Brd. Plešivec – Brdský Olymp.*
Turistická tabule.

Naučná stezka Geoparku Barrandien. *Z Jinec na Olymp Brd. Plešivecký viklan.* Turistická
tabule.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Brdská vrchovina na mapě ČR

Zdroj: Mapy.cz. Dostupné z:

<https://mapy.cz/zakladni?source=area&id=26403&x=14.0346553&y=49.8422311&z=7.>

Příloha č. 2 – rozdělení Brd na menší celky

Zdroj: CÍLEK, Václav; MUDRA, Pavel; SŮVOVÁ, Zdenka; ŽÁK, Karel; ŠIMEK, Rudolf et al. *Střední Brdy: hory uprostřed Čech*. Ilustroval Renáta FUČÍKOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 129.

Příloha č. 3 - pohled z Plešivce směrem k Čertově kazatelně

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 4 - Amfora mladší doby bronzové získaná z vývratu

Zdroj: REJKOVICE, okr. Příbram, Středočeský kraj. Online.. Praha. Dostupné z: http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/rejkovice_pb_hradiste_plesivec.

Příloha č. 5 - začátek přírodní rezervace Hradec

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 6 - vrchol Hradec

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 7 - hrad Valdek

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 8 - klášter Svatá Dobrotivá

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 9 - zřícenina hradu Žebrák

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 10 - hrad Točník

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 11 - historické správní celky středních Brd

Zdroj: ČÁKA, Jan. *Střední Brdy – krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9. s. 17.

Příloha č. 12 – zámek Zbiroh

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 13 – zámeček Tři Trubky

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 14 – zámek Mirošov

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 15 - Starý zámek v Hořovicích, dnes Muzeum Hořovicka

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 16 – zámek Hořovice

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 17 - vysoká pec Barbora v současné době, Jince

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 18 - zámek Jince, v současné době přestavovaný na bytovou jednotku

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 19 – zámek Hluboš

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 20 – zámek Dobříš

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 21 - území vojenské dělostřelecké střelnice v Brdech v roce 1927

Zdroj: ČÁKA, Jan. *Střední Brdy - krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9.

Příloha č. 22 - rozsah brdské střelnice v letech nacistické okupace 1941–1945

Zdroj: ČÁKA, Jan. *Střední Brdy - krajina neznámá*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0752-9.

Příloha č. 23 – Jordán

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 24 - Klondajk

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 25 – Klondajk bunkr K9

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 26 - mapa bývalého újezdu Brdy

Zdroj: Mapy.cz. Dostupné z:
<https://mapy.cz/turisticka?x=13.8424549&source=muni&id=4444&y=49.7160413&l=0&z=12>.

Příloha č. 27 - území CHKO Brdy na mapě

Zdroj: AOPK ČR. CHKO Brdy. Obrázek ve formátu JPG. Dostupný z:
<https://brdy.nature.cz/poznejte-chko>.

Příloha č. 28 - akce Bahna, ukázka bojové akce

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 29 - akce Bahna, polopásové vozidlo Sonderkraftfahrzeug 251 (SdKfz 251) – Německo, u nás použito povstalci během pražského povstání

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 30 - akce Bahna, střední tank T-34-85 (Sovětský svaz) – zde podepsaný jako by ho používal 1 čs. armádní sbor v SSSR

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 31 - podobizna bájného Fabiána, patrona Brd, vytvořena umělou inteligencí pod vedením autorky

Zdroj: umělá inteligence – image generator

Příloha č. 31 - pohled z Plešivce na vrch Koníček

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 32 - Malá skála na Plešivci

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 33 - Smaragdové jezírko

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 34 – slepá mapa ČR

Zdroj: OMAHA.CZ. *Slepá mapa ČR – TOP 10 nejlepších slepých map*. Dostupné z: <https://omaha.cz/slepa-mapa-cr/>.

Příloha č. 35 - Čertova kazatelna na Plešivci

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 36 – studánka na Eliščině cestě

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 37 – Plešivecký viklan

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 38 – Krkavčí skály

Zdroj: Osobní archiv autorky

Příloha č. 39 – socha Fabiána od Pavla Vítka

Zdroj: Wikipedia.org. Fabián (duch).. Online.. 2023 Dostupné z:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Fabi%C3%A1n_\(duch\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Fabi%C3%A1n_(duch)).

Příloha č. 40 – podobizna Fabiána vytvořena ze šišek

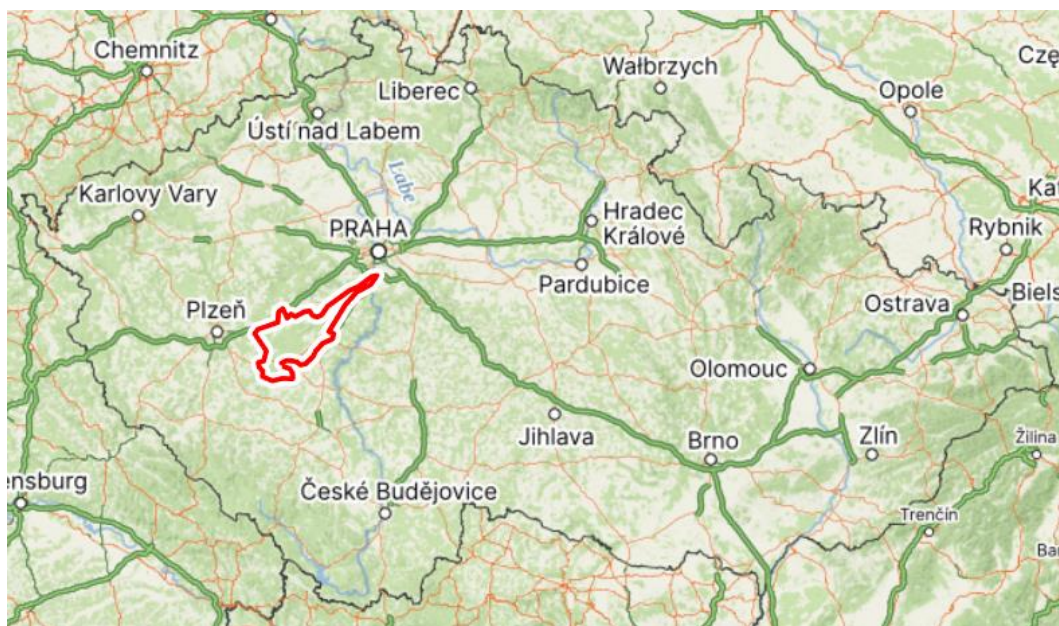
Zdroj: VOSKA, Michal. Ministerstvo obrany. *Ministr obrany Martin Stropnický slavnostně předal Brdy nově vzniklé správě CHKO*.. Online.. 2016 Dostupné z:
<https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-martin-stropnicky-slavnostne-predal-brdy-nove-vznikle-sprave-chko-118589/>.

Příloha č. 41 - patron Brd, Fabián, vygenerovaný umělou inteligencí pod vedením autorky, černobílá, reálnější verze

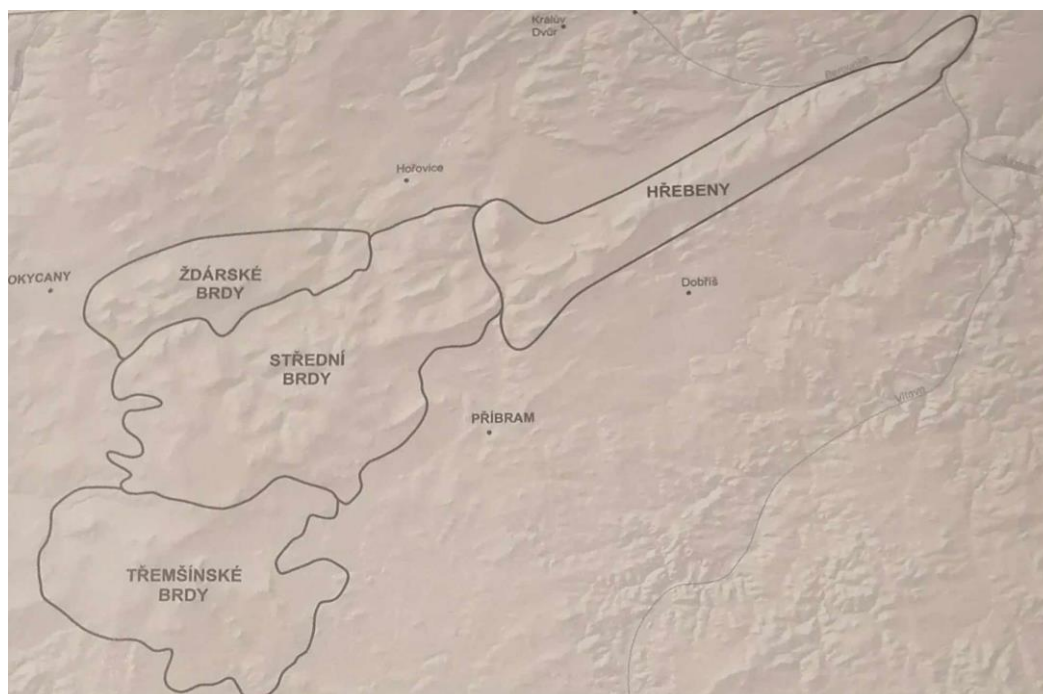
Zdroj: umělá inteligence – image generator

Příloha č. 42 - podobizna bájného Fabiána, patrona Brd, vytvořena umělou inteligencí pod vedením autorky

Přílohy

Příloha č. 1 – Brdská vrchovina na mapě ČR

Příloha č. 2 – rozdělení Brd na menší celky

Příloha č. 3 – pohled z Plešivce směrem k Čertově kazatelně

Příloha č. 4 - Amfora mladší doby bronzové získaná z vývratu

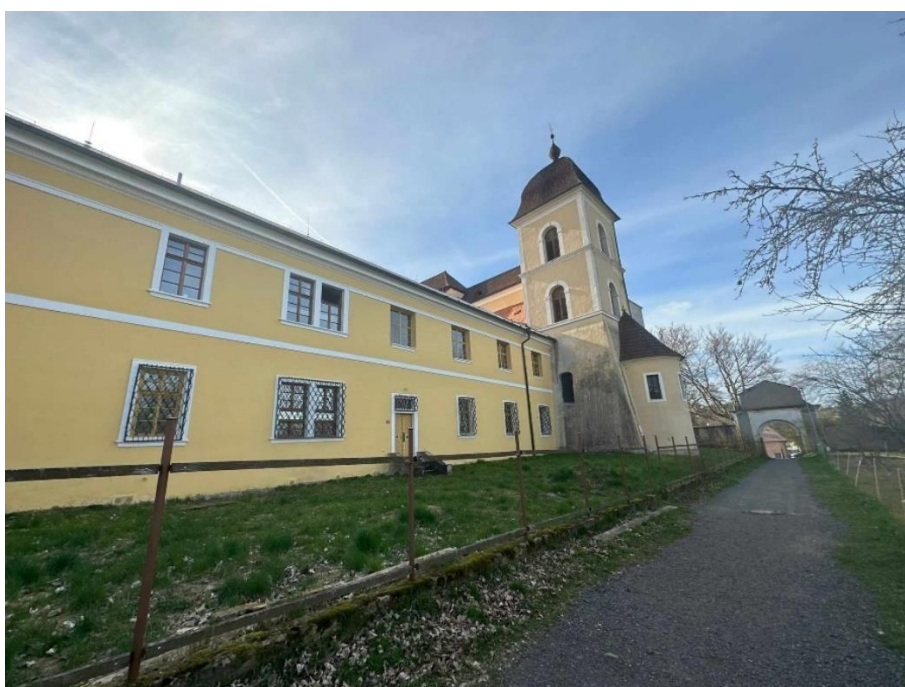
Příloha č. 5 – začátek přírodní rezervace Hradec

Příloha č. 6 – vrchol Hradec

Příloha č. 7 - hrad Valdek

Příloha č. 8 – klášter Svatá Dobrotivá

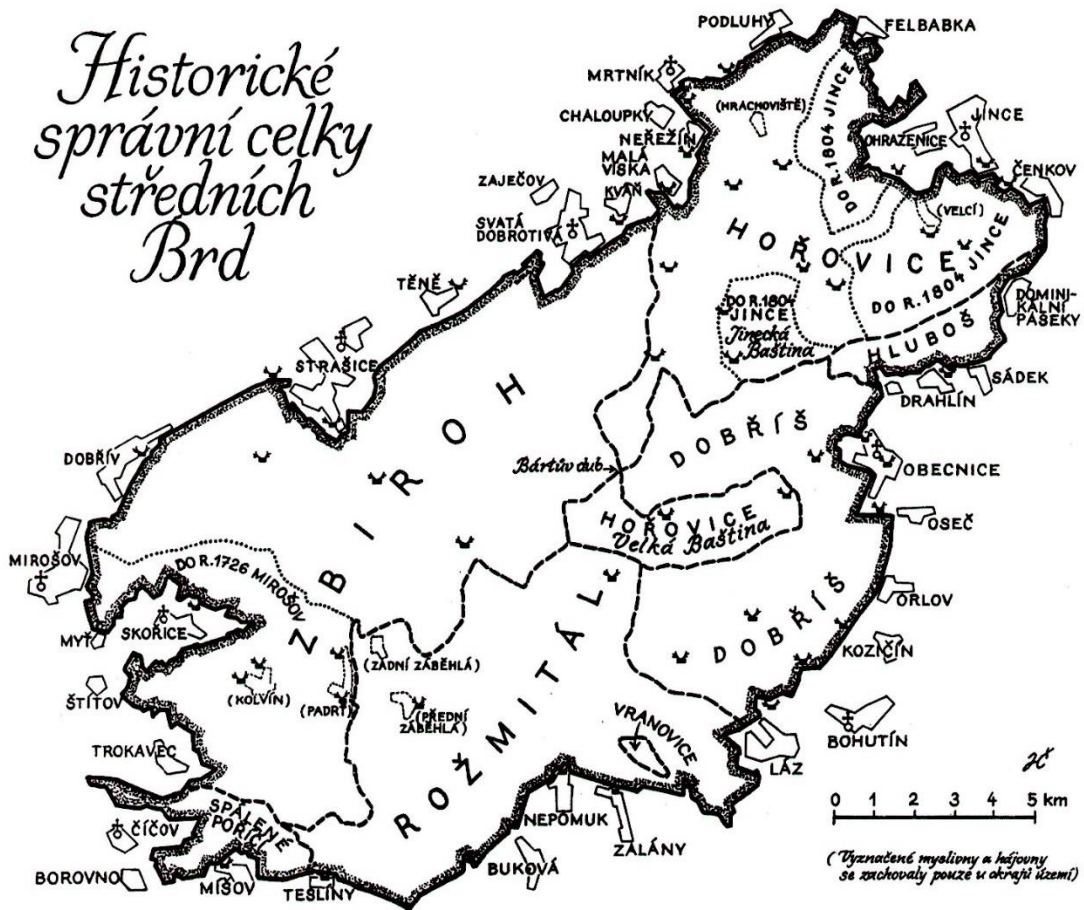

Příloha č. 9 – zřícenina hradu Žebrák

Příloha č. 10 – hrad Točník

*Historické
správní celky
středních
Brd*

Příloha č. 11 – historické správní celky středních Brd

Příloha č. 12 – zámek Zbiroh

Příloha č. 13 – zámeček Tři Trubky

Příloha č. 14 – zámek Mirošov

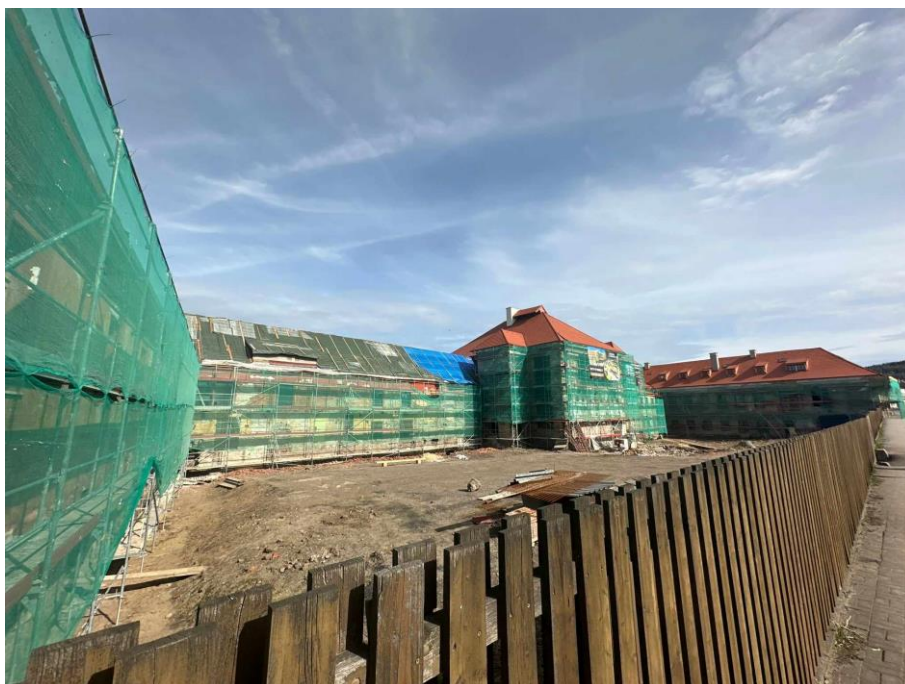
Příloha č. 15 – Starý zámek v Hořovicích, dnes Muzeum Hořovicka

Příloha č. 16 – zámek Hořovice

Příloha č. 17 – vysoká pec Barbora v současné době, Jince

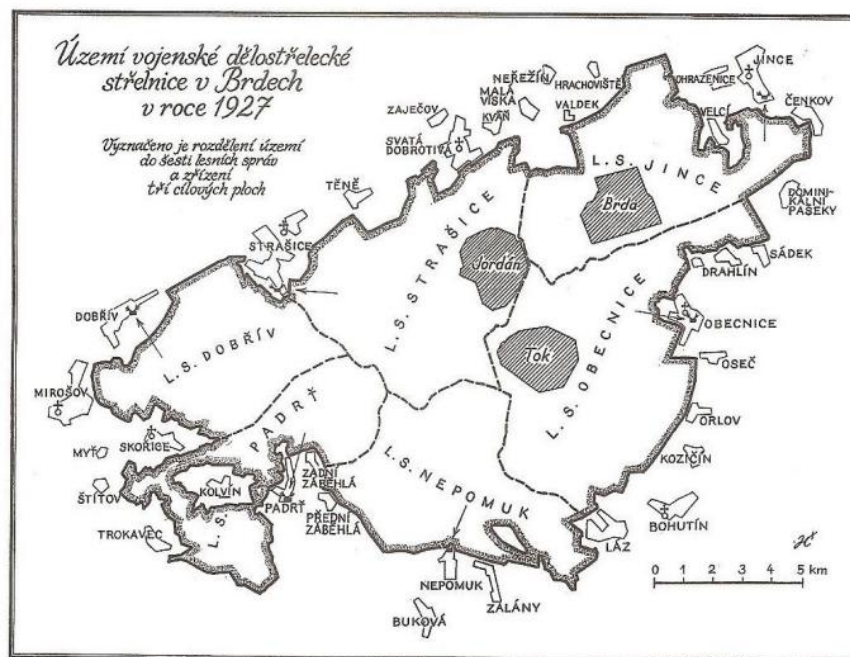
Příloha č. 18 – zámek Jince, v současné době přestavovaný na bytovou jednotku

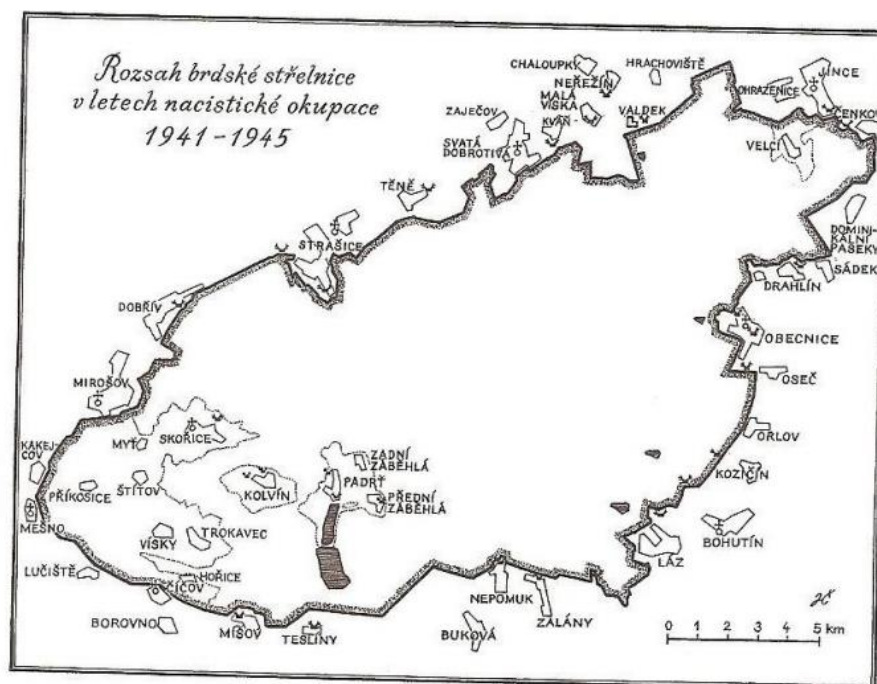
Příloha č. 19 – zámek Hluboš

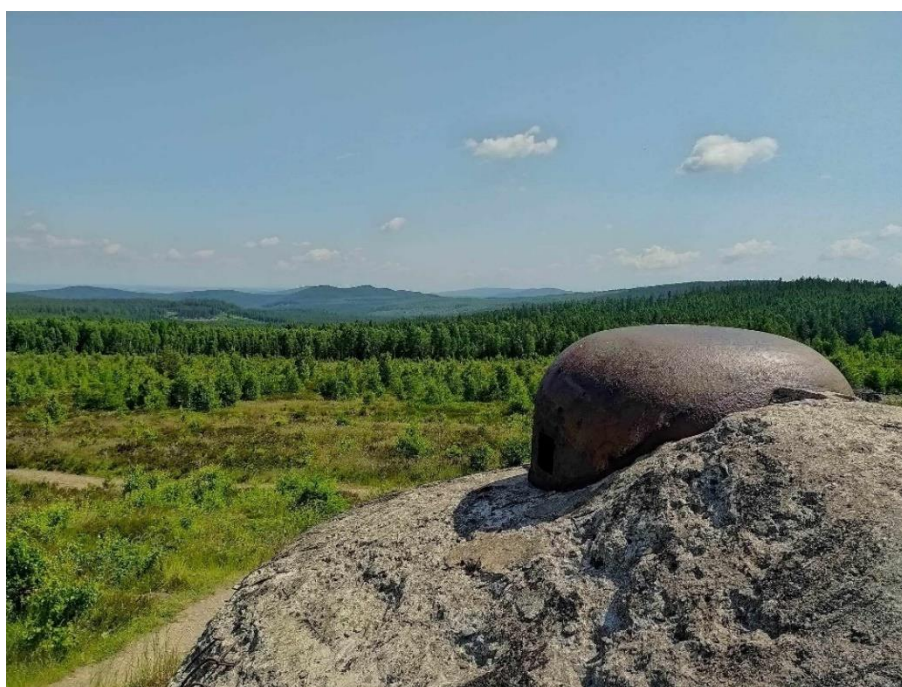
Příloha č. 20 – zámek Dobříš

Příloha č. 21 – území vojenské dělostřelecké střelnice v Brdech v roce 1927

Příloha č. 22 – rozsah brdské střelnice v letech nacistické okupace 1941–1945

Příloha č. 23 – Jordán

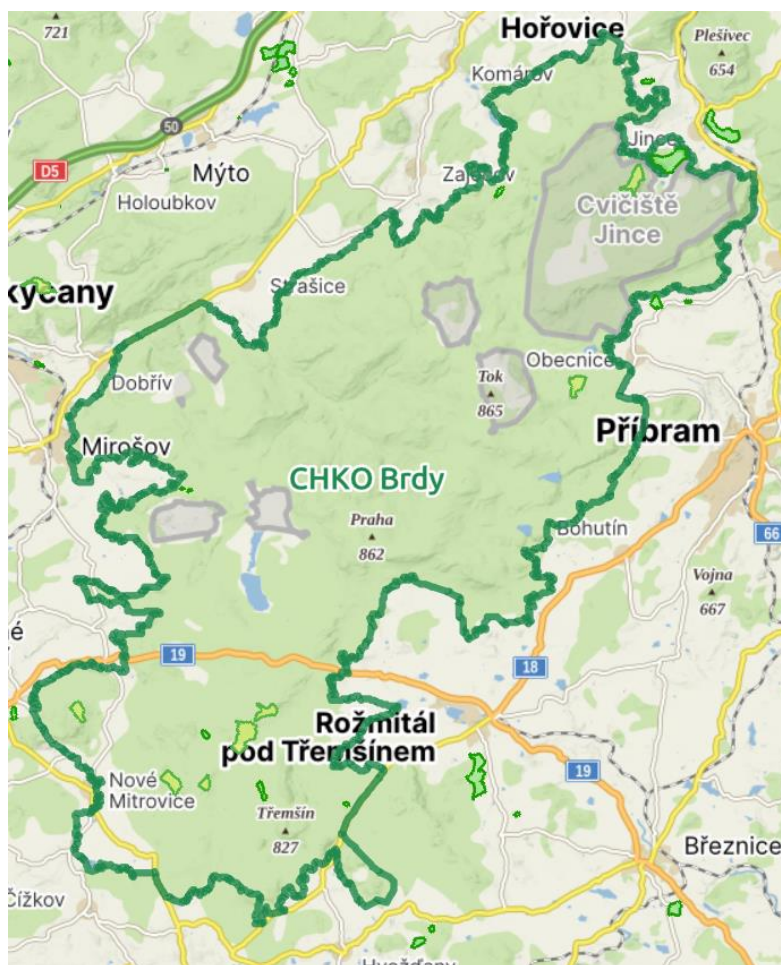
Příloha č. 24 – Klondajk

Příloha č. 25 – Klondajk bunkr K9

Příloha č. 26 – mapa bývalého újezdu Brdy

Příloha č. 27 – území CHKO Brdy na mapě

Příloha č. 28 – akce Bahna, ukázka bojové akce

Příloha č. 29 - akce Bahna, střední tank T-34-85 (Sovětský svaz) – zde podepsaný jako by ho používal 1 čs. armádní sbor v SSSR

Příloha č. 30 – akce Bahna, polopásové vozidlo Sonderkraftfahrzeug 251 (SdKfz 251) –
Německo, u nás použito povstalci během pražského povstání

Příloha č. 31 – pohled z Plešivce na vrch Koníček

Příloha č. 32 – Malá skála na Plešivci

Příloha č. 33 – Smaragdové jezírko

Příloha č. 34 – slepá mapa ČR

Příloha č. 35 – Čertova kazatelna na Plešivci

Příloha č. 36 – studánka na Eliščině cestě

Příloha č. 37 – Plešivecký Viklan

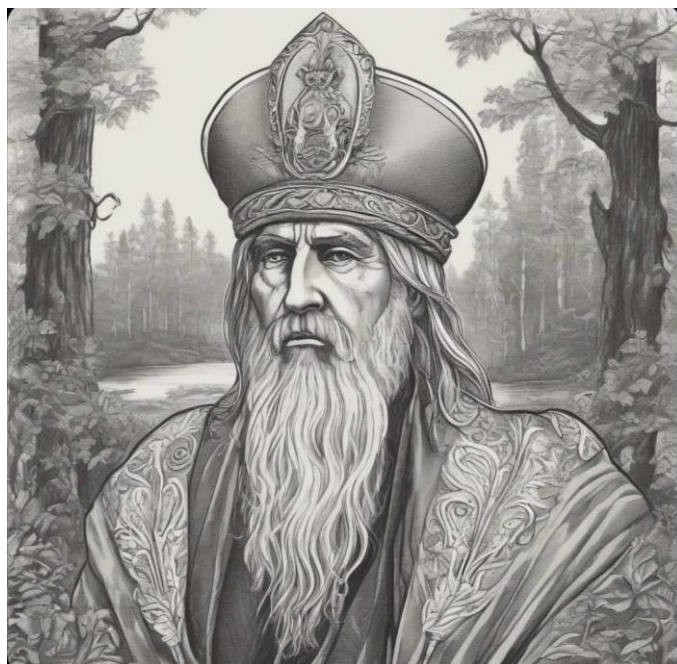
Příloha č. 38 – Krkavčí skály

Příloha č. 39 - socha Fabiána od Pavla Vítka

Příloha č. 40 - podobizna Fabiána vytvořena ze šišek

Příloha č. 41– patron Brd, Fabián, vygenerovaný umělou inteligencí pod vedením autorky,
černobílá, reálnější verze

Příloha č. 42 – podobizna bájného Fabiána, patrona Brd, vytvořena umělou inteligencí pod
vedením autorky